

ОДБРАНА

Интервју

Александар Мишчевић
државни секретар

ВОЈНИ ПОЗИВ СВЕ АТРАКТИВНИЈИ

Специјални прилог

ВОЈСКА СРБИЈЕ У 2008.

Post express je usluga ekspresnog prenosa dokumenata i robe širom zemlje koja će ubrzati vaše poslovanje i pojednostaviti svakodnevni život.

*Na raspolaganju vam je naš **POZIVNI CENTAR** gde ćete od naših operatera dobiti sve potrebne informacije i jednim pozivom završiti posao!*

Post express vam omogućava slanje pošiljaka jednostavno, brzo i sigurno – od vrata do vrata.

Post express uručuje pošiljke u više od 600 gradova Srbije.

POST EXPRESS

ime za brzinu

www.postexpress.co.yu

POZIVNI CENTAR 011 3 607 607, radno vreme od 8 do 18h

**Они се буде
са Србијом**

Срђан и Јована

**ЈУТАРЊИ
ПРОГРАМ**

ПРВИ ПРОГРАМ РТС-а
СВАКОГ ДАНА У 6.05

www.rts.co.yu

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

БУДИТЕ У СТРОЈУ ОДАБРАНИХ

Ако сте држављанин Републике Србије, рођени 1977. године и касније, желите да радите оно зашта сте оспособљени за време служења војног рока или да се додатно оспособите за друге дужности, ако желите да се усавршавате и напредујете, ако сте спремни да се суочите са изазовима војног позива и да станете у строј одабраних, јавите се у команду Војног одсека или команду војне јединице у вашем граду.

САМО ЗА ХРАБРЕ И ОДЛУЧНЕ

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

„Одбрана“ наставља традиције „Ратника“, чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар „ОДБРАНА“
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник
Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника
Раденко Муташић

Уредници

Драгана Марковић (специјални прилози)
Мира Шведић (арсенал)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (фељтон, историја и традиције),
мр Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан прве класе (одбрана),
Сања Савић (интернет)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, мр Зоран Миладиновић,
Предраг Милићевић, Миљан Милкић,
Крстан Милошевић, др Милан Милошевић,
др Александар Муташић, Благоје Ничић,
Никола Остојић, Никола Оташ, Иштван Пољанац,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликовни уредник),
Станислава Струњаш, Бранко Сиљевски
(технички уредници), Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 3241-104; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018/509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ „Одбрана“

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа „ПОЛИТИКА“ АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

„Одбрана“ је члан
Европског удружења војних новинара

Снимко Даримир БАНДА

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Александар Мишчевић, државни секретар
Министарства одбране

ВОЈНИ ПОЗИВ СВЕ АТРАКТИВНИЈИ

8

Војне пензије

НЕМА РАЗЛОГА ЗА ЗАБРИНУТОСТ

10

Per aspera

УСПОМЕНЕ ВОЈНИКА ДРАГОЉУБА

11

У ФОКУСУ

Обележен дан Новинског центра „Одбрана“

ВАЖНА ИНФОРМАТИВНА КАРИКА

12

ОДБРАНА

Развој Српске војске од 1804. године

ОД УСТАНИЧКЕ ГЕРИЛЕ ДО МОДЕРНЕ ВОЈСКЕ

16

Други центар за обуку у Панчеву

ПОЛИГОН ВОЈНИЧКОГ ОПИСМЕЊАВАЊА

20

Модификација кадровског информационог система

ПО МЕРИ ЧОВЕКА

24

RACVIAC у Загребу

ЦЕНТАР ЗА БЕЗБЕДНОСНУ САРАДЊУ

26

Тим АБХО Војске Србије на вежби у Аустрији

У ИНТЕРНАЦИОНАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

28

Војномедицински центар Нови Сад

УСТАНОВА ОД УГЛЕДА

30

ПРАВИЛНИК

44

64

ДРУШТВО

Тирилица и савремене информационе технологије

СЛОБОДА У МРЕЖИ

Са галерије

ПРШУТ И ТЕШЊАР

32

СВЕТ

Напад у Карбали

ИРАЧКИ ТРОЈАНСКИ КОЊ

36

Нова теорија ратовања

ПРОТИВ ЉУДСКОГ УМА

40

Паралеле

**ПРЕВЕНТИВНИ
ВЕРБАЛНИ УДАР**

43

ТЕХНИКА

Лаки борбени авиони

ПОВРАТАК ОТПИСАНИХ

44

КУЛТУРА

Спомен-збирка Павла Бељанског

СЛИКЕ ИШЧУПАНЕ ИЗНУТРА

50

Српска војна штампа

ХРОНИЧАР ВРЕМЕНА

56

Стефан Немања

ВЛАДАР И СВЕТАЦ

60

СПОРТ

Мачевање

**ВЕШТИНА ОФИЦИРА
И ЦЕНТЛМЕНА**

62

Традиционално Богојављењско пливање

ЗА КРСТ ЧАСНИ

64

Први корак у побољшању стандарда запослених у Министарству одбране и Војсци Србије је учињен. Усвојен је Правилник о платама и другим новчаним примањима запослених, на основу ког ће јануарска плата у просеку бити повећана за 17 одсто. Укупно повећање ове године биће између 30 и 40 одсто, како би се ускладили са зарадама у другим државним органима Србије.

Имајући у виду да су у прошлој години примања професионалних припадника повећана у априлу 3,2 одсто, а у септембру само 4,2 одсто, јануарско повећање је осетно. А осетиће га највише они на најодговорнијим дужностима и на најсложенијим пословима који су вредновани вишим коефицијентима. Систем уравниловке, који је у великој мери обесмишљавао стручне квалификације и жељу за усавршавањем и напредовањем, коначно је превазиђен. То ће свакако допринети да војни позив и служба цивилних лица у Војсци постане атрактивнији и привлачнији посебно за младе.

Истина, нису се сви запослени у систему одбране једнако обрадовали одредбама новог Правилника. Нарочито они са нижом стручном спремом и платним разредом, али и њима се пружа могућност да квалитетним радом свој положај током каријере битно поправе. Управо то је можда најзначајнија новина тог документа, јер ће систем оцењивања директно имати много већи утицај на плату него до сада. То наравно значи и да се вредновању резултата рада мора посветити много више пажње, јер је и оно, посебно код цивилних лица, доведено до бесмисла. У многим јединицама и установама запослени су готово листом оцењивани у распону од 93 до 150 бодова, што у ствари значи да су послове извршавали изузетно квалитетно, пре планираних рокова и са натпросечним резултатима. Скретање пажње на непрофесионални однос према обавезама, изражено са тек неколико бодова мање у односу на претходну оцену, будило је сујету, салве незадовољства, притужби и жалби које су претпостављене доводиле у позицију да доказују зашто је неко постао не врло добар или добар него мање одличан. Нови начин оцењивања ствари ће коначно довести у ред.

После доношења Правилника о платама, уз који смо ових дана обновили и процентни рачун, следи и низ других докумената који су непосредно у вези са регулисањем стамбених питања и осталих примања у Војсци, као што су различите накнаде, дневнице, путни и други трошкови. То ће бити тема којом ћемо се позабавити у неком од наредних бројева „Одбране“.

У сусрет празнику – Дану Војске за овај број припремили смо богато илустровани специјални прилог о Војсци Србије у 2008. години, својеврсну личну карту наших оружаних снага.

Како смо 24. јануара обележили Дан Новинског центра „Одбрана“, можете видети у извештају са тог догађаја, а овом приликом свим читаоцима, сарадницима и пословним партнерима захваљујемо на бројним честиткама и подршци у остваривању наше мисије. ■

МЕЂУНАРОДНИ ДАН СЕЋАЊА НА ХОЛОКАУСТ

Међународни дан сећања на жртве холокауста, као дуг према милионима страдалих у време Другог светског рата, обележен је 27. јануара у читавом свету. У Београду, комеморација је одржана на спомен-обележју Топовске шупе на Аутокоманди, где се током Другог светског рата налазио логор одакле су припадници јеврејског народа одвођени на стрељање.

Одлуком Уједињених нација, 27. јануар, дан када је 1945. године Црвена армија ослободила нацистички логор Аушвиц у коме су већином страдали Јевреји, проглашен је Међународним даном сећања на холокауст. Холокауст је злочин без преседана против човечности, а циљ је било тотално уништење јеврејске популације у Европи. Била је то планирана политика једне моћне државе, нацистичког Рајха, која је мобилисала све своје ресурсе да уништи један народ у целости. Јевреји су били осуђени на смрт због саме чињенице свог рођења. Током Другог светског рата страдало је преко шест милиона недужних припадника јеврејског народа, у логорима Аушвиц, Треблинка, Матхаузен, Дахау, Јасеновац, а у Србији у Београду, Новом Саду, Суботици, Зрењанину, Сомбору, Кикинди, Панчеву, Нишу и Земуну.

– Никада нећемо пристати на страдање других само зато што су различити од нас, што су припадници друге етничке, националне, верске или политичке групе – рекао је на комеморацији председник Борис Тадић. – Осуђујемо сваку нетрпељивост којој сметају ове разлике, не прихватамо предрасуде и омразе које претендују да оправдају и продубе ове разлике, да нас удаље једне од других, да у другима видимо непријатеља, конкурента или опасност.

Сећање на холокауст, на убијање једне трећине јеврејског народа и небројених жртава других мањина, заувек остаје упозорење на опасност које собом носи мржња, затуцаност, расизам и предрасуде, истакао је председник Тадић.

На комеморацији су говорили Александар Нећак, председник Савеза јеврејских општина Србије, Артур Кол, амбасадор Израела, и Ленс Кларк, представник Уједињених нација у Србији. Врховни рабин Савеза јеврејских општина Србије Исак Асиел одржао је молитву за све Јевреје страдале у холокаусту.

Венце на спомен-обележје положили су председник Републике Србије Борис Тадић, делегација Министарства одбране и Војске Србије у којој су били пуковници Горан Петковић и Велимир Лазаревић и капетан прве класе Роберт Крајновић, затим делегације Министарства рада и социјалне политике, Савеза јеврејских општина Србије, Амбасаде Израела, представништва Уједињених нација у Србији и породице страдалих Јевреја. ■

Р. М.

ДОПРИНОС МЕЂУНАРОДНОС СТАБИЛНОСТИ

Кина, као стални члан Савета безбедности, против је наметања решења и постављања временских рокова у преговорима о будућем статусу Косова и Метохије

Министар одбране Драган Шутановац примио је 18. јануара делегацију Канцеларије за међународну сарадњу Министарства народне одбране Народне Републике Кине, која је боравила у вишедневној посети Министарству одбране Србије. Током састанка истакнута је обострана спремност за проширење војне сарадње, која има дугу традицију и знатно је унапређена последњих година.

Посебно је наглашено да је Кина, као стални члан Савета безбедности, против наметања решења и постављања временских рокова у преговорима о будућем статусу Косова и Метохије и да подржава принципијелан став да се путем дијалога дође до компромисног решења. Кина знатно доприноси стабилности међународних односа, а један од начина је учешће

САСТАНАК ГЕНЕРАЛА ПОН

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Кфора генерал-потпуковник Ксавијер де Марнак састали су се 24. јануара у Дому Војске у Нишу. Реч је о редовном састанку на највишем нивоу Војске Србије и Кфора.

у мировним мисијама у свету. У саставу Унмика на Косову је 19 припадника полицијских снага армије Кине.

Генерал-мајор Кјан Лихуа, који предводи кинеску делегацију, изразио је задовољство досадашњом сарадњом и могућностима за њено проширење. Понудио је и нове донације Кине према израженим потребама Србије.

На састанку је констатовано да је посебно добра сарадња у области војноекономске и научнотехничке сарадње, као и у области војног образовања и здравства. Тим процесима допринеће и планирана посета српског министра одбране Кини током ове године, када ће бити потписан споразум у области одбране.

Састанку је присуствовао и амбасадор Кине у Београду Ли Гуобанг. ■
Р. М.

ОША И МАРНАКА У НИШУ

Генерали Понош и Марнак сагласили су се да је ситуација на Косову и Метохији стабилна и без инцидената. Генерал Понош је изјавио да је на састанку оцењено да је досадашња сарадња задовољавајућа и да је договорено да се она у 2008. побољша.

– У ту сврху сваког дана вежбамо и обучавамо наше јединице, не само јединице Кфора већ и друге безбедоносне организације као што су Косовска полицијска служба и Унмик полиција. Али, ми не можемо све сами урадити, тако да сам већ неколико пута рекао да рачунам на одговорност свих лидера Косова, без обзира одакле долазе, да преузму иницијативу и да нам помогну у нашој доброј вољи да обезбедимо сигурност за све грађане Косова – изјавио је генерал де Марнак.

Одговарајући на питање новинара како ће Војска Србије реаговати у случају евентуалних немира на Косову и Метохији, генерал-потпуковник Здравко Понош је рекао:

– То су претпоставке и хипотезе шта може да се деси, ја сам рекао да ми пратимо индикаторе на терену и реагујемо сходно њима. Имамо планове за разне ситуације које нису везане за политичке одлуке него за последице какве те одлуке могу да произведу, или за оне које могу да буду изазване на други начин, чак и без тих политичких одлука. Значи, не ради се о нашој способности и могућности да то урадимо како ваља с ове стране административне линије, а верујем и Кфор са друге стране административне линије, то се уопште не доводи у питање да ли ће потреба за таквом реакцијом да се деси сутра или за десет дана или за три месеца, или као што је било 2004. а није реаговано како треба, то је друго питање, мислимо да овај пут ако се нешто деси а што има везе са безбедности људи и имовине, постоји спремност и способност да се одговарајуће реагује на то. Мислим да то не треба да вежемо ни за било који датум – нагласио је генерал Понош. ■

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ У МАКЕДОНИЈИ

Министар одбране Србије Драган Шутановац разговарао је 15. јануара, у одвојеним састанцима у Скопљу, са председником Македоније Бранком Црвенковским и македонским колегом Лазаром Еленовским о стању у региону и билатералним односима две земље.

– Без обзира на тензије и проблеме који постоје у региону, закључили смо да је стање стабилно и да је то интерес и Србије и Македоније – рекао је Шутановац.

Он је додао да постоји низ других активности за који постоји интерес две војске и два министарства и изразио очекивање да ће бити разлога да се сарадња настави ради побољшања безбедности у региону.

Одговарајући на питање новинара како ће Србија да реагује ако Скопље међу првима призна независност јужне српске покрајине, Шутановац је рекао да Београд не планира да прекине дипломатске односе с Македонијом и додао да не очекује да Македонија буде прва земља које би то учинила.

Шутановац је посетио Скопље као специјални изасланик председника Србије Бориса Тадића где је присуствовао сахра-

ни једанаест војника Армије Македоније који су погинули у недавној хеликоптерској несрећи приликом повратка из мировне мисије у БиХ. ■

СУСРЕТ ГЕНЕРАЛА ПОНОША И АМБАСАДОРА ИНДИЈЕ СВРУПА

Састанак начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Здравка Поноша и амбасадора Индије Ајај Сварупа одржан је 16. јануара у Београду.

Генерал Понош и амбасадор Сваруп разговарали су о оживљавању билатералне војне сарадње. Индијска страна је представила своје виђење будуће сарадње у војно-економској области, могућности за усавршавање и школовање, као и обуку припадника Војске Србије у Центру за мировне операције УН у Индији, те сарадњу у борби против тероризма и области ваздухопловства.

Генерал Понош је посебно истакао значај сарадње у области обуке и упознао је саговорнике са капацитетима и могућностима за усавршавање припадника ОС Индије у Центру за обуку и усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу. ■

АЛЕКСАНДАР МИШЧЕВИЋ, ДРЖАВНИ
СЕКРЕТАР МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

ВОЈНИ ПОЗИВ СВЕ АТРАКТИВНИЈИ

Повећањима у овој години плате професионалних припадника Војске Србије биће усклађене са примањима у другим државним органима Републике Србије, а са повећањима планираним у 2009. години, војни позив биће знатно атрактивнији

Јануарску плату професионални припадници Војске Србије примиће по новом *Правилнику о платама* и другим новчаним примањима, који је донео министар одбране 17. јануара 2008. године. Први део јануарске плате представљаће аконтацију од 60 посто, док ће коначна плата за јануар бити обрачуната и исплаћена по новом *Правилнику*. Плате припадника Војске Србије ће овим – првим у низу повећања у овој години – бити увећане у просеку 17 посто нето, а планирано је да укупно повећање у овој години буде у просеку 30-40 посто нето.

Усклађивања примања државних службеника у Министарству одбране са осталим органима државне управе урађено је уз њихову децембарску плату.

Плате у Војсци Србије у прошлој години увећане су 3,2 посто у априлу и 4,2 посто у септембру.

Са државним секретаром Александром Мишчевићем разговарамо о новом *Правилнику* и новинама које он доноси.

□ *Шта је најважније у новим одредбама о обрачуну плата припадника Војске Србије?*

– Услови за нови обрачун стекли су се усвајањем Закона о Војсци који је ступио на снагу 1. јануара, што коначно представља реализацију онога што смо најављивали током друге половине прошле године.

Треба истаћи добро планирање менаџмента Министарства одбране и добар буџет Министарства за ову годину. Значајан део новог буџета односи се на плате, чијем одређивању се сада приступило на потпуно нов начин, другачијим вредновањем односа према пословима и задацима, залагања, резултата рада, напредовања у служби... Чин ће бити свакако један од елемената за утврђивање плате, али ће на износ значајније утицати положај, функција и одговорност, затим услови рада, службена оцена... Тако да ће доћи до значајних разлика у примањима, како у истом чину, тако и у ситуацијама када рецимо поручник на одређеном формацијском месту може имати исту плату као неки потпуковник, или ће подофицир имати плату као мајор. Тога до сада није било, нити довољно конкурентности, стимулације да се напредује у служби, а овај Правилник управо подстиче квалитет и награђује га увећањем плате.

Овде желим да истакнем да је рад на новом Правилнику био заиста велики посао и да је веома квалитетно урађен.

□ Шта конкретно регулише нови Правилник?

– Нови Правилник регулише коефицијенте за обрачун плата, који се множе са основицом коју утврђује Влада Србије. Основица сада износи 20.128 динара са припадајућим порезима и доприносима, а Закон о Војсци прописује да она не може бити нижа од 75 посто од просечне месечне зараде по запосленом у привреди Републике Србије, према коначно објављеном податку органа надлежног за послове статистике.

То се односи на војна и цивилна лица у Војсци Србије, а усклађивања примања државних службеника у Министарству одбране са осталим органима државне управе урађено је уз њихову децембарску плату.

Конкретно, коефицијент за обрачун плате војног лица састоји се од основног и додатног коефицијента. Основни коефицијент чине коефицијенти према положају и према чину, а додатни коефицијент чине коефицијенти за посебне услове и за специфичну војну службу. Додатни коефицијент од 15 до 25 посто остварују војна лица у јединицама специјалне намене, а коефицијент за специфичну војну службу добија

ОСТАЛА ПРИМАЊА

У Министарству одбране приводи се крају регулисање осталих примања у Војсци Србије, као што су дневнице, новчана примања војника, ученика и студената војношколских установа, лица на стручном оспособљавању за резервне официре, надокнада за школовање... Планира се и ново повећање УТС (увећаних трошкова становања).

СТАМБЕНИ КРЕДИТИ

Министарство одбране ради и на новом програму стамбених кредита са Националном корпорацијом за националне кредите. Реч је о милијарди динара које је Влада одвојила у оквиру овогодишњег буџета за субвенцију стамбених кредита војним лицима, односно запосленим у Војсци Србије.

Очекује се да то буду међу најповољнијим кредитима на тржишту, са најмањом каматном стопом, са што дужим роком отплате, да буду без учешћа и да их добије више хиљада људи, који ће кредитну способност моћи да повећају удруживањем са другим члановима породице који остварују приходе. С обзиром да овај програм усваја Влада Србије, о њему ће се моћи више и детаљније говорити тек када буде усвојен, а то се очекује у наредна два месеца.

Они који због законских ограничења не буду обухваћени овим програмом могу да очекују повољне стамбене кредите по основу другог програма на коме се такође ради.

ИСПЛАТА ДУГА ПЕНЗИОНЕРИМА

У Закон о Војсци унете су прелазне одредбе којима се предвиђа доношење уредбе којом би се извршило решавање питања неусклађености војних пензија у периоду од 2004. до 2007. године.

Сада је добра вест за пензионере да се очекује доношење уредбе Владе Србије којом би се то питање решило.

се за летачку, падобранску и ронилачку службу и за службу уништавања неексплодираних убојних средстава. Ови коефицијенти такође условљавају разлике у примањима које могу ићи и до 50 посто у истом чину.

На овај начин стимулише се рад и вреднију резултати. Новом организацијом биће прописан тачан број места у оквиру сваког чина, тако да неће моћи да се напредује само по основу година проведених у служби, него на основу заслуга и радних резултата.

И ако војно лице остаје на истом положају, али има врло добре и одличне оцене, после одређеног броја година стиче право на увећање коефицијента по положају за 50 посто.

□ Наведите неке карактеристичне износе нових плата војних лица?

– Примера ради, највиша плата пуковника после овог јануарског увећања може достићи износ од 84.709 динара, а просечна пуковничка плата после јануарског увећања износиће 71.947 динара.

Сличне релације важе и за друге чинове. Тако на пример, највиша плата потпуковника после јануарског увећања биће 74.163 динара, мајора 65.058 или заставника прве класе 37.568 и водника 26.937 динара.

С обзиром на професионализацију војске и потребе за новим људима издвајам и плате професионалних војника. После јануарског повећања млађи водник ће имати 24.134 динара, десетар 22.568, а разводник 21.380, који сада, поређења ради, прима 16.213 динара. И за њих наравно важи, као и за све друге, повећање ако су у јединицама специјалне намене или врше специфичну војну службу.

□ Шта могу да очекују цивилна лица?

– И цивилна лица могу да очекују у просеку готово иста повећања као и војна лица. Они су као и до сада разврстани у 14 група и девет платних разреда и зависно од тога утврђује им се коефицијент.

Запослени са високом стручном спремом, на пример, у новембру су имали просечну плату 34.876 динара, а сада ће бити 43.783 динара.

На плате цивилних лица утицаће формацијско место и оцена знатно више него до сада. Тако да ће моћи да напредују чак девет платних разреда у одређеном временском периоду и да пређу из једне групе у другу, односно да средња стручна спрема достигне коефицијент као виша, а виша као висока. ■

Раденко МУТАВЦИЋ

ВОЈНЕ ПЕНЗИЈЕ

НЕМА РАЗЛОГА ЗА ЗАБРИНУТОСТ

СНИМИО Д. БАНДА

Са ступањем на снагу нових закона и уредби доћи ће до измена и у области војног пензијског и инвалидског осигурања. У јавности су се појавиле многе дезинформације и полуистине. Тема јесте сложена, али основна порука војним пензионерима гласи да немају ниједан разлог за забринутост. Ево зашто.

Времена свеколиких друштвених промена никог не остављају равнодушним, поготово ако утичу на личну egzистенцију. Људи који су радни век провели као активни припадници војске стекли су своје пензије и, народски речено, од њих живе. Наравно да није свеједно колике ће бити, како ће се усклађивати и да ли их нешто евентуално угрожава. Зато смо одговоре потражили на правом месту.

Пуковник Милојко Миловановић, директор Фонда за социјално осигурање војних осигураника, објашњава:

– Према документацији из децембра 2007. године наш фонд има 51.884 корисника, чија је пензија у просеку 30.377,19 динара. Доношењем Закона о министарствима, одредбом члана 15, област социјалног осигурања војних осигураника је у надлежности Министарства за рад и социјалну политику. Међутим, средства за финансирање тих права планирана су Инструкцијом Министарства одбране у буџету за 2008. годину.

Током новембра и децембра прошле године успели смо да уредимо око 47.000 решења за лица којима је професионална војна служба престала пре 1. августа 2004. године. Почевши од пензије за децембар 2007. године, која се исплаћује из буџетских средстава, ми смо за свако од 51.884 лица исплатили пензије у складу са Законом. Будући да је период од 1. августа 2004. године обележен постојањем две групе корисника војних пензија, Фонд им није исплатио 40 разлика по основу накнаде за топли оброк и коришћење годишњих одмора. То је последица недостатка планирања средстава у буџету.

Ступањем на снагу Закона о Војсци Србије (1. јануар 2008), надлежност за решење тог дуга је на Влади Републике Србије, сходно уредбама члана 193, став 2. Наиме, Влада је обавезна да у року од

три месеца од дана ступања на снагу Закона о Војсци донесе пропис из своје надлежности о модалитету враћања дуга. С тим у вези, јавност ће бити благовремено информисана – каже пуковник Миловановић.

Шта војни пензионери могу очекивати ове године?

– Оно што је сада извесно, планирана су средства у оквиру система одбране и ми ћемо исплаћивати пензије у складу са Законом, с тим што ће даље усклађивање њиховог раста бити на начин и у процентима како је то у Републици Србији, односно у складу са Законом о пензијском и инвалидском осигурању Републике Србије. То значи да ће се усклађивати два пута, првог априла и октобра, 75 одсто у односу на пораст трошкова живота и 25 процената у односу на пораст просечне плате у Републици Србији. Дакле, нема никаквог разлога за забринутост – наглашава пуковник Миловановић.

Свим нашим пензионерима усагласили смо примања, а разлике ће им бити исплаћене на начин како то одлучи Влада. За ову годину планирана су средства у буџету. Министарство одбране их је планирало као своја средства. – закључује пуковник Миловановић.

Ђорђе Стојић, дипломирани правник, руководилац реферата за правила и прописе, објашњава неке недоумице које су се појавиле у јавности.

– С доношењем Закона о Војсци одвојен је систем пензијског и инвалидског осигурања од, условно речено, професионалне војне службе. Параметри и елементи који су пратили примања активних припадника војске и војне пензије су одвојене. Систем усклађивања војних пензија ићи ће по цивилним прописима и не прати више раст плата активних припадника. То је у суштини једина новина. Можда код дела војних пензионера постоји бојазан да ће то за њих бити неповољније, што није тачно. Најновија најављена солидног раста цивилних пензија захватиће и војне пензионере. Исто тако, постоје приче о некаквом смањењу војних пензија, што такође морамо демантовати. Плод су недовољне информисаности и произвољних тумачења.

Шта можемо очекивати у будућности?

– Решења која се тичу будућег статуса биће предмет измена и допуна цивилног Закона о пензијама и инвалидском осигурању – гласи кратак одговор. ■

Б. КОПУНОВИЋ

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

УСПОМЕНЕ ВОЈНИКА ДРАГОЉУБА

За Дан Армије, далеке 1983. године, написао сам текст, могло би се рећи драмски монолог о извесном војнику Драгољубу. То је била помало шеретска прича о регруту, сеоском мангупу, који у војсци вози БОВ на вежби „Јединство 83“. Али баш тада, кад почињу највећи маневри те године, и то на Криволаку, Драгољуба позивају од куће на свадбу брата од стрица Радојка. Шта мислите, шта је изабрао? Свадбу или вежбу? Па вежбу, наравно, тадашња вредносна матрица није допуштала помисао на нешто друго, јер је војник Драгољуб незаменљив у борбеном возилу.

Баш се добро снашао Радош Бајић: пише, глуми и режира. Моравца је врело бодрога духа, у њој се вековима бањају добри људи. Та река храни и плави, понекад дави, доноси принос, радост и блато, како коме. Али, нико не може да нашкоди нашем Моравцу као он сам. Село гори, а баба...! Радош каже да се чешља. Па добро, нека јој буде, има права да располаже својим временом. Ако је већ постигла да постане баба, нека прави фризуру. Може јој се.

Наш Радош је постао Радашин. Некада је био Секула, малерозни сељак коме се „тикају“ жене. Играо је завереника у „Сарајевском атентату“, и лепо отпевао пародију на песму „Дуње ранке“. Монодрама „Лед“ је можда зачетак Радашина, у њој глумца (и писца) јадикuje и радује се поводом сељакове судбине. Не зна се шта му је прече: да коначно оде на летовање, да се „осоли“ на сињему мору, или да спасава летину од града, тојест леда. А лед се појави усред лета, кад-тад! Само да би ојадно будућег Радашина, и омео га да се покаже сојкама на Лападу. Или у Ровињу, сад је свеједно.

Али ово није прича о Радашину, мада би могла да буде. Тај човек рукује машинама, експлозивом, качи се као мачор по терасима, могао би у „сваком тренутку да зарони у Мораву!“. Ипак је ово новинско штиво посвећено војнику Драгољубу.

За Дан Армије, далеке 1983. године, написао сам текст, могло би се рећи драмски монолог о извесном војнику Драгољубу. То је била помало шеретска прича о регруту, сеоском мангупу, који у војсци вози БОВ (борбено оклопно возило) на вежби „Јединство 83“. Али, баш тада, кад почињу највећи маневри те године, и то на Криволаку, Драгољуба позивају од куће на свадбу брата од стрица Радојка. Пази, молим те!

Шта мислите, шта је изабрао Драгољуб? Свадбу или вежбу? Па вежбу, наравно, тадашња вредносна матрица није допуштала помисао на нешто друго, јер је војник Драгољуб незаменљив у борбеном возилу. Било би поштено рећи да поручник Јоже Подлипник (тако се звао командир из приче) није ни помислио да пусти Драгољуба у Мали Дреновац, тојест родно село. Док се не заврши ствар, је л', а тада је за свадбу већ доцкан, а за крштење није.

На свечаној „музичко-сценској“ приредби у Скопљу, војника Драгољуба је „играо“ Радош Бајић. И то тако сјајно да је био звезда дана и вечери. Војник по имену Драгољуб постао је најпознатије моравско војно лице у Македонији.

Касније сам написао још неколико „доживљаја“ мога јунака осамдесетих, наравно за Радоша Бајића. И он је играо Драгољуба по касарнама ЈНА, као сажету монодраму. Касније је, сматрајући да ми је напорно да стално дописујем и шаљем нове доживљаје тог борца, почео да пише сам. Морам да признам да то није било лоше, и нисам му замерио. Остали смо пријатељи до данашњег дана, мада се од појаве Радашина нисмо чули.

Годинама после средине осамдесетих нисам сретао свог војника Драгољуба, тојест Радоша. Често сам мислио о јунаку кога сам створио као сажету слику наде и страдања које је тек следило. Вежба и свадба, само

су биле фантазмагорични наговештај великих несрећа. Све оно у шта је веровао Драгољуб нестало је.

Мој војник Драгољуб је мобилисан, одведен да спасава оно што није до њега, и што далеко надилази његове моћи, а да напушта све што се тиче личног опстанка: њиву и авлију, да се изнова навикава на државу за које није веровао да су могуће. Све што је знао кад је кренуо у „јенеа“ чинило му се вечним. Све што је изгледало непроменљиво, више се не препознаје.

Једног суботњег поподнева, у новембру '99. срео сам свог војника Драгољуба, тојест Радоша Бајића лично, негде испред куће Крсмановића у центру Београда. Скоро исти, само мало крупнији. Једно време, дакле „није пазио на линије“, што је за форму сваког резерviste погубно. Али добро му иде, све иде добро осим одбране земље.

У том смислу Драгољуб је помало резигниран. Изгубио је део победничког поуздања. Мисли да се нисмо потрудили око савезника, него да смо, кад је било „најрутвије“ ишли прангијама на аждаје. Тукли су нас ко цигане у бостану, а ми нисмо стигли ни да утекнемо. Где ћеш од себе, такмисмо, а?

Униформа коју је носио „у резерве“ омалила му је. Маскирну блузу је вукао по њивама док се није излетила, смањила и распала. Двапут су му контролисали опрему, и увек је имао од кога да позајми и прикаже. А после су дигли руке од њега.

Брат од чиче, Радојко, који се женио '83. усред вежбе „Јединство“, показао се неспособним за војску. Глуп од рођења, тојест од стрептомицина, једва чује народно коло на сеоске игранке. А његов син служио цивилни војни рок у Етнографском музеју.

Резервиста Драгољуб се чуди, али шта ће. „Војник у музеју, то може, ал' после, кад уђе у историју!“

Тешко је, каже ветеран Драгољуб, син наглувог Радојка да уђе и у пољопривреду, а немоли у историју. Мој јунак из осамдесет и треће није уверен да је могућа војска без регрутације: „Па, мене су правили испратницу три дана, шта ће војска сама, са обичним професионалцима?“

Моја објашњења која полазе од сасвим новог политичког и безбедносног амбијента, не дотичу Драгољуба. Остао је у прошлом веку, дрмљу га средње године и остаци југоностаљије. У свом БОВ-у он је бранио све, од Триглава до Ђевђелије. Све што је бранио на вежби, у песми и политичкој настави, сада је у иностранству. Посебно поручник Подлипник, који у Сечани, у Европској унији, има свој сервис за продају аутомобила. Чују се понекад. Никада се нису попреко погледали.

Давно изашао из тесне улоге војника Драгољуба, Радош Бајић данас пази Мораву од свих, па кад и од себе самог. Некада је расипао родољубље, данас су му доста шљива и река. Зато се баба тако добро дотерује.

„Тата, тата, је л' се оно чика Радашин спрема да бади динамит у Мораву, је л' тако?!“

„Тако је, сине Драгане!“ ■

Аутор је коментатор листа „Политика“

Ратку Фемићу, првом добитнику награде „Иван Марковић” признање је уручио министар Драган Шутановац

Најуспешнијем сараднику мајору мр Славиши Влацићу награду је уручио потпуковник Славољуб Марковић

На свечаности су уручена традиционална признања која Новински центар сваке године додељује најуспешнијем новинару и сараднику магазина „Одбрана” и спортистима Војске Србије. Ове године први пут је додељена и новинарска награда „Иван Марковић”.

ВАЖНА ИНФ

Дому Војске у Београду 24. јануара свечано је обележен дан Новинског центра „Одбрана”, јединог војног магазина у Србији. Истовремено, 24. јануар је и дан војне штампе, када је 1879. године објављен први број „Ратника”, чије традиције „Одбрана” наставља.

Поред министра одбране Драгана Шутановца и заменика начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Милоја Милетића са сарадницима, свечаности су присуствовали и представници јединица, команди, установа и предузећа са којима су уредници, новинари и сарадници магазина „Одбрана” током протекле године сарађивали, информисујући јавност о свим збивањима у области безбедности.

Поздрављајући госте на свечаности Новинског центра „Одбрана” директор Центра и главни и одговорни уредник истоименог магазина потпуковник Славољуб Марковић рекао је да су у протеклом једногодишњем периоду запослени остварили највећи део својих обавеза и тако испунили обећања дата почетком 2007. године.

– Редовно обавештавајући војну и другу заинтересовану јавност о свим најважнијим збивањима у Министарству одбране, Војсци и целокупном систему одбране и безбедности, ми смо у новини, из броја у број, остваривали одговорну функцију информиса-

Најбоља спортска екипа
са генерал-потпуковником Милојем Милетићем

ОБЕЛЕЖЕН ДАН НОВИНСКОГ ЦЕНТРА „ОДБРАНА“

Најуспешнијем новинару Мири Шведић признање је уручио капетан бојног брода Петар Бошковић

Дејану Ристићу специјално признање уручио је Раденко Мутавић

ФОРМАТИВНА КАРИКА

ња о једној тако значајној друштвеној области. Уз то, већа пажња поклоњена је и сајту Министарства одбране и Војске, што је резултирало и вишеструким повећањем приступа тим презентацијама. Сајт Војске је редизајниран, ускоро ће то бити и сајт Министарства одбране, на коме се број дневних информација стално повећава, тако да очекујемо њихову још већу популарност.

Током прошле године повећали смо и тираж магазина „Одбрана“, што сведочи о повећаном интересовању војне јавности за теме којима смо поклањали пажњу. То нас, наравно, није изненадило, јер смо писали о ономе што припаднике Војске највише и занима. На страницама „Одбране“ нашле су се теме о стамбеном збрињавању запослених у Министарству одбране и Војсци, о реорганизацији и формирању бригада, о центрима за обуку, о свим системским и статусним питањима решаваним током протеклог периода. Тиме смо, на најбољи начин, испунили обећања дата прошле године, што нас обавезује на још упорнији рад у наредном периоду. Следеће године очекује нас обележавање 130 година од покретања „Ратника“, војног листа чије традиције настављамо – истакао је потпуковник Славољуб Марковић.

НАГРАДА „ИВАН МАРКОВИЋ“

На свечаности су уручена традиционална признања која колектив сваке године додељује најуспешнијем новинару, сараднику и најбољим спортистима Војске Србије. Том приликом, први пут је

додељена новинарска награда „Иван Марковић“, која носи име прерано преминулог војног новинара и уредника у „Народној армији“ и „Војсци“. Признање „Иван Марковић“ додељује се за најбољи новинарски рад о систему одбране у домаћим писаним и електронским медијима у протеклом једногодишњем периоду.

Жири којим је председавао Иван Матовић, некадашњи главни и одговорни уредник „Народне армије“, а у којем су били још др Драгана Бечејски-Вујаклија, ванредни професор Факултета органи-

ОДГОВОРНА ФУНКЦИЈА

Запосленима у Новинском центру „Одбрана“ јубилеј је честио министар одбране Драган Шутановац, истичући да остваривање значајне друштвене функције, каква је информисање јавности о систему безбедности, подразумева висок степен одговорности.

– Магазин „Одбрана“ представља часопис који се на нашим просторима најкомплексније бави системом одбране и уопште безбедношћу. Од почетка сам инсистирао да верујемо у будућност „Одбране“, да верујемо да можемо да јој повећамо и тираж и читаност, да можемо да правимо боље прилоге, отворимо насловне стране и за обичног војника и да тако, још боље, промовишемо војни позив и цео систем одбране – истакао је министар Шутановац.

РЕАЛНА СЛИКА

Честитајући Дан НЦ „Одбрана“ капетан бојног брода Петар Бошковић, начелник Управе за односе с јавношћу, истакао је да магазин заузима важно место у систему информисања јавности о значајним питањима из области одбране и безбедности.

– Нови менаџмент Министарства одбране успео је у својим настојањима да побољша слику Војске у медијима и јавности. Томе је на свој начин допринео и магазин „Одбрана“ који је прошле године цитиран неупоредиво више него ранијих година. Медији су донели више од две хиљаде прилога о Војсци, од којих је чак 90 одсто верно приказало збивања о којима су новинари извештавали. Тиме је створена знатно реалнија слика о Војсци од оне коју смо затекли пре неколико година – истакао је капетан бојног брода Петар Бошковић.

зационих наука, Љубодраг Стојадиновић, коментатор „Политике“ и колумниста нашег листа, Срђан Предојевић, уредник Јутарњег програма РТС, и пуковник Раде Каран из Управе за односе са јавношћу, одлучио је да први лауреат новинарске награде „Иван Марковић“ буде Ратко Фемид, за текст „Транспарентност и промена имиџа Војске Србије“, објављен у листу „Данас“ 15. фебруара 2007. Награду Ратку Фемиду уручио је министар Драган Шутановац, истичући при том његово континуирано и критичко праћење рада Министарства одбране и реформе система одбране.

ПРИЗНАЊА НАЈУСПЕШНИЈИМА

За најуспешнијег новинара „Одбране“ у 2007. години колегијум главног и одговорног уредника прогласио је Миру Шведић, уредницу специјалног прилога „Арсенал“, који је наишао на велику пажњу и интересовање јавности.

– Својим дугогодишњим уредничким и ауторским прегнућем, Мира Шведић је дала изузетан допринос праћењу развоја средстава наоружања, њихових модификација и иновација, али и многобројних збивања у јединицама и установама Војске, које је, као репортер, пратила – истакао је, предајући награду, начелник Управе за односе са јавношћу капетан бојног брода Петар Бошковић.

За најуспешнијег сарадника магазина проглашен је мајор мр Славиша Влацић. Његови прикази најновијих борбених авиона које производе лидери војне индустрије у свету, затим модернизације ваздухопловства страних армија и развијања вишенаменских летелица, запажени су прилози у магазину „Одбрана“, које прати и стручна јавност али и шира читалачка публика.

Специјално признање за квалитетну сарадњу у 2007. години припало је Дејану Ристићу, саветнику у Министарству рада и социјалне политике, за четири специјална прилога објављена у „Одбра-

Најбољи спортиста старији водник Игор Вуковић са рукометашем Ненадом Перуничичем

Старији водник Ирена Огњановић, старији водник прве класе Горан Тодоровић и генерал-мајор Видосав Ковачевић

ни“ током прошле године – о српским војним меморијалима у земљи и свету, Ламартиновим списима о Србима и приказ дневничких белешки холандског ратног хирурга Аријуса Тинховена.

По обичају, награђени су и најуспешнији спортисти Војске Србије у протеклој години. Жири, с прослављеним рукометашем Ненадом Перуничичем на челу, определио се за старијег водника Игора Вуковића, врхунског оријентирца, освајача Купа и државног првака у том занимљивом и веома захтевном спорту. За најбољу спортску екипу у 2007. години жири је прогласио Стрелачку дружину „Академац“, шампионе Србије и рекордере у гађању из пиштоља великог калибра. То признање они су заслужили и бранећи боје нашег тима на Четвртом светском војном првенству у Индији.

Специјална признања добили су старији водник Ирена Огњановић, припадница Гарде и најбољи стрелац међу дамама у Војсци, и старији водник прве класе Горан Тодоровић из 63. падобранског батаљона. Позната је његова срчаност, јер после повреде на обуци и везаности за инвалидска колица, чврсто верује у свој опоравак, а средином јуна прошле године, у тандему с инструктором Сашом Јојићем извео је падобрански скок и тако постао први српски падобранец – паралегијар. За то херојско дело Ваздухопловни савез Србије доделио му је посебну плакету.

На крају свечаности уручена су признања јединицама и установама с којима је у протеклој години остварена запажена сарадња. Добитници су Прва и Трећа бригада Колнене војске, Војнотехнички институт, Сектор за летна испитивања Техничког опитног центра и Централни дом Војске Србије.

У уметничком програму наступили су Бора Дугић и Александар Васић, а водитељ је био глумач Вук Костић. ■

Душан ГЛИШИЋ
Снимили Горан СТАНКОВИЋ и Јово МАМУЛА

МИНИСТАР ШУТАНОВАЦ У КРАГУЈЕВЦУ НОВИ ПОСАО „ЗАСТАВА ОРУЖЈА“

Министар одбране Драган Шутановац, са сарадницима, 30. јануара боравио у Крагујевцу где је посетио фабрику „Застава оружје“ и разговарао са директором фабрике Радетом Громовићем и председником синдиката оружара Југославом Ристићем.

– Имамо леп повод за посету оружарима. Јуче је део новца из уговора са Ираком легао на рачун СДПР-а и ја очекујем да ће на

Снимио Д. БАНДА

тај рачун у току следеће недеље лећи и део аванса који се односи на производњу пиштоља ЦЗ-99, а који треба да буду извезени у Ирак – рекао је министар Шутановац. Он је истакао задовољство уговореним послом и нагласио да ће, захваљујући томе, линија која производи пиштоље ЦЗ-99 бити упослена практично годину дана.

Министар одбране је рекао да је у временима када је оружарима било много теже био уверен да они имају добар производ и да имају шансу да одговарајућом политиком постигну да наменска индустрија утиче на смањење дефицита у платном билансу земље. Он је рекао и да је на састанку са руководством фабрике разговарао о вишку кадра, те да су руководство и синдикат свесни да се број запослених мора прилагодити потребама. С друге стране, Шутановац очекује да ове године готово сви капацитети фабрике буду упослени.

На крају посете Крагујевцу министар одбране Драган Шутановац је обишао и Технички ремонтни завод, где се информисао о тренутном стању у пословању те установе, која, поред осталих добрих пословних резултата, има и делаборацију 1,4 милиона противпешадијских мина. ■ А. А.

ДЕЛЕГАЦИЈА СВЕТСКЕ ЗДРАВСТВЕНЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ПОСЕТИЛА ВМА

Висока делегација Светске здравствене организације, која борави у нашој земљи под покровитељством Министарства здравља Републике Србије, посетила је 29. јануара Војномедицинску академију.

Чланове делегације примио је начелник ВМА генерал-мајор проф. др Миодраг Јевтић и информисао их о организацији рада на ВМА. Том приликом, експерти Светске здравствене организације посетили су Национални центар за контролу тровања и сагледали капацитете у области превенције и збрињавања последица хроничних експозиција хемијским материјама, професионалних тровања, те унапређења заштите животне средине и здравља људи.

Договорени су конкретни модалитети и динамика даљег унапређења сарадње ВМА и Светске здравствене организације. ■

ПОМОЋНИК МИНИСТРА СПАСОЈЕВИЋ СА ВОЈНИМ ИЗАСЛАНИЦИМА

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић састао се, 25. јануара, у Дипломатском клубу у Београду са представницима Асоцијације војних изасланика акредитованим у Србији. Том приликом, он их је информисао о раду Сектора за политику одбране и приоритетима у овој години. Посебан нагласак ставио је на предстојећу реорганизацију Министарства, наставак и даљи развој међународне војне сарадње, те на инвестирање у војну базу Цепотина. Спасојевић је посебно нагласио и усвајање стандарда ППБИ, који омогућавају савремени начин планирања и буџетирања у систему одбране.

Начелник Сектора за политику одбране анализирао је и безбедносну ситуацију у региону, коју је оценио као стабилну. Осврнуо се и на могући утицај будућег статуса Косова и Метохије на безбедност у региону и улогу Министарства одбране и Војске Србије у решавању тог политичког процеса. Он је истакао да је сарадња са Кфором добра и да се очекује да таква и остане.

– Чинимо све да испунимо наше међународне обавезе, што се односи на поштовање Резолуције 1244 и на Кумановски споразум. Посебно је важна безбедност свих цивила – рекао је Спасојевић.

Помоћник министра за политику одбране обавестио је присутне и о мерама које Министарство предузима ради побољшања социјалног положаја припадника Министарства одбране и Војске Србије. ■ С. Ђ.

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ ГЕНЕРАЛШТАБА НАЦИОНАЛНЕ ОДБРАНЕ ГРЧКЕ

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић примио је 29. јануара делегацију Генералштаба Националне одбране Грчке, коју је предводио директор Директората за међународне односе комодор Атанасиос Ђокас.

Делегација је боравила у посети Министарству одбране Србије ради унапређења билатералне војне сарадње. Тим поводом, након разговора са начелником Управе за међународну војну сарадњу Милорадом Перићем, потписан је План сарадње за 2008. годину.

Школовање кадра, заједничка обука специјалних снага, учешће наших представника на вежбама ОС Грчке у својству посматрача и сарадња у области везе и информатике, тежишта су билатералне војне сарадње у наредном периоду. ■

ДУШАН СПАСОЈЕВИЋ У ПОСЕТИ НЕМАЧКОЈ

Помоћник министра за политику одбране Душан Спасојевић са сарадницима боравио је, од 29. до 31. јануара, у званичној посети Савезној Републици Немачкој. Посета је реализована у складу са Планом билатералне војне сарадње са Немачком за 2008. годину, а ради унапређења међународне војне сарадње и преносења ставова Владе Републике Србије у вези са решавањем питања статуса Косова и Метохије и европских интеграција наше земље.

У току посете помоћник министра за политику одбране састао се са државним секретаром Министарства одбране Немачке Ридигером Волфом и са представницима Кабинета канцелара и Министарства спољних послова. ■

ОД УСТАНИЧКЕ ГЕРИЛЕ ДО МОДЕРНЕ ВОЈСКЕ

Изградња стајаће војске, започета формирањем гарде књаза Милоша 1830. године, означила је прекретницу у развоју српских оружаних снага. Уместо народне војске, често потчињене локалним вођама и војводама, убрзано се развијала национална, ослободилачка војска.

Модерна српска држава и њена војска настале су у току Првог српског устанка, после вишевековне отоманске окупације. Због неподношљивог стања у Београдском пашалуку, после припрема за отпор и изненадног погубљења српских локалних првака, познате сече кнезова, на Сретeње фебруара 1804, у селу Орашац подигнут је устанак на чијем је челу стајао Ђорђе Петровић, Карађорђе. Устаници су успели да својом акцијом ослободе већи део пашалука, данашњу централну Србију и да одбију више турских похода у биткама на Иванковцу 1805, Делиграду и Мишару 1806, те да крајем исте године заузму и Београд. У даљем развоју устанка, успостављене су устаничка државна организација и регуларна војска. До коначног слома устанка, српска устаничка војска била је ангажована у операцијама заштите и ширења ослобођене територије и заједничкој војној кампањи са руским снагама у источној Србији. Велика турска офанзива 1813. године довела је до слома устанка. Турске снаге поново су успоставиле ранију управу, уз невиђени терор над становништвом. Овакав однос и поновна окупација довела је до Другог српског устанка, на Цвети, априла 1815. године. Вођ овог устан-

ка био је Милош Обреновић. У више бојева, српске устаничке снаге су поново ослободиле већи део Србије, осим Београда и неколико утврђених градова. После овога дошло је до компромисног мира, те је у следећих петнаест година, до коначног признавања аутономије Београдског пашалука, постепено израђивана самостална и од турске власти аутономна државна организација.

■ ИЗГРАДЊА СТАЈАЋЕ ВОЈСКЕ

Поред осећаја државности, у устаничким годинама стечена су и значајна војна искуства. Већ 1825. први пут се прикупљају војно способни младићи за личну заштиту књаза Милоша. Формирањем Гарде на Ђурђевдан 1830. започела је изградња стајаће војске, што је било олакшано и околношћу да је Србија добила аутономност исте године. Након тога, формиране су поједине установе, а у време владе књаза Михајла створена је и народна војска и уведена општа војна обавеза. Српска војска учествовала је у ратовима против Турске (1876–78) када је оружјем извојевана потпуна независност и проширење територије. Потом је уведена стајаћа војска, резерва састављена од три позива према годиштима, коју су почели да опремају савременим наоружањем.

Разоружање народне војске које је спровео краљ Милан, праћено неуспешном Тимочком буном 1883, негативно се одrazilо на краткотрајни рат са Бугарском, у коме је Српска војска претрпела пораз. Ипак, војска је била у свом успону, који се огледао у усавшавању организације, набавци савременог наоружања и све бољем друштвеном профилисању. Српска војска је посебно добила на значају док је њом руководио краљ Милан, као командант Активне војске 1897–1900. Важну улогу одиграла је и у промени династије у Србији у мајском преврату 1903. године.

Српска војска је водила два балканска рата (1912–1913) и знатно исцрпљена ушла у Први светски рат 1914. године. Ипак, њени састави извојевали су важне војне победе у биткама на Церу, Колубари и на Дрини 1914. године. Те битке су постале део националног мита и историје, али и врло важне савезничке победе. После здружене немачко-аустроуграске офанзиве и неочекиваног уласка Бугарске у рат, дошло је слома у јесен 1915. и великог повлачења српске владе са краљем Петром Првим на челу, војске и дела народа кроз Албанију до острва Крф. Ту је, уз помоћ савезника, наша војска реорганизована и поново опремљена за борбена дејства. Опорављена, учествовала је у борбама на Солунском фронту 1916–1918, а после пробоја септембра 1918. и у ослобађању Србије и јужнословенских крајева бивше Аустроугарске. Српска војска се током 1919. трансформисала у Војску Краљевине СХС (од 1929. Краљевине Југославије).

Војска нове југословенске краљевине у свој састав примила је и људство бивше Аустроугарске и Црногорске војске. Копнена војска је остала доминантно српска за дуго. Ваздухопловство је уз француску помоћ и заплену технику проширено. Формиран је и у српској војсци до тада непостојећи вид – морнарица, која је настала

на остатку бродовља и доброг дела људства аустроугарске морнарице. У организацију су уведене и армијске области и већи број нових дивизијских области, које су премрежиле територију нове државе. Војска је током двадесетих година била ослоњена на Француску, као главног политичког и технолошког савезника. У оквиру Мале антанте, развијана је војна сарадња са Чехословачком и Румунијом, како би се осујетиле намере поражених суседних држава. Тридесете године доносе окретање према Великој Британији и Немачкој и развој домаће ваздухопловне индустрије која је утицала на повећање овог тадашњег рода војске до нивоа савремених европских ваздухопловстава. Овај период донео је и значајније унутрашње тензије на политичком и националном плану, али и раст комунизма у илегали, што ће доживети своју крваву кулминацију у току Другог светског рата.

■ АПРИЛСКИ РАТ

Силе осовине нападе су Краљевину Југославију 6. априла 1941. године. Отпор југословенске војске био је срчан на појединим правцима напредовања агресора, а посебно се херојски понело ваздухопловство бранећи Београд. Ипак, услед превелике снаге агресора, проблема у мобилизацији и организовању отпора, те формирања марионетске независне хрватске државе која је утицала на слом фронта у свим крајевима са хрватским становништвом, југословенска војска је капитулирала после само 11 дана борбе. Део њених поморских и ваздухопловних снага успео је да се извуче на Блиски исток и настави борбу у оквиру британске војске. Мањи део копнених снага и жандармерије наставио је активности у илегали у Србији. Ове снаге назване су Југословенска војска у отаџбини, а познате су и као равнгорци или четници. Са друге стране, после напада на СССР, до тада илегална Комунистичка партија Југославије излази из градова и организује партизанске одреде са којима започиње по западној и централној Србији оружане активности.

У току лета 1941. године, по окупираној Србији стварају се војни четнички одреди, који од краја августа те године заједно са партизанским одредима (Народноослободилачка војска Југославије) учествују у устанку против немачке окупације. После немачких репресалија долази до сукоба равнгорца и партизана са трајним последицама у виду грађанског рата под окупацијом. Уследила је немачка офанзива и слом устанка у Србији, децембра 1941. Партизанске снаге ће бити протеране из Србије све до лета 1944. године, а део равнгорских снага од краја 1942. године ревитализује своју активност у Србији против окупатора и квислинга да би у пролеће 1944. биле доминантна снага у Србији. У исто време у Србији су организоване оружане снаге српске владе, Српски добровољачки корпус, Српска државна стража и такозвани легализовани четници са задатком борбе против партизанских и равнгорских снага. Специфичан значај ЈВуО имала је у заштити српског становништва на територији марионетске

Независне Државе Хрватске. Крај рата главнина снага ЈВуО из Србије дочекала је у Источној Босни, где су је средином маја 1945. уништиле партизанске снаге.

■ СТВАРАЊЕ МОЋНЕ АРМИЈЕ

Уз помоћ совјетске армије, партизанске снаге, ојачане савезничком помоћи и прекаљене у борбама у западним и централним југословенским покрајинама, освојиле су Србију октобра 1944. године. Тако се герилска армија коју је организовала комунистичка странка претворила у армију победницу са моћним антифашистичким савезницима. Она је од марта 1945. до 1951. године носила назив Југословенска армија, а потом Југословенска народна армија. Армија је била један од стубова социјалистичке Југославије, по свом политичком, модернизацијском и друштвеном месту. У периоду 1944–1949. била је под јаким совјетским утицајем који се огледао у идеологији, опремању и обуци везаној за СССР. Потом, 1951–1958. године, преко америчког програма војне помоћи војска је опремљена америчким и другим западним наоружањем, а више стотина њених припадника прошло је обуку у државама НАТОа.

У 1953. години укинута су политички комесари, који су били директни носиоци праксе двостарешинства, базираног на присутности Комунистичке партије у армији. Крајем 1956. године Југославија је упутила велики контингент својих снага у мировну операцију на Синајском полуострву, што је значајно почео учешћа у мировним операцијама.

После совјетске интервенције у Чехословачкој 1968, ЈНА је профилсала планове одбране према евентуалном нападу од оба војна блока у Европи. У домену спољне политике имала је значајну улогу у политици неврстаности, и то преко обуке и школовања припадника армија афричких и азијских земаља. У ово се уклапала и политика развоја домаће војне индустрије. Њена унутрашња организација мењала се кроз време и реорганизација највиших организационих целина биле су честе.

Југословенска народна армија учествовала је у сукобима у Словенији, Хрватској и Босни и Херцеговини 1991–1992, када су њене снаге спречавале одвајања појединих република, а касније у заштити српског становништва на ратом захваћеним подручјима Хрватске и БиХ. Нерспски кадар је у том периоду углавном напустио ЈНА и она је у 1992. у доброј мери била српска војска по свом саставу. Маја 1992. године ЈНА је преименована у Војску Југославије, а њени делови у БиХ и Српској Крајини, одвојили су се у посебне српске војске. Неколико хиљада активних и резервних припадника армије, територијалне одбране и добровољаца погинуло је у току борбених дејстава.

Војска Југославије настала је маја 1992. од јединица ЈНА које су се базирале на територији Србије и Црне Горе. Организована је у три армије, РВ и ПВО, Ратну морнарицу и самосталне саставе. Војска је била са Генералштабом директно потчињена председнику Југославије, а Министарство одбране добило је секундарну улогу. После завршетка рата у БиХ, а сходно одредбама Дејтонског споразума, Војска је смањила своје војне ефективе. Током 1998–1999. године Војска Југославије била је ангажована у противтерористичкој операцији на Косову и Метохији, а у периоду март–јун 1999. и у од-

брамбеним ратним операцијама против снага НАТОа које су извршиле напад на СрЈ, али и против шиптарских терористичких снага које су се налазиле на простору јужне српске покрајине.

Оружана интервенција снага НАТОа против СрЈ оправдана је спречавањем наводне хуманитарне катастрофе на Косову и Метохији. Ваздушна операција названа Савезничке снаге (Allied Force) започела је у вечерњим часовима 24. марта 1999. и трајала је до 10. јуна 1999. У току борбених операција снага НАТОа деловале су искључиво из ваздуха, прво покушавајући да елиминишу српску ПВО, затим уништавајући војну, а касније и цивилну инфраструктуру. Снаге ВЈ и МУП-а водиле су у исто време борбу са шиптарским герилским снагама на Косову и Метохији. Ове снаге из ваздуха је подржавао НАТО. Рат је завршен интензивном дипломатском активношћу, која је резултовала мировним уговором у Куманову и престанком операција. У току ових ратних дејстава, нанета је огромна штета уништавањем инфраструктуре и погибијом више стотина цивила. Снаге ВЈ и МУП-а Србије изгубиле су у току свих борбених дејстава 1998–1999. укупно 1.005 припадника. Средином јуна те године снаге Војске напустиле су територију Косова и Метохије и простор око административне линије према покрајини (Копнена зона безбедности). У простор Копнене зоне војска се вратила 2001, после успешне операције против тамошњих побуњеничких снага.

■ ТРАНСФОРМАЦИЈА У НОВОЈ ДРЖАВИ

После демократских промена 5. октобра 2000. створен је нови политички амбијент где је и војска постепено проналазила своју реалну улогу. Тензије у односу Београда и политичког руководства Црне Горе у којима је војска имала одређену улогу су смирене. У реорганизацији 2002. укинута су команде видова и постојеће три армије, и прешло се на

организовање по корпусима. После политичког договора Београда и Подгорице, уз посредовање Европске уније, престала је да постоји СрЈ, а нова државна заједница Србије и Црне Горе орочена је на три године. Од маја 2003, Војска СЦГ и Генералштаб реинтегрисани су у састав Министарства одбране, а започете су интензивна међународна сарадња и реформа. Реорганизоване су обавештајно-безбедносне службе у агенције, скраћен је војни рок, уведено цивилно служење, започело се са упућивањем припадника војске у мировне мисије и на интензивне курсеве и школовање у иностранству.

Престанком постојања државне заједнице СЦГ, крајем маја 2006, део војске у Црној Гори одваја се у Црногорску војску, а део базиран у Србији постаје Војска Србије. У току лета исте године започео је процес трансформације и смањења организације војске, који је завршен за 11 месеци. Тај процес резултовао је стварањем нових батаљона, дивизиона и ескадрила које су постале основ нових бригада и авијацијских база. Оне су у свом саставу интегрисале све најперспективније људство и технику. Повучен је већи број типова старијег наоружања из употребе и сабране су сувишне ефектива у складиштима логистичке базе.

Формирање нових јединица била је прилика да се уруче нове српске војничке заставе, промовише нова српска ваздухопловна ознака. Током 2007. људство у војсци добило је нове српске војне ознаке. У другој половини 2006. Србија се укључила у војне активности преко програма државног партнерства са америчком државом Охајо, а крајем године Србија је приступила програму НАТОа Партнерство за мир, отварајући тако нову страницу у историји војног савезништва. ■

Др Бојан ДИМИТРИЈЕВИЋ

У ЧЕТВРТОЈ БРИГАДИ У ВРАЊУ

ОТВОРЕН ЦЕНТАР ЗА УЧЕЊЕ ЕНГЛЕСКОГ ЈЕЗИКА

У касарни „Први пешадијски пук књаза Милоша Великог“ у Врању, 25. јануара, отворен је Центар за самостално учење енглеског језика (Self-access english language learning centre).

Отварању Центра присуствовали су британски амбасадор у Републици Србији Џон Вордсворт, командант Копнене војске генерал-потпуковник Младен Ђирковић, начелник Управе за обуку и доктрину (Ј-7) ГШ ВС генерал-мајор Петар Ђорнаков, представници амбасада земаља донатора Норвешке, Велике Британије, Холандије и Данске и Дирекције PELT (Пројекат оспособљавања припадника Министарства одбране и Војске у области енглеског језика).

Генерал-мајор Петар Ђорнаков је рекао да је ово трећи такав центар у Србији који је отворен уз стручну и донаторску помоћ Британског савета и донације Велике Британије, Норвешке, Холандије и Данске. Први је отворен у Београду 2002. године, а други у Нишу у јуну 2007. године. Он је истакао да је важно да старешине Војске Србије уче енглески језик због интероперабилности и компатибилности са развијеним армијама.

Британски амбасадор Вордсворт је истакао да Велика Британија има добру сарадњу са Војском Србије и са снагама Кфора, што је важно због глобалне безбедности. Он је потврдио намеру Велике Британије да и даље помаже пројекте за модернизацију Војске Србије и реформу система одбране.

Центар за самостално учење енглеског језика опремљен је компјутерима и најсавременијим софтверима за учење, а поседује и сталну Интернет конекцију. ■

С. С.

СЛУШАОЦИ ШНО У ПОСЕТИ ВМА

Слушаоци 51. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране (ГШУ ШНО) посетили су Војномедицинску академију (ВМА). Са шеснаест официра који се школују за највише дужности у Министарству одбране и Војсци Србије, у посети су били начелник Војне академије генерал-мајор Видосав Ковачевић, начелник ШНО пуковник Милољуб Сретеновић и начелник ГШУ ШНО пуковник Владислав Обреновић.

Госте је у сали Наставно-научног већа ВМА примио начелник те институције, генерал-мајор др Миодраг Јевтић, а поздравила их је и др Елизабета Ристановић, начелник Одељења за односе с јавношћу ВМА. Обраћајући се слушаоцима ШНО, генерал Јевтић нагласио је да је ВМА и поред функционалне интеграције у здравствени систем Републике Србије задржала исти ниво квалитета услуга које пружа војним осигураницима.

На крају посете слушаоци ГШУ ШНО добровољно су дали крв. ■

А. А.

ПОСЕТА ДЕЛЕГАЦИЈЕ МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ КИНЕ

Делегација Канцеларије за међународну сарадњу Министарства народне одбране Народне Републике Кине боравила је у вишедневној посети Министарству одбране Републике Србије. Гости из Кине, 17. јануара, састали су се са помоћником министра за политику одбране Душаном Спасојевићем. Током разговора с кинеском делегацијом, Спасојевић је подсетио да Србија и Кина имају дугу традицију сарадње и да у Србији постоји спремност да се она на војном плану продуби и ојача.

Генерал-мајор Кјан Лихуа, који предводи кинеску делегацију, сложио се да две државе имају доста простора за проширење сарадње у области одбране.

На састанку са начелником Управе за међународну војну сарадњу, Милорадом Перићем, гости из Кине нагласили су да су што чешћи састанци на високом војнодипломатском нивоу прави пут да се конкретизују и реализују бројне идеје о развоју међусобне сарадње.

Чланове кинеске делегације примио је и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, који их је информисао о досадашњим активностима спроведеним у процесу трансформације Војске Србије. ■

АНАЛИЗА ВОЈНЕ ОБАВЕЗЕ У ВОЈНОМ ОКРУГУ БЕОГРАД

У Клубу ваздухопловства у Земуну, 17. јануара, одржана је анализа остварене борбене готовости и војне обавезе у Војном округу Београд у 2007. години. Закључено је да је у Војном округу Београд, који обухвата 70 општина и седам војних одсека, задржан захтевани ниво борбене готовости, чиме је омогућено ефикасно извршавање наменских и других задатака.

Прошле године у војну евиденцију уписано је више од 20.000 младића стасалих за регрутацију, завршени су лекарски прегледи и психолошка испитивања за око 12.000 регрута, у Војску Србије упућено је готово осам хиљада младића, са скоро стопостотним одзивом у упутним роковима. Запажено је и да опредељење регрута за алтернативни начин служења војног рока наставља да расте. Поред тога, готово 35.000 војних обвезника добило је први ратни распоред, или им је промењен дотадашњи, а неким је и укинута.

Најбољи војни одсек у Војном округу Београд је крагујевачки, док је Горњи Милановац истакнут као најбољи одељак.

Анализи су, поред представника Војске Србије из Министарства одбране и Генералштаба, присуствовали и представници неколико највећих предузећа у којима се служи цивилни војни рок, као што су ПТТ, РТС и Железница Србије. ■

А. А.

СЕМИНАР О НОВИМ БЕЗБЕДНОСИМ ИЗАЗОВИМА

Од 21. јануара до 1. фебруара Факултет безбедности у Београду био је домаћин семинара под називом „Нови безбедносни изазови: трендови, лекције и развој“. Курс су отворили државни секретар др Зоран Јефтић, амбасадор Холандије у Србији господин Рон ван Дартел и продекан факултета проф. др Слађана Ђурић. Организатори су холандски Гронинген универзитет у сарадњи са Центром за европске студије безбедности из Холандије, Факултетом безбедности Београдског универзитета и Краљевском амбасадом Холандије у Србији.

Током две недеље, студенти старијих година и мастер студија Факултета безбедности и старијих година Војне академије имали су прилику да присуствују предавањима најбољих професора безбедности из Холандије и упознају се са системом безбедности те државе, заједничком европском спољном политиком, улогом Холандије у НАТОу и другим темама. ■

С. Ђ.

Снимко Јово МАМУЛА

ДРУГИ ЦЕНТАР ЗА ОБУКУ У ПАНЧЕВУ

ПОЛИГОН ВОЈНИЧКОГ ОПИСМЕЊАВАЊА

Висок ниво оспособљености и рутине у извршавању основних војничких радњи један је од најважнијих предуслова за успешан наставак војничке обуке и извршавање војничких задатака, истичу у панчевачкој „регрутској школи“

Н еколико догађаја из војничких дана остаје нам заувек у сећању. Прво буђење у војничком кревету, први додир с оружјем, најчешће с полуаутоматском пушком, прво пожарство и прва стража, поготову ако нам је запала ноћу, у „глуво доба“, прва узбуна... И, наравно, бацање бомбе, оне праве, бојне.

Нема војника који не памти тренутак када је узео бомбу у руке и, на знак старешине у рову поред себе, повукао осигурач, избројао оне чувене четири секунде, високо замахнуо и хитнуо је далеко испред себе, у замишљени циљ. Искусни официри и подофицири, посебно они који су обучили генерације војника, добро знају да бацање бомбе није нимало безазлен доживљај у првом периоду војничког оспособљавања. Иако су пре одласка на полигон и самог бацања бојне бомбе ту вештину увежавали са школским бомбама, или само с упаљачима, ма колико пута имитирали поступак бацања с дрвеним куглама, може се догодити да војницима у рову, у критичном тренутку,

задрхти рука и бомба остане у њој и после наредбе „Бомбу баци!“ Та опасност не може се искључити, иако се дешава изузетно ретко.

■ ПРАКСА

Управо зато бацање бомбе спада у ред оних радњи, током којих и војницима и њиховим командирима адреналин достиже неслушене границе. У то смо имали прилику да се уверимо, недавно, на обуци војника најмлађе, децембарске генерације, који су, при крају прве фазе првог периода обучавања, из панчевачког Центра за обуку дошли у Бубањ поток, да покажу прецизност у бацању бомбе. И нису се обрुकали. Иза њих су већ гађања из полуаутоматске пушке, сати и сати стројне обуке, маршеви, узбуне, страже, пожарства. Слободно се може рећи да су у потребној мери савладали основне, индивидуалне војничке вештине. Научили су да гађају, да бацају бомбу, да се војнички понашају. За месец и по дана, колико су провели у војничкој средини и више него довољно да с пуно оптимизма крену у прекоманду, у специјалистичке центре у којима настављају стручну, родовску обуку.

– Планом и програмом обуке предвиђено је да војници, током првих шест недеља војног рока, практично савладају најосновније, индивидуалне, војничке вештине, које ће им помоћи да у другој фази обуке, у специјалистичким центрима, лакше издрже напоре стручно-специјалистичког оспособљавања, у складу са ВЕС-ом који добију – каже командант Другог центра за обуку пуковник Жељко Чобић.

– Од формирања нашег Центра овде су обучене око две и по хиљаде војника. Ово је пета класа регрута која се оспособљава по осавремењеном Плану и програму обуке. Ради се и пре и после подне, посла је много, војника исто тако, имамо довољно и старешина, тако да све наменске задатке извршавамо без великих потешкоћа, у складу с очекивањима. То показују и резултати које наши војници постижу на гађањима.

Пуковник Чобић је на челу панчевачког Центра за обуку од његовог формирања, средином новембра 2006. године. Искусан командир и командант задовољан је условима живота и рада у јужнобанатском привредном и политичком центру, какав је општина Панчево. После окончања организацијско-формацијских промена у Војсци Србије, Панчево се, с правом, сматра и једним од значајнијих гарнизона у Србији. Касарна „Стевица Јовановић“, у којој се налази Други центар за обуку, одавно се убраја у ред најопремљенијих, елитних, војних објеката. У њој је некада била смештена моћна оклопно-механизована бригада, па део Војне ака-

РАТНЕ ИГРЕ ШТАБНИХ ОФИЦИРА

Усавршавање штабних официра реализује се у неколико фаза, популарно названих „седам корака до успешног штабног официра“. Од уводних смерница за рад, којима курс почиње, па до завршне штабне вежбе, којом се практично проверава научно, припадници команди увежбавају и усавршавају начин саопштавања командантових замисли, издавање наредби, одобрење захтева за критичним информацијама...

И наредни кораци су строго формализовани. Током развоја курса учесници упоређују могуће алтернативе акције, оцењују стечена знања и искуства, да би, на крају, по одобрењу планиране операције, кренули у извршавање одлуке и израду борбених докумената.

демије, а својевремено су ту били стационирани и први страни војници на нашој територији, „плави шлемови“ Уједињених нација. Поред тога, у Панчеву се налази и један од четири преостала дома Војске Србије, у том граду је и команда Специјалне бригаде, па инжењеријски батаљон ПВО... Све то представља најбољи доказ да Панчево у војном смислу остаје веома значајна средина у којој ће припадницима Војске сваког дана бити све боље.

– Наш Центар располаже веома опремљеним кабинетима за специјалистичку обуку. Имамо квалитетне и модерне тренажере, спортске терене за све врсте спортова, близу нам је полигон за пешадијску и противоклопну обуку, ту су и стрелишта... О томе сведоче и жеље великог броја наших војника да, после истека првог дела обуке, остану у Панчеву, да не иду у прекоманду. Нажалост, ту жељу можемо да испунимо само некима од њих. После основне, индивидуалне обуке, која траје месец и по дана, у Центру остају војници

са ВЕС-ом стрелца, које оспособљавамо још шест недеља, овде у касарни, где имамо све услове за тактичку обуку појединца и одељења.

После тога и они одлазе у оперативне јединице, где се реализује друга фаза обуке у трајању од три месеца – истиче пуковник Чобић.

■ ОБУКА У СЕДАМ КОРАКА

И док се војници, после успешне провере у бацању бомбе на циљ, враћају из Бубањ потока у Панчево, о њиховој обуци прича командир чете за обуку капетан прве класе Саша Фибишан. За десет година „рада с војском“ оспособио је четрдесет класа војника. Учитељи би рекли да је „војнички описменио“ четрдесет разреда. Резултат вредан поштовања, који му даје за пра-

во да оцени квалитет актуелне обуке и могућност остваривања пројективних циљева.

– Уз много рада свих нас, посебно непосредних извођача обуке, испуњавамо оно што се од нас тражи. Ипак је данас другачије него раније. На обуци више немамо само десетак војника. Напротив, сада знамо шта и зашто радимо, кога учимо. Има довољно војника, довољно командира. Опремљени смо одговарајућим средствима за обуку. Право је задовољство радити, кад знамо да обуци свакодневно присуствује на десетине војника. Већ трећа класа регрута на одслужење војног рока долази у већем броју од предвиђеног.

Одзив у војску је заиста добар. Управо обучавамо пету класу војника по иновираним плану интензивне обуке. Радимо и пре и после подне. Увек је све боље и боље. Циљ сваке новине у оспособљавању јесте лакше остваривање предвиђених обавеза и планираних задатака. У таквим условима ништа нам није тешко. Посебно ако узмемо у обзир да овде, у Центру, од нас војници уче прве војничке кораке. Овде науче прве вештине у стројној

ВОЈНИК СА СЕРТИФИКАТОМ

Већ од септембра наши војници ће, после првог периода прве фазе обучавања, негде пред одлазак у прекоманду, стечено знање демонстрирати пред комисијом, која ће им, за показано војничко умеће, издавати сертификат. Предвиђено је да војници, током шест недеља основног војничког обучавања, стекну неопходну рутину у извођењу појединачних тактичких радњи, попут коришћења ватреног оружја, кретања на терену и бацања бомбе. Све остало, односно основна специјалистичка знања, уз тактичку обуку одељења и вода, савлађиваће у специјалистичким центрима за обуку и у другом делу војног рока.

обуци, добију прве војничке задатке, узму оружје у руке, суоче се са обавезама и одговорностима о којима до сада нису ни размислили – каже капетан Фибишан.

С њим се слаже и водник прве класе Танаско Томић, који свакодневно обучава десетак војника. Наводећи лични пример као најделотворнији начин оспособљавања, водник Томић напомиње да се не боји ниједног изазова.

– Све што захтевам од војника, најпре урадим сам. Покажем им оно што треба, не либећи се да по стоти пут залегнем, да нанишаним, да газим стројни корак... С њима сам и на полигону с пешадијским препрекама. Свакодневни изазови и чине наш позив једним од занимљивијих. Не бих могао у овим годинама да радим у канцеларији пуно радно време. Радије ћу на полигон, и по снегу и по киши, и по блату, као данас. Такав је наш посао, што смо више с војницима, што више делимо њихове бриге и тешкоће, лакше преброде прве дане војног рока, које чине баш код нас и са нама, у овом Центру – каже он.

Поред најмлађих војника на одслужењу војног рока, у Другом центру за обуку реализује се и оспособљавање официра и подофицира, припадника команди. Ти курсеви, познатији као „обука у седам корака“, обухватају усавршавање штабних официра, чију крону представља командно-штабна вежба, у којој официри треба да покажу одређени ниво способности, иницијативе, креативности, флексибилности и расуђивања, неопходан за извршавање формацијских дужности. Истичући да успешан штабни официр често мора да буде за корак испред својих колега у јединици, потпуковник Стево Радојичкић, заменик команданта, прецизира:

– Штабни официри су менаџери, оспособљени за тимски рад, сврсисходно комуницирање и ефикасно командовање. Свако од нас је, на извршан начин и портпарол своје јединице, њен најефикаснији промотер и рекламни агент. Оно што чини срж официрског позива – лојалност која се подразумева, стиче се и оснажује искуством, свакодневним усавршавањем и несобичним напорима да многобројне задатке извршимо на најбољи начин. Да бисмо то и остварили, радимо целог дана, и пре и после подне, викендом, па и празником. Војни позив је такав, специфичан. Веома значајан део те професије јесте и обука војника, коју реализујемо управо овде, у Центру – каже потпуковник Радојичкић. ■

Душан ГЛИШИЋ

СВЕТОСАВСКА СВЕЧАНОСТ У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

Колектив Војне гимназије, на чијем је челу пуковник мр Милан Стевић, 27. јануара свечано је обележио школску славу Савиндан.

Славски колач осветио је епископ хвостански Атанасије Ракића. Осим слова посвећеног светом Сави, он је ученицима и наставницима Војне гимназије пренео жеље патријарха Павла да чувају и негују светосавске традиције и вредности.

Међу бројним гостима били су представници Министарства одбране, Министарства просвете, Управе за школство и Војне академије. Успеху светосавске свечаности својим програмом допринели су и ученици Војне гимназије који похађају веронауку. ■

Б. К.

ПОЧЕО ЧЕТВРТИ ЦИКЛУС ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ У НИШУ

У оквиру програма Присма, на Машинском факултету у Нишу, почео је четврти циклус преквалификације официра и цивилних лица, који има за циљ омогућавање транзиције професионалног војног кадра од војних ка цивилним занимањима. У наредна три месеца обуку ће проћи 56 полазника, међу којима су и четири жене.

У протекле три године више од триста официра похађало је интензивни тромесечни програм преквалификације у Центру за обуку Ниш, од којих је 70 посто успело да се афирмише у цивилном сектору.

Свечаности поводом почетка четвртог циклуса преквалификације присуствовали су војни аташе Амбасаде Краљевине Холандије пуковник Јан ван ден Елсен, војни аташе Велике Британије Сајмон Ванделур, декан Машинског факултета у Нишу др Миодраг Манић, представник Министарства одбране Милан Мићановић, менаџер Центра за обуку Ниш др Мирослав Трајановић и други гости. ■

З. М.

СЕДМИ ЦИКЛУС ПРЕКВАЛИФИКАЦИЈЕ

У оквиру програма Присма, у Центру за обуку Београд – Факултет организационих наука, 14. јануара почео је седми циклус преквалификације вишка војног кадра ради њиховог запошљавања у цивилном сектору. Свечаном отварању новог циклуса преквалификације, поред 64 полазника, присуствовали су помоћник министра одбране за људске ресурсе др Бојан Димитријевић, изасланик одбране Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске у нашој земљи пуковник Сајмон Ванделур, проф. др Константин Костић и проф. др Драгана Бечејски-Вујаковић.

Програм за збрињавање вишка војног кадра Присма развијен је са намером пружања одговарајуће подршке припадницима Министарства одбране и Војске Србије који завршавају војну каријеру и припремају се за нову у грађанству. Циљ програма, са фондом од петсто часова теоријске и практичне обуке, јесте стицање нових знања и вештина из области менаџмента и бизниса, потребних у другој радној каријери. ■

С. Ђ.

РАДИОНИЦА О ПОДРШЦИ ЦИВИЛНИМ ВЛАСТИМА У КРИЗНИМ СИТУАЦИЈАМА

У организацији министарстава одбране Републике Србије и Краљевине Холандије, од 23. до 25. јануара, у Центру за мировне операције одржана је радионица о доктрини подршке цивилним властима у кризним ситуацијама. Том приликом изнета су искуства свих носилаца послова заштите и спасавања у Србији у пружању подршке цивилним властима у ванредним ситуацијама али и међународна сазнања у области управљања ванредним ситуацијама.

Поред представника Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије, у раду радионице учествовали су представници министарстава унутрашњих послова и заштите животне средине, Факултета безбедности, Црвеног крста и гости из иностранства. Изнасећи властита искуства, учесници су помогли да се боље сагледају капацитети за деловање у ванредним ситуацијама. ■

А. А.

КУРС ЗА ОФИЦИРЕ У МИРОВНИМ ОПЕРАЦИЈАМА

Основни курс за официре у мировним операцијама одржан је од 14. до 25. јануара у Центру за мировне операције. Реч је о националном курсу за 29 млађих официра Министарства одбране и Војске Србије.

Предавачи из организационих јединица Генералштаба ВС и један предавач из ПСТЦ Бутмир–Сарајево, информисали су полазнике о учешћу Војске Србије у мировним операцијама, месту и улози Уједињених нација и припадника УН у мировним мисијама, стандардима УН, значају преговарања и посредовања, начину ангажовања јединица у мировним операцијама УН, припремама Војске Србије за учешће у мировним операцијама, те искуствима других оружанских снага из мисија.

Курс је отворио начелник Центра за мировне операције пуковник Јелесије Радивојевић. ■

А. А.

МОНОГРАФИЈА О 75 ГОДИНА ВОЈНЕ НЕУРОЛОГИЈЕ

На Војномедицинској академији недавно је одржан састанак секције неуролога Српског лекарског друштва. На састанку, који је први пут после дужег времена организован у амфитеатру ВМА, водећи неуролози Србије разменили су најновија сазнања из домаће и светске праксе.

На састанку је промовисана је монографија о 75 година војне неурологије. О књизи је говорио професор Стеван Петковић, који је истакао да се том публикацијом обележава и 25 година постојања Неуролошке клинике на ВМА. Професор Петковић је учесницима скупа говорио о историјату војне неурологије који су обележили бројни прегаоци, још од 1932. када је др Јордан Тасић започео развој неурологије. ■

А. А.

СТРУЧНИ СКУП СТОМАТОЛОШКИХ МЕДИЦИНСКИХ СЕСТАРА

У организацији Војномедицинског центра Славија у Београду је недавно одржан Први стручни скуп медицинских сестара и техничара у стоматологији. Према речима стоматолошког рендген техничара Драгана Антонијевића више од 500 његових колега и колегиница било је веома заинтересовано за предавања из области повећања безбедности и заштите на раду у стоматологији.

– Желели смо да наш први стручни састанак буде посвећен заштити здравља пацијената и особља које ради у стоматологији. С обзиром на то да се у здравству подразумева тимски рад, јасно је колико су значајна оваква окупљања. Тим пре јер је ово први стручни скуп стоматолошких медицинских сестара и техничара икад организован у Србији – рекао је Антонијевић.

Први стручни скуп медицинских сестара и техничара у стоматологији поздравила је и председница Удружења медицинских сестара и техничара Србије др Верица Миловановић. ■

Д. Г.

МОДИФИКАЦИЈА КАДРОВСКОГ ИНФОРМАЦИОНОГ СИСТЕМА

ПО МЕРИ ЧОВЕКА

Пословична изрека да је тачна и ажурна евиденција предуслов и основа ваљаног посла у свакој области живота, ових дана је актуелна у служби за кадрове система одбране, који довршавају модификовану верзију Кадровског информационог система. Циљ промена је да се, флексибилним, аналитичким и креативним приступом у раду, информацијама придода људска димензија.

Стратејски преглед одбране и План развоја система одбране до 2010. године – документи од стратешке важности за развој система одбране, предвиђају стварање новог модела управљања људским ресурсима. Сектор за људске ресурсе Министарства одбране, којим руководи др Бојан Димитријевић, и Управа за кадрове тог сектора, координирају све активности како би такав модел што пре заживео у пракси. Планирано је да се развојем програма управљања људским ресурсима у систему одбране Републике Србије уведе принцип предвидиве војне каријере.

Када официр буде са више извесности знао пут којим ће се кретати током професионалне каријере, моћи ће потпуно да се посвети свакодневним задацима, знајући да ће оно што тренутно ради бити од користи и за његове будуће задатке. С друге стране, и систем у целини ће од тога имати добробит. За сваку од специфичних активности у области одбране, систем ће имати податке о запосленима, школованим и усмераваним тако да се баве проблематиком одређене области. У том моделу повећање опште ефикасности је загарантовано.

■ ТИПОВИ КАРИЈЕРЕ

На основу примедби и предлога надлежних за људске ресурсе у јединицама и установама, те захтева командних структура, стручни тим из Одсека за Кадровски информациони систем (КаИС) и документацију Управе за кадрове и Центра за командно-информационе системе и информатичку подршку Управе за телекомуникације и информатику (Ј-6) Генералштаба Војске Србије започео је, у августу 2007. године, модификацију КаИС. После анализе постојећег стања, тим је предложио новине за побољшање тог система. Те измене су верификоване до почетка децембра 2007. године.

Наређењем министра одбране, у новембру прошле године, наложено је да се модификована верзија КаИС инсталира у свим јединицама и установама система одбране. Новине које је та модификација донела са собом обезбеђују нове функцио-

налности и информационе садржаје у систему. Како истиче пуковник Војкан Неоричић, начелник Одсека за КаИС и документацију Управе за кадрове, први од садржаја јесте да се за официре чина мајора и више уводи тип каријере.

Виши официри се анкетирају како би систем добио што јаснију слику о томе који тип каријере они желе. Надлежне старешине, затим, потврђују исказане типове каријере виших официра. На тај начин, уз уважавање личних интересовања, и систем препознаје оно што му је неопходно. Тако се може десити да се жељени тип каријере не поклапа са основним и алтернативним типом каријере који систем препознаје као значајан за функционисање.

У почетној фази примене типа каријере опитовањем ће се сагледати колико предложени типови заиста одговарају могућностима и потребама система. Како се буде развијало управљање људским ресурсима, пројектовани типови каријере, којих тренутно има седам, допуњаваће се или мењати.

– Инострана искуства била су нам од помоћи при увођењу новина. Такође, битни су нам и ставови људи који се у јединицама баве кадровским пословима. Они ће користити податке из тог система како би квалитетно обављали своје задатке, како би руковођењу и командовању обезбедили тачне и ажурне податке за креирање стратегије и политике управљања људским ресурсима – објашњава пуковник Неоричић.

Управа за кадрове и Центар за командно-информационе системе, као „радионица“ у којој се припремају новине у КаИС, отклонилиће све уочене недостатке у примени нове верзије. Суштина модификација, како истиче пуковник Неоричић, јесте да персонални подаци добију људску димензију, а да истовремено буду примерени потребама система. Више није реч о бројевима, већ се на флексибилан, аналитички и креативан начин окреће према кориснику тих података, а то су сами људи унутар система и систем као целина.

Осим података који се тичу избора типа каријере, најновије модификације обухватају и увођење низа других функционалности којима се знатно обогаћује база података о стручним потенцијалима којима располажу припадници система одбране. То је, на пример, случај код поступка пријављивања и вођења кадра за учешће у мировним операцијама или мисијама. Модификацијом је тај процес у потпуности обухваћен, јер је у информатичком смислу аутоматизован. Тиме су успостављене евиденција кандидата за одлазак у мировне мисије и евиденција података о њиховом конкретном учешћу до повратка у нашу земљу.

Фотографије свих професионалних припадника, које се први пут уводе у КаИС, обезбедиће ваљану и брзу идентифи-

кацију. Помоћу фотографије, информациони систем приближава се појединцу, који на тај начин није више представљен само именом и презименом.

■ ИНФОРМАЦИОНИ САДРЖАЈИ

Подношење захтева за решавање стамбеног питања је следећа област у модификованом КаИС. Подаци о стамбеном збрињавању значајни су јер представљају основни извор података за утврђивање права за решавање стамбеног питања. То значи да се целокупна евиденција о статусу стамбених интересената мора ажурирати у КаИС тамо где су та лица на служби.

Евиденција уговора припадника ВС и МО за школовање и усавршавање у земљи и иностранству је новина на основу које се лакше прате таква лица и проверава колико су одговорили уговореним обавезама.

Картон основних личних података (КОЛП) професионалних припадника је својеврсна круна образаца у измењеном КаИС. Образац КОЛП је збирка релевантних података о појединцу за његово вођење у служби. При уносу података у систем водиће се рачуна о потпуној документованости. На тај начин појединац стиче поверење у систем, а систем добија потпуну информацију о појединцу.

У том картону, на прегледнији начин изложени су статусни подаци који се тичу тока службе сваког припадника Војске и Министарства одбране. Нема података приватне природе. Картон ће се генерисати у КаИС, по потреби штампати, потписивати и оверавати, тако да ће сваки појединац знати шта је

ПОТПИС НА КАРТОНУ

После нових модификација нико више неће моћи да каже да не зна шта се од његових података налази у КаИС или да су ти подаци нису ажурни. Подаци се индивидуализују потписивањем картона, на шта су све старешине обавезне. На тај начин је свако одговоран за своју каријеру. Потписивање ће се окончати 1. марта 2008. године. Веродостојност података подлеже провери и свако има прилику да уложи примедбу. Појединац има право да провери своје личне податке. На тај начин ниједна одлука неће се доносити на основу непотпуних података.

све од података унето у његов картон. Затим ће се КОЛП улагати у документа персоналне евиденције и чуваће се до следеће измене статусних података. Тако ће се постићи да на једном месту буду приказани сви значајни подаци о појединцу, уз истовремено обезбеђење њихове веродостојности, спровођењем предвиђених контрола. Када се све то узме у обзир, најновијим модификацијама учињен је важан напредак, како би кадровски информациони систем постао основа за успешно управљање људским ресурсима. ■

Александар АНТИЋ
Снимио Даримир БАНДА

ЦЕНТАР ЗА БЕЗБЕДНОСНУ САРАДЊУ

Трансформација RACVIAC-а представља процес који има две основне карактеристике. На једној страни тај центар све више постаје регионално власништво, а на другој он од једне чисто војне организације прераста у претежно цивилну академску институцију.

У Загребу је 2000. године основан RACVIAC (Regional Arms Control Verification and Implementation Assistance Centre) као Регионални центар за помоћ у спровођењу споразума о контроли наоружања. Првобитни циљ био је да се у оквиру њега обезбеди обука за квалитетно спровођење споразума о контроли наоружања, промовишу мере за изградњу поверења и безбедности и оснажи сарадња у Југоисточној Европи (ЈИЕ).

Касније је нагласак пребачен на широк спектар политичко-војних тема, укључујући реформу сектора безбедности са тежиштем на проблемима одбрамбене конверзије, са идејом јачања регионалне стабилности.

Развој и промена безбедносне ситуације у ЈИЕ довели су да RACVIAC прилагођава своју мисију, циљеве и структуру и постепено се трансформише како би одговорио на савремене безбедносне изазове у региону. У том смислу он је и променио назив у RACVIAC – Центар за безбедносну сарадњу.

У свом новом документу под називом *Стратегија RACVIAC – Центар за безбедносну сарадњу* дефинисан је као дипломатска, међународна, независна, непрофитна, регионална и академска организација. Улогу надзорног тела има Међународна саветодавна група – MAG (Multinational Advisory Group) у којој све државе чланице имају своје представнике. MAG усмерава рад и доноси најважније одлуке везане за програм рада и финансирање.

RACVIAC се фокусира на следеће три области деловања: међународни односи и сарадња са тежиштем на евроатлантским интеграцијама, реформа сектора безбедности и кооперативно безбедносно окружење са нагласком на контроли наоружања.

■ ЧЛАНСТВО

Центар тренутно има 24 државе чланице и оне су подељене у две групе. У првој су основне државе чланице – државе ЈИЕ окупљене око иницијативе SEECP (South East European Cooperation Process – Процес сарадње Југоисточне Европе) – Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарска, Црна Гора, Грчка, Хрватска, Македонија, Молдавија, Румунија, Србија и Турска, а у другој групи су придружене државе чланице – државе које подржавају безбедносну сарадњу у ЈИЕ и суштински доприносе раду RACVIAC-а – Аустрија, Чешка, Данска, Француска, Италија, Мађарска, Холандија,

Норвешка, Немачка, Русија, Словенија, Шведска и Велика Британија.

Војна и цивилна лица из 13 држава чланица чине стални састав Центра.

Један број држава учествује у раду у статусу посматрача. У овом тренутку то су Канада, Пољска, САД, Словачка, Шпанија и Украјина.

— ■ МИСИЈА И ЦИЉ

Мисија RACVIAC-а је јачање дијалога и сарадње у области безбедности у Југоисточној Европи успостављањем партнерских односа. Циљ му је да као професионално компетентна међународна организација буде признати форум за регионални дијалог о питањима безбедности. Центар доприноси отворености, транспарентности и предвидивости у региону подстицањем конструктивне размене информација, гледишта и идеја.

Стратешки циљеви су јачање укупне стабилности и безбедности у Југоисточној Европи, развијање резултата који су постигнути захваљујући механизмима контроле наоружања и марама за изградњу поверења и безбедности, промовисање реформе сектора безбедности и снажење регионалне сарадње у области одбрамбене конверзије, подстицање регионалне сарадње како би се ефикасно сузбијали тероризам, ширење оружја за масовно уништавање, организовани криминал и све врсте илегалне трговине, пружање подршке процесима за приближавање европским и евроатлантским интеграцијама, активно учешће у активностима Савета за регионалну сарадњу (Regional Cooperation Council), остваривање сарадње са организацијама и институцијама које имају компатибилне циљеве и програме (ЕУ, НАТО, Оебс) и пружање подршке европској безбедносној и одбрамбеној политици.

Трансформација представља процес који има две основне карактеристике. На једној страни RACVIAC као иницијатива све више

СРБИЈА У RACVIAC-У

Србија активно учествује у раду RACVIAC-а од 2001. године, најпре у оквиру СРЈ, затим Србије и Црне Горе и најзад као самостална држава. Наш први представник у сталном саставу Центра био је пуковник Драган Николић. Он је обављао дужност официра за планирање и везу од 2001. до 2002. године. У периоду од 2002. до 2005. наш представник био је пуковник Зоран Бошковић на истој дужности.

Од 2005. године представник Србије у RACVIAC-у је пуковник др Драган Гостовић, који је у почетку обављао исту дужност као и његови претходници, а од фебруара 2007. заузима позицију начелника Одељења за одбрамбену конверзију.

Треба истаћи да Велика Британија од самог почетка делимично спонзорише присуство представника наше земље у сталном саставу Центра.

ОДБРАМБЕНА КОНВЕРЗИЈА

Одбрамбена конверзија је превод енглеског израза *defense conversion* који на први поглед није довољно разумљив. То је комплексан процес чију садржину чини бављење социјално-економским последицама реформе система одбране. Главне компоненте одбрамбене конверзије су: решавање питања вишка војног кадра, конверзија бивших војних база, реструктурисање одбрамбене индустрије и решавање питања вишка наоружања и војне опреме.

Од 2005. године RACVIAC је проширио поље деловања и на проблеме одбрамбене конверзије и у њему постоји посебна организациона целина за ту област.

постоје регионално власништво („regional ownership“), а на другој он од једне чисто војне организације прераста у претежно цивилну академску институцију.

Регионално власништво огледа се у томе што земље региона преузимају на себе више обавеза (првенствено финансијских) и добијају прилику да значајније и ефикасније утичу на рад Центра. У досадашњем периоду земље донатори су највећим делом финансирале RACVIAC, док су контрибуције земаља региона биле углавном симболичне. У наредном периоду удео земаља донатора ће се постепено смањивати, а доприноси основних држава чланица ће расти. Контрибуције основних држава чланица су одређене према посебној скали на основу званичних података о развијености. У новим документима је изричито утврђено да се директор RACVIAC-а и председавајући MAG-а бирају из реда основних држава чланица.

ТРАНСФОРМАЦИЈА

Нацрт нове организације RACVIAC-а представља важан корак у његовој трансформацији. Упоредо са смањивањем значаја контроле наоружања, смањује се потреба за обучавањем кадра у тој области. Насупрот томе, расту потребе и захтеви за решавањем проблема везаних за реформу сектора безбедности, одбрамбену конверзију и приближавање европским и евроатлантским интеграцијама. У том смислу, нова организација нема изглед једне војне структуре већ више личи на цивилну академску институцију. Укупан стални састав Центра биће подељен на академски део и део за подршку. Предвиђа се дужност декана који би се налазио на челу академског дела и био би одговоран за академски аспект активности. Један од првих знакова започетих промена је чињеница да је од октобра 2007. године директор RACVIAC-а први пут цивил – амбасадор Неиад Хаџимусић, дипломата из Босне и Херцеговине.

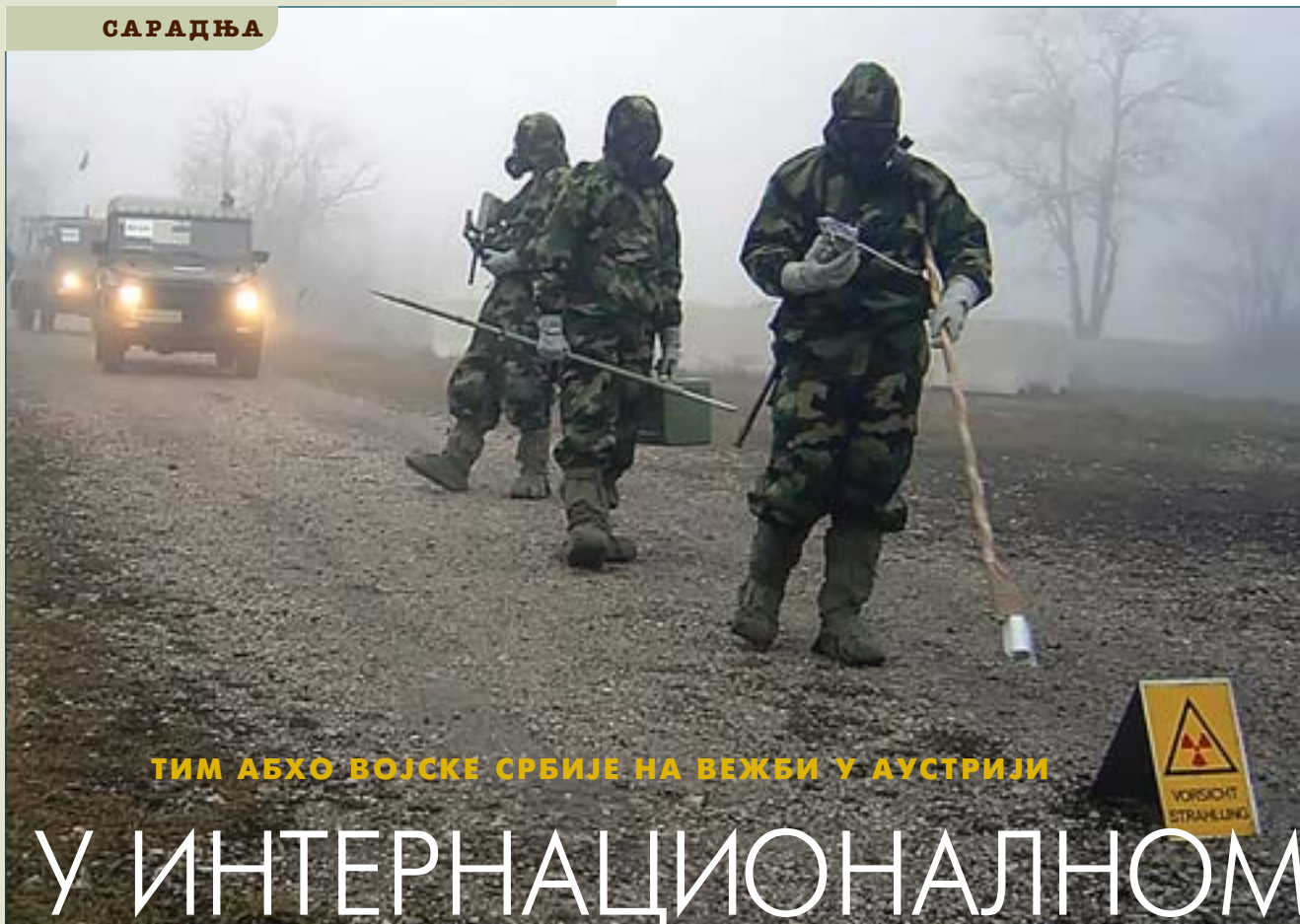
Од оснивања до сада на активностима у Центру било је укупно око 3.800 учесника. Србија се налази у групи земаља које су имале највећи број учесника. До сада је више од 460 предавача и других представника из Србије успешно учествовало у активностима Центра. Сваке године се једна или две активности одрже у Србији. У 2006. години то су били састанак MAG-а и курс у вези са споразумом *Отворена неба*, а у 2007. години курс у вези са Дејтонским мировним споразумом и састанак Радне групе за транзицију вишка војног кадра.

У 2006. години генерал Здравко Понош је у име Србије председавао MAG-ом. Према општој оцени то председавање је било изузетно ефикасно и конструктивно. У 2007. години Србија је заједно са Албанијом председавала Радном групом за транзицију вишка војног кадра.

У блиској вези са трансформацијом Пакта стабилности за Југоисточну Европу, трансформише се и RACVIAC као најуспешнија иницијатива под окриљем Пакта. Земље региона показале су јасан интерес да RACVIAC настави са радом уз прилагођавање савременим безбедносним изазовима и актуелним потребама држава чланица. На тај начин ће конкретни допринети остварењу идеје регионалног власништва. ■

Др Драган ГОСТОВИЋ

ТИМ АБХО ВОЈСКЕ СРБИЈЕ НА ВЕЖБИ У АУСТРИЈИ

У ИНТЕРНАЦИОНАЛНОМ ОКРУЖЕЊУ

У шест оперативних фаза вежбе планиране су супозиције по којима су се догодили инциденти и акциденти са радиолошком, биолошком и хемијском контаминацијом ниских нивоа. Наш тим је, у саставу мултинационалне чете АБХО, извршавао задатке РХ извиђања, метеоролошког мерења, узимања РХБ контаминираних узорака, процене и прогнозе РХБ ситуације.

Припадници рода АБХО Војске Србије учествовали су на међународној војној вежби „Rasetaker 07“, која је недавно одржана на више места у Аустрији. На том догађају је учествовало преко 4.000 војника из Аустрије, Белгије, Немачке, Француске, Словеније и Србије. Тим наше војске, који је предводио потпуковник Иван Лазаревић, а у коме су били и капетан Срђан Рутић, потпоручник Малиша Милошевић, потпоручник Милош Станковић и старији водници Миле Марковић и Јовица Јончић, налазио се у оквиру мултинационалне чете АБХО и активно учествовао у извршавању задатака вежбе. Том приликом они су приказали висок ниво знања и вештина у оквиру извиђања АБХО, процене и прогнозе РХБ ситуације и укупним учешћем поставили добре темеље за будућу сарадњу у размени искустава и знања у области АБХО.

■ РЕАЛНА КОНТАМИНАЦИЈА

Влада и Министарство одбране Републике Аустрије имају амбицију да од 2012. Аустрија буде носилац мултинационалних операција подршке миру и одговара на кризе, под мандатом Уједињених нација, Европске уније и НАТО. Због тога је организована вежба „Rasetaker 07“ на којој су процењиване и вредности Мултинационалне борбене групе 18 и појединих јединица у њеном саставу. По замисли вежбе, припадници мултинационалних снага ангажовани су, у складу са чланом 7. повеље УН и под вођством Оружаних снага Аустрије, на раздвајању зарађених страна у демилитаризованој зони. У шест оперативних фаза вежбе планиране су и супозиције по којима су се догодили инциденти и акциденти са радиолошком, биолошком и хемијском контаминацијом ниских нивоа. Тада би на сцену ступао тим Војске Србије, који је у саставу мултинационалне чете АБХО извршавао задатке РХ извиђања, метеоролошког мерења, узимања РХБ контаминираних узорака, процене и прогнозе РХБ ситуације.

У првој радној недељи припадници тима АБХО ВС реализовали су интеграциону обуку са јединицама АБХО Аустрије и Француске, у оквиру које су се међусобно упознали, овладали процедурама НАТО у радио комуникацији, АБХО обавештавању и извештавању, те увежбали у руко-

вању личним наоружањем и опремом аустријске војске, коришћењу система за навигацију и употреби мапа и карата. Већ тада су српски *абехајци* започели увежбавање на конкретним задацима попут прикупљања биолошки контаминираних узорака у објекту у близини штаба чете, радиолошког извиђања украденог радиоактивног извора у железничком вагону или проналажења и обележавања реалног извора јонизујућег зрачења, који је стварао реалну контаминацију у рушевинама објекта на вежбалишту у Триголверку. Поменуте задатке припадници Војске Србије извршили су ефикасно и стручно.

– Представници АБХО аустријске војске исказали су потребу да се начин и процедура нашег рада и извештавања озбиљно узму у обзир ради унапређења и имплементације у њиховим јединицама – каже потпуковник мр Иван Лазаревић.

Занимљиво је да су моторна возила тима АБХО ВС од првог дана означена натписима, заставама и обележјима Републике Србије и Војске Србије, те да су на тај начин привлачила пажњу бројних официра и војника у Центру МО Републике Аустрије за припрему мировних операција у Гецендорфу.

Праве вежбове активности почеле су у месту Сент Леонард, где је српски тим АБХО радио на задацима обавештајног прикупљања података о изворима хемијске и радиолошке опасности у компанији и процени могућих последица у случају инцидената и акцидената, који за последицу могу имати хемијску контаминацију. Посматрајући их како раде командант бригадни генерал Полајнер нагласио је њихово позитивно ангажовање, поготово са стручног аспекта.

■ СТАНДАРДНЕ ПРОЦЕДУРЕ

На централном дану вежбених активности биле су најзначајније личности Републике Аустрије, начелници генералштабова земаља учесника, изасланици одбрана и други гости. Вежба је представљала одговор чете АБХО на експлозију аутомобила са бомбашем самоубицом, из кога су ослобођене токсичне хемијске материје. На том задатку ангажовани су целокупни капацитети чете, а тим Војске Србије добио је задатак да уреди радиолошко извиђање места експлозије.

Вежби је присуствовао и начелник ГШ Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, који је разговарао са главкомандујућим старешином АБХО Војске Аустрије бригадним генералом Норбертом Фурстенхофером и постигао прелиминарну сагласност за наставак сарадње у области АБХО.

Официр за везу у мултинационалној чети капетан Срђан Ругић тврди:

– Много је лакше када се процедуре и стандарди НАТОа сагледају у пракси. Имали смо прилику да детаљно пратимо процес оперативног планирања, доношења одлука и командовања у операцијама, што је јако позитивно за нас. Уједно, могли смо да усвојимо и културу графичког изражавања на картама, која влада у војскама НАТОа.

ИСКУСТВА

Тим АБХО Војске Србије је на међународној вежби у Аустрији извршавао нетипичне задатке, који захтевају специфичан тактички приступ и поступке за које не постоје решења у правилима и упутствима у постојећој тактици АБХО. Такви задаци се не увежбавају у јединицама АБХО Војске Србије, али после искуства из Аустрије нема сумње да ће се слични садржаји уградити у планска документа обучавања. Уосталом, реалне претње и изазови светском миру упућују на снажан заокрет на том плану. На вежби су припадници нашег тима користили и нову АБХО мерну опрему, која квалитетом и ниском ценом може бити веома интересантна за опремање делова јединица АБХО.

САРАДЊА

Други канал националне телевизије Аустрије ORF-2 приказао је прилог у коме је изјаву дао и вођа тима АБХО Војске Србије потпуковник мр Иван Лазаревић. На питање о томе какве утиске носи са вежбе, Лазаревић је рекао:

– Из перспективе Војске Србије, чињеница да Србија није чланица ЕУ не представља никакву препреку за сарадњу између оружаних снага Републике Србије и оружаних снага осталих европских земаља. Безбедност је подједнак интерес земаља које су чланице ЕУ и оних које то нису. Сарадња присутних официра и подофицира Војске Србије са колегама из Аустрије и Француске у оквиру мултинационалне чете АБХО је коректна и обострана. Војска Србије учествује на вежби по позиву Владе Републике Аустрије, а вежба је планирана и реализује се на високом професионалном нивоу.

ПОСЕТЕ

Припадници тима АБХО ВС обишли су и неке од знаменитости Аустрије попут централног дела Беча, познатог замка Шенбрун, града Кремс и чувеног самостана у градићу Мелк. Њих су у Амбасади Републике Србије у Бечу примили и генерал-потпуковник мр Милан Зарић и изасланик одбране ВС у Аустрији потпуковник Предраг Воркапић.

Старији водник Миле Марковић био је део извиђачких патрола које су извршавале задатке на терену, а посебно му значи што се са својим колегама опробао у различитим улогама.

– Највише смо се дружили са колегама из Аустрије и Француске и могу да кажем да смо имали јако коректне односе – каже старији водник Марковић.

Заједничка вежба је погодна и за упоређивања у области послова АБХО, па су тако старешине Војске Србије закључиле да су *абехајци* у аустријској војсци задужени и за неке друге послове као што су, на пример, пречишћавање воде и евакуација у рашчишћавањима.

Капетан Ругић и старији водник Марковић слажу се да су им степен обучености и стечено знање у крушевачком 246. батаљону АБХО створили све услове за успешан међународни наступ.

Учешће тима АБХО Војске Србије на међународној вежби „Растакер 07“ донело је вишеструку корист и потврдило да њени припадници могу да дисциплиновано и стручно обаве све наменске задатке заједно са војницима и старешинама из других земаља. Важно је што су стечена и нова искуства у методологији штабног и извршног рада у мултинационалном окружењу.

– У будућој сарадњи АБХО Војске Србије и Војске Аустрије – истиче потпуковник мр Иван Лазаревић – приоритет треба дати имплементацији система АБХО за јављање и упозоравање у систем командовања Војске Србије, како бисмо повећали ефикасност и достигли интероперабилност са осталим чланицама Програма Партнерство за мир. Потребно је наставити и интензивирати сарадњу на нивоу експерата, тимова и јединица и размотрити могућност размене официра АБХО ВС и Војске Аустрије. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

**ВОЈНОМЕДИЦИНСКИ ЦЕНТАР
НОВИ САД**

Извозни имплантати – др Летић и др Пика у ординацији

У Војномедицинском центру у Новом Саду годишње се обави око **150.000** прегледа, пружи преко **400.000** медицинских услуга, стационарно збрине око **3.500** болесника, а скоро **1.600** војних и цивилних осигураника подвргне се различитим хируршким захватима. Нова одељења, савремене методе лечења, али и дугогодишња традиција, чине ВМЦ пожељним здравственим центром и за пацијенте ван граница Србије.

УСТАНОВА

Воју хуману мисију Војномедицински центар у Новом Саду изграђује пуну 221 годину, при чему ниједан дан није прекидала рад. И у кризна времена врата су била отворена за све којима је било потребно медицинско збрињавање. Упркос финансијским тешкоћама и отежаној набавци најсавременије опреме, ВМЦ Нови Сад непрекидно прати најсавременија медицинска достигнућа, о чему сведочи и недавно отварање Одељења за хемодијализу. Веома значајно је и постојеће Одељење стоматолозије, једно од најсавременијих те врсте у земљи.

■ ОДЕЉЕЊЕ ЗА ХЕМОДИЈАЛИЗУ

Уз помоћ Управе за здравство Министарства одбране и ВМА, у Војномедицинском центру формирано је и Одељење за хемодијализу, чиме је избегнуто свакодневно превозење тешких бубрежних болесника до Београда и назад. Доктор Милица Козомара, начелник Одељења за хемодијализу, са сарадницима труди се да сваком пацијенту пружи максимум пажње и стручности.

Уз стручњаке новосадског ВМЦ на пружању дијализе две недеље је радио и колега са ВМА, што се показало довољним да се стекне самопоуздање и успешно отпочне са самосталним радом.

Одељење за хемодијализу опремљено је са седам апарата типа GAMBRO AK-100 за класичну дијализу и једним још новије

ОД УГЛЕДА

генерације са могућношћу хемо-дија-филтрације. Како дијализа траје у просеку и преко четири часа, одељење ради у једној смени и тренутно је капацитет од пет болесника дневно.

Како је, нажалост, све већи број тешких бубрежних болесника којима је неопходан вештачки бубрег, речено нам је да би уз минимално проширење и опремање то одељење могло прихватити још двадесетак болесника из грађанства којима би се, уз надокнаду, пружале квалитетне стручне услуге хемодијализе које живот значе.

■ ЕВРОПСКИ ЗУБАРИ

Захваљујући квалитету и најсавременијим методама у надомештању губитка зуба Одељење за стоматологију Војномедицинског центра из Новог Сада прочуло се и ван граница Србије, посебно у западним земљама. За непуне три године рада на уградњи имплантата кроз ординацију потпуковника др Војислава Летића, специјалисте максилофацијалне хирургије и начелника Одељења, поред домаћих, прошло је и више од стотину страних држављана, понајвише Италијана.

Губитак зуба сматра се инвалидитетом који се надокнађивао изразом мобилних протетских надокнада на чије су се ношење људи привикавали. Међутим, око 40 одсто пацијената има проблема

посебно са доњом протезом која код жвакања трпи притисак између једне и по до две тоне. Управо су због тих проблема и измишљени имплантати – од металних до биокерамичких.

Следећи светски тренд стручњаци са ВМЦ пацијентима уграђују монофазне титанијумске имплантате четврте генерације који се стабилизују спајањем, аргонским варењем регистрованим за хуману употребу, са титанијумском шином, те се одмах по постављању могу оптеретити. То значи да пацијент непосредно након операције и постављања имплантата може да конзумира храну без икаквих потешкоћа. Век трајања тако уграђених имплантата је од осам до 14 година, а посебно је важно да се са њима има четрдесетпроцентни осећај здравог зуба.

Према речима др Летића, цена уградње једног имплантата у нашој земљи креће се између 500 и 700 евра, док се на ВМЦ они уграђују по цени од око 200 евра.

Занимљиво је и то да у ординацији са др Летићем ради и др Панкратио Пика, Италијан из Бреше, како нам је у шали рекао – вероватно једини Италијан гастарбајтер у Србији. Наиме др Пика је студије стоматологије завршио пре тринаест година на Медицинском факултету у Новом Саду, а један од професора био му је и др Летић. Отуда је и познанство претворено у успешну научну и стручну сарадњу. Стога и не чуди да је на стоматолошком одељењу новосадског ВМЦ све више пацијената из Италије. Како су нам потврдили др Летић и др Пика, ти пацијенти, код којих ВМЦ ужива изузетно висок углед, нису задовољни само медицинским третманом већ и гостољубивошћу на коју наилазе током боравка у Новом Саду. Сами пацијенти и јесу најбоља реклама за нашу војску, њене медицинске стручњаке и државу Србију, а ни финансијски ефекти који се на овај начин остварују нису занемарљиви. ■

Будимир М. ПОПАДИЋ

Гастарбајтер у Србији
– др Панкратио Пика

Др Милица Козомара

Савремено Одељење за хемодијализу

ЋИРИЛИЦА
И САВРЕМЕНЕ
ИНФОРМАЦИОНЕ
ТЕХНОЛОГИЈЕ

СЛОБОДА У МРЕЖИ

Чињенице убедљиво говоре да се више не поставља питање судбине ћириличног писма у информатичкој цивилизацији. Њен нервни систем – Интернет, довео је до толиког умножавања ћириличног материјала да не постоји пример таквог развоја у новијој историји. Може само да нас радује и храбри што се дух српске културе брзо шири глобалном мрежом. Чак је и чувени светски претраживач Гугл направио огромне промене у потпуној сагласности са одредбама Устава Србије, упутствима стручне заједнице и потребама корисника. То су само неки од акцената са недавно одржаног округлог стола о теми назначеној у наднаслову овог текста.

Век у који смо закорачили препознаје се и по некада незамисливо брзом протоку информација. Великан светске науке Никола Тесла својевремено је визионарски говорио како ће у скорој будућности реч изговорена или написана у било ком крају света моћи истог часа да се чује или прочита на свим деловима планете. Олићење те идеје је Интернет, глобална мрежа која покрива све континенте, а њене погодности уживају сви подједнако. Наравно, као и свако чудо савремене технологије, има пратеће сенке – од разноразних злоупотреба до језичких симбола.

Задржаћемо се на нашим просторима и ћириличном писму. Недавно одржани *округли сто* о „Ћирилице и савременим технологијама“ у организацији Друштва за информатику Србије и „Пројекта Растко“, побудио је велико занимање јавности. Дошао је у прави час, а оно што се том приликом чуло не само да отклања многе недоумице већ представља и својеврсни путоказ за нашу државу.

■ СНАГА АРГУМЕНАТА

Признати стручњаци су говорили надахнуто, пре свега снагом убедљивих чињеница, бројних показатеља и сваком доступних информација. Што би у новокомпонованом вокабулару рекли – транспарентно.

– Крајем *хладног рата* понео се утисак о замирању ћирилице. То би се можда обистинило да човечанство није доживело своју трећу технолошку револуцију, након неолитске и индустријске, средином деведесетих година прошлог века, када смо крочили у информатичку цивилизацију. Њен нервни систем – Интернет – довео је до толиког умножавања ћириличних материјала да не постоји историјски пример за такву прогресију.

ДУБОКИ ИСТОРИЈСКИ КОРЕНИ

Мисија Ћирила и Методија, истиче Зоран Стефановић, има глобалне и вечне импликације, метафизичке чак. Тим чином Византија је нарасла сопствену ускогрудост и направила преседан који гарантује сваком човеку на планети право на сопствени језик (писмо). Тако је ћирилица постала општа застава која својим постојањем штити и све друге језике, укључујући и оне са најдубљим коренима, попут индијског или кинеског.

Ћирилица је тиме додатно добила на значају, поред свих особина које дели са другим сродним писмима: корене у знаковима горњег палеолита југоисточне и источне Европе, симболичкој геометрији мезолита Лепенског вира, системом знакова винчанског неолита, групама балканско-блискоисточних писама, па све до алфабета, обедеда и азбука наших дана...

Ближи се дан кад ћемо на основној европској валути (новчаници евра) видети и ћирилични језик. Тада ћемо имати и формалну системску потврду цивилизацијске вредности и оног Папијевог става да „Европа не може ходати без своје друге ноге“.

ОТКЛАЊАЊЕ ПРОБЛЕМА

Захваљујући новом кодном распореду и међународном стандарду познатом као Унокод (Unicode), у коме је већ данас заступљено више од 80.000 знакова, омогућено је да на Интернету читамо кинеско и јапанско писмо, глаголицу и низ ретких старих писама. Најчешће коришћен Уникодов трансформациони формат је UTF-8. Он је по самој својој структури препознатљив, чиме уклања проблеме који настају погрешним препознавањем кодног распореда.

Захваљујући томе, на нашој мрежи библиотека „Пројекат Растко“ први пут се у историји Интернета појавио текст на писму Евена, малог племена из Сибира, које има само 700 говорника и пише једном врстом ћирилице. Исто важи и за Јукагире, такође сибирско племе, које пише ћирилицом, а бори се за опстанак свог језика који је пред одумирањем.

ИНТЕРНЕТ У СРБИЈИ

Код нас се онедавно нагло повећао број корисника Интернета. Према најновијим подацима државног Завода за статистику, у Србији 34 одсто домаћинстава има рачунар, па смо по тим показатељима испред Румуније, Бугарске и Македоније, на пример. Како знамо, прве две земље су пуноправне чланице Европске уније. Према нешто старијим подацима, у Србији има 1.400.000 корисника Интернета, или око 17,8 процената становништва. Истраживања говоре да у Европи 321.853,477 људи користи Интернет.

Резултати истраживања, које обухвата 52 европске земље и региона, кажу да се Србија налази на 49. месту списка према проценту посете Интернету (13,9).

У сваком случају, Информационо друштво у Србији је знатно напредније него што то говоре подаци. Стручњаци истичу да ће друштво повољно утицати не би ли се постојећа слика поправила. Смањењем ПДВ на рачунарску опрему полако се повећава број компјутера у Србији, а очекује се укидање телекомуникационог монопола, па ћемо ускоро достићи развијене земље.

производа намењеним одређеним земљама уколико, сходно међународним стандардима и законима, немају декларацију на ћирилицу.

– Упекдиглава револуција у области машинског преводјења преко Интернета већ доноси лакоћу преноса информација. Елеганција ћирилице као словног система сигурно ће олакшати неминуван процес укључујући вештачку интелигенцију, али и свих могућности сингуларитета, када долазимо до границе где се мора говорити језиком богословља, а не социологије – закључује господин Стефановић.

ЋИРИЛОМЕР

Технолошке препреке за употребу ћирилице на Интернету ствар су прошлости. Сада све зависи од нас. И ту не би требало да постоји било каква недоумица. Ако је у употреби свог писма немају Руси, Кинези или грађани Индије, на пример, зашто би то нама представљао проблем?

– После ступања на снагу новог Устава и формирања Министарства за телекомуникације, време је да се активности о којима говоримо институционализују уз озбиљнију, пре свега материјалну по-

Како то у пракси изгледа, показује процена да је Интернет Русије, Украјине и њиховог окружења апсолутно најбогатији регионални Интернет на свету по броју бесплатних културних садржаја, укључујући и такве феномене као што је библиотека *Максима Мошкова* са 20.000 књига на руском језику.

Ситуација је слична и у југоисточној Европи. Код наших комшија Бугара то је *Литер.Нет* и мноштво других дигиталних колекција. Српски „Пројекат Растко“ је највећа славистичка електронска библиотека на нашем континенту, за чије постојање у неким земљама зна чак 80 одсто студената србистике. У случају српске културе, поуздано се зна да три четвртине стратешких материјала на Интернету иде оригинално на ћирилицу, а најчешће са верзијом и на латиници – истакао је у уводу Зоран Стефановић, амбициозни председник „Пројекта Растко“.

На свакодневном животном плану неки друштвени токови се увелико наслућују. Тако је господин Стефановић скренуо пажњу да ће се однос словеначке и хрватске културе, на пример, према ћириници одвијати с више поштовања него у самим ћириличним друштвима. Један од разлога јесте немогућност продаје

моћ државе. Важне међународне институције, као што су Генерална скупштина Уједињених нација, Савет Европе и УНЕСКО развијају, гарантују и подржавају културну и језичку равноправност. Та политика се одразила и на светску мрежу. Удео енглског језика на Интернету деведесетих година био је 80 одсто. Подаци говоре да је 2007. тај проценат пао на 37.

Занимљиво је видети колика је заступљеност ћирилице у апсолутном смислу, не само у појединим областима. Однос између страница Интернета на српском језику писаних ћирилицом и латиницом покушава да устоници „Пројекат ћириломер”. Захваљујући мрежи „Пројекта Растко”, још од 2005. године, један програм на њиховом серверу сваки дан помоћу претраживача Гугл провери и забележи резултате. Речи „је” и „ће” су најчешће коришћене у нашем језику, па их има на свакој страни. Крајњи резултати показују да је број страница на ћирилицу за последње две године порастао за око 30 одсто. Уколико се такво кретање настави, у наредне две године готово све странице на Интернету биће на ћирилицу – закључује др Србислав Букумировић, члан Управног одбора Друштва за информатику Србије.

Нема сумње да се у савременим информатичким технологијама ћирилица све више користи. Томе су, сем осталог, допринели и техничко решење Уникод, које омогућава њено лакше коришћење, затим веће могућности рачунара, уз пресудну жељу корисника да користи наше писмо.

– На практичном плану правац је прилично јасан. Као што је Мајкрософт мудро одустао од идеје да Windows XP (Виндоуз) преведе само латиницом, на сличне легитимне начине се, преко државних, судских и законских органа, али и медија, мора утицати на домаће и стране компаније, школе и друге установе. То би требало да буде све лакше јер постоји јасна друштвена самосвест.

У групу приоритета сврстава се коришћење преведених програма у школама и мобилној телефонији. Апелујемо стално на наставнике информатике да обрате посебну пажњу. Што се мобилне телефоније тиче нигде нема таквог сакаћења српске ћирилице као у писању порука. Није тачно да се не могу наћи решења. Један средњошколац из Ниша се мало помучио и направио програм за свој телефон. Треба само упозорити увознике и произвођаче на потребу нашег тржишта – упозорава др Букумировић.

ДРЖАВНИ ОРГАНИ

У „Анализи стања Интернет презентација државних органа Републике Србије”, истраживању које обухвата стање до краја 2006. године (пре примене новог Устава), око 40 одсто презентација било је на српском језику и ћириличном писму. На српском језику и латиничном писму налазило се 25, а на енглеском језику 33 одсто презентација.

На крају 2007. године, ситуација се знатно поправила. Применом новог Устава, органи Владе Србије у највећој мери поштују одредбу о званичном језику и писму на Интернету. Што се тиче Министарства одбране, његов сајт управо прелази на ћирилично писмо.

Од 19 министарстава Републике Србије, једино презентације на Интернету Министарстава спољних послова и Министарства пољопривреде нису на ћирилицу. Презентација Министарства енергетике постоји на два писма, а нуди латиничну верзију као основу. Слично је и са презентацијама републичких завода, агенција и управа.

Када је реч о стратешкој култури на српском Интернету – електронским библиотекама, науци, уметности, образовању и верским питањима – ћирилично писмо апсолутно преовлађује по обиму објављених материјала, првенствено због мреже електронских библиотека „Пројекта Растко” и сајтова Српске православне цркве. У најзначајнијем смислу, ћирилицу је културна будућност стабилна и обезбеђена.

ЋИРИЛИЧНИ САЈТОВИ

Крајем 1999. године било је тридесетак српских ћириличних сајтова. Половином наредне године тај број се попео на 50, да би се у следећих шест месеци удвостручио. Почетком фебруара 2002. године тај број је био 186. Данас је Гугл претрага на ћирилицу нашла 1.150.000 појављивања.

Развили су програме за препознавање српске ћирилице, па је само у протекле две године, илустрације ради, број ћириличних сајтова на Интернету порастао за 20 одсто – подвукао је господин Марковић.

Време које је пред нама ваља искористити на најбољи начин. Створени су сви услови да на рачунарима користимо свој језик и своје писмо, уживамо у њима како то, углавном, чине сви народи широм света који свој идентитет недвосмислено доказују и на тај начин. ■

Бранко КОПУНОВИЋ
Снимко Немања ПАНЧИЋ

Пише
Бранко
КОПУНОВИЋ

ПРШУТ И ТЕШЊАР

Као зачин јануарским празницима замирисала је традиционална светковина на обронцима Златибора. Има весело име Пршутијада и јединствена је по много чему. Када би се за Мачкат тражио оригинални симбол на туристичкој карти Србије, то би могао да буде сушени бут, на пример. Наиме, свакојаке ђаконије од меса постале су заштитни знак живописног места и његове околине, а прави љубитељи гурманлука добро знају шта је тамошња сланина, кобасица, стеља... Нигде их нема на белом свету осим на висоравнима познате планине.

Сваког јануара окупе се велемајстори мексичког заната да се на радост бројних гостију огледају у вештини која скоро два века живи у домаћинствима марљивих сељака. Публика разгледа, пазари и ужива, а необичне мексичке боре се за наклоност строгог и непристрасног жирија на чији рад никада није пала сумња. Па и они су људи из краја где све може да се доведе у питање осим образа. Наравно, поделе се пехари и плакете, новинари забележе изјаве и опишу догађај, а посетиоци оду пуни усламена. Ко их једном посети доћи ће зацело и следеће зиме.

Најчешће питање упућено произвођачима тиче се тајне производње. Нико је неће открити до краја јер се вештина преноси с колена на колена и сваки мајстор има понеког адута у рукаву који се љубоморно чува а наследнику шапатам оставља у наслеђе. Међутим, сви ће листом истаћи да им је бог дао посебан ваздух и чисте пашњаке где узгајају благо, а рецептура је мање-више слична...

И све је то лепо, прелепо чак на микроплану, али ваљало би мислити и породити да се оригинални производи које гости из иностранства описују бираним речима масовније крене у свет, са оригиналним печатом златиборских чаробњака. Тако бисмо добили још један српски бренд са ознаком здраве хране. Без обзира на то што ђаконије од меса најчешће повезујемо са извором подмуклог холестерола, опаке соли и којечег штетног по здравље, прича о мачкатским производима заслужује медицински препоруку. Наиме, житељи тога краја који одрастају на домаћим производима од меса уопште не пате од кардиоваскуларних бољки, повишеног крвног притиска, склерозе, шећера... Напротив, здрави су, прави и дуговечни. То је бар лако утврдити. Код њих нема домаћинства у којима се не рађају бебе не само за просту репродукцију становништва већ добрано преко тог броја. Имајући у виду да је у Србији сваке године број умрлих за 30.000 већи од оних који дођу на свет, јасно је колико је тај податак битан.

Зато дирљива прича домаћина Станоја Поповића има готово заветну поруку. Наиме, његов деда Милутин, српски ратник коме је војничка суд-

бина доделила марш преко албанских врлети, избавио се од леденог загрљаја смрти захваљујући парчету сувог меса. Како? Пре него што је стао у строј Дринске дивизије, од куће је понео нешто дувана и комад о коме је реч. Из битке у битку тањила се његова ратна резерва да би у цelloвима шињела остали само мириси. Једном му је мраз заробио затварач од пушке а вешти Милутин га је откочио крвавом стабљиком која се ко зна због чега нашла у његовом цепу. У драматичном маршу кроз ледом оковане албанске гудуре, студен, глад и ветар рушили су његове саборце као снопље. И њему је падало на ум да усни сладак сан у снегу и оконча неиздрживе патње. Ноге га нису слушале, а окопнела снага вапила је за мрвицом хране. У том бунилу сетио се меса, завукао руку у шињел и напипао стабљику којом је откочио пушку. Беше му укусна а мирисала је на очеву сушару. Осећао је да грицка пршуту и са сваким залагајем враћала му се жеља за животом која га није напуштала све до обале мора...

Било је у његовом веку још искушења и ратова, али увек би прехранио породицу. Доживео је деvedесет осам година. Његови наследници су подигли нове куће, проширили имање, постали шампиони у производњи чувених златиборских специјалитета...

Понекад се олако одрекнемо старина а новокомпоновани (не)укуси однесу превагу преко ноћи. Још ако су подстакнути лаким профитом, онда нема спаса. Срећом, има људи и крајева који умеју да цене прошлост и не одричу се њихове лепоте и значаја.

Тешњар је за Ваљево оно што је Скадарлија за Београд. Замислите да неко, далеко било, поруши здања Ђуре Јакшића и подигне шопинг центар. Елем, на десној обали Колубаре, у Тешњару, сачуване су куће и турска капдрма, занатске радње, широка дворишта... Тамо је и кнежев конак у коме је 1892. године боравио краљ Александар Обреновић када је скинуо свој орден и дао га у знак поштовања Љуби Ненадовићу. После свечаног чина положили су се златиборским специјалитетима, често присутним на дворској трпези. У том амбијенту снимани су чувени филмови „Марш на Дрину“, „Народни посланик“, „Ужичка република“... Да не заборавимо „Ивкову славу“. Захваљујући домаћинима, Тешњар је, као изузетно вредан споменик културе, јединствена и најбоље очувана целина те врсте у Србији. Од 1987. године, сваког лета одржавају се познате „Тешњарске вечери“ са богатим културно-уметничким садржајем који привлачи госте из земље и иностранства. Међутим, казивање о нашим наравима, уз сва признања домаћинима, нису потпуна без закључка да се својевремено најтежа битка водила око забране саобраћаја кроз ту зону. После силне муке, добијена је. Заувек. ■

ИРАЧКИ ТРОЈАНСКИ КОЊ

Планирање, припрема, извођење и последице те изузетно смеле акције изазвали су с разлогом забринутост коалиционих снага у Ираку

Карбала, свети град шиитских муслимана, налази се 100 километара југозападно од Багдада. Спада у мирније области Ирака, поготово у односу на главни град и провинцију Ал Анбар. До јануара 2007. године у Карбали су погинула 33 војника Коалиције, што је представљало око један одсто губитака. Мада су се напади повремено дешавали, сукоба попут тешких уличних борби у Фалуџи, Мосулу и Наџафу или свакодневних бомбашких удара у Багдаду, није било. Изузеци су, свакако, били злогласни масакр у марту 2004. године и устанак Махди армије под вођством Муктада ал-Садра месец дана касније, који је тада захватио цео јужни део Ирака.

■ НАПАД

У смирај дана, 20. јануара 2007, амерички војници, којих је било тридесетак у згради поред Регионалног центра за координацију, где се одржавао састанак ирачких и америчких званичника о безбедносним питањима због скорашњег верског празника Ашура, опуштено су гледали филмове, играли видео-игре или писали родбини у домовини. Све је указивало на још један уобичајен дан у окупираном Ираку.

На улазну капију стигла је колона од седам шипова ГМЦ субурбан, са затамњеним стаклима и мноштвом антена за радио-везу.

.....На њима је на енглеском и арапском писало упозорење да се возилима не треба приближавати. То је карактеристично за приватне компаније у Ираку. Стража их је пропустила без контроле, јер је у возилима видела униформисане америчке војнике са панцирима. По уласку у ограђени простор, колона се поделила – пет возила се паркирало пред улаз у Центар, а остали иза зграде. Војници су изашли из возила и уз осмехе кренули ка двојици америчких стражара, од којих је један седео у оклопљеном хамеру. Први придобилац одмах је испалио метак стражару у леђа, док је други наскочио на хамер и хицем кроз ветробран ранио Американца и извукао га из возила. Обојицу су убацили у свој цип. Остали нападачи отворили су ватру према згради у којој се налазио стражарски вод и почели да убацију експлозив у остале хамере. Бацали су и ручне бомбе на кров стражаре, пошто су очигледно добро знали стандардни тактички поступак америчких војника у таквим ситуацијама – пењање на кров нападнуте зграде и отварање ватре по непријатељу. На тај начин спречен је противнапад из правца стражаре.

Један број нападача, којих је укупно било десетак, уз пуцњаву и бацање граната са ударним дејством, утрчао је у зграду Центра и попео се на први спрат. Тамо се налазио центар везе, са пет америчких војника. У соби поред били су један војник и официр – капетан. Терористи су бацили бомбу у центар везе. Док се котрљала по поду, на њу је телом бацио двадесетогодишњи каплар Џонатан Миликен, из Алабаме, који је после експлозије изрешетан рафалима. Каплар, постхумно одликован *Сребрном звездом* због такве жртве, практично је омогућио осталим војницима да одбију нападаче, који су из суседне просторије заробили двојицу Американца и, уз непрекидну пуцњаву, одјурили из зграде циповима ка капији.

Ирачким стражарима на излазу припретили су оружјем, уз кратке и јасне команде на енглеском језику – *стој, лези, иди*. Напад је трајао двадесетак минута. Возила су отишла на исток, у правцу града Махавил у провинцији Бабил. Пројурили су кроз полицијске блокове. Како су имали разбијена задња светла на циповима, полиција их није могла дуго пратити. Тек када су прешли Еуфрат, зауставили су се у селу Бу-Алуан и ликвидирали заробљенике. Оставили су пет возила, америчке униформе, панцире и једну пушку. Касније су још два ципа пронађена у месту Сада, двадесетак километара од Хиле, једног од већих градова Бабила.

ЧВРСТ ОДГОВОР

Си-Ен-Ен је пренео изјаву званичника службе безбедности да је „председник Буш одобрио америчким снагама да убију или заробе иранске агенте који припремају нападе у Ираку“. У радио-интервјуу Џорџ Буш је рекао: „Ако Иран ескалира своје делатности у Ираку на штету наших јединица и/или невиног ирачког народа, ми ћемо дати чврст одговор“. Новембар 2004. године био је до сада најтежи месец за америчке трупе у Ираку. Тада је погинуло 137 војника. У априлу 2004. године страдало је 135 Американца, а у мају 2007. године живот је изгубило 113 америчких војника.

стране била откључана и без страже. Нападачи су знали где се налази стражарско одељење као и војници у згради. И ирачки продавци и месни бербери су тога дана раније затворили своје локале. Војници тврде да су по завршетку напада видели једног од командира ирачке полиције како уз смех разговара мобилним телефоном. Предложене су измене у обезбеђењу зграде – увођење система камера за надгледање, алармног система којим се обавештава штаб о евентуалним нападима на истурене постаје, те заустављање и преглед документације свих возила на контролном пункту.

ОПТУЖБЕ

Већ 26. јануара амерички коментатор Бил Рођо претпоставио је да би за акцију у Карбали могао бити одговоран Иран, јер начин извођења напада превазилази способности Махди армије и корпуса Бадр, а ирачки огранак Ал каиде тешко да би могао организовати такву операцију на југу земље у ком су доминантни шиитски муслимани. У прилог таквим тврдњама, поред добре глуме америчких војника и извора који су потребни да се набаве возила, говоре оружје, опрема, документа и средства везе која су у нападу коришћена. Имад Мугнија, терориста Хезболаха, својевремено је извео сличан напад против израелских снага на граници Либана.

ИСТРАГА

Тек после извештаја агенције *Асошијетед прес* о погибии једног војника, отмици и накнадној ликвидацији четворице Американца, војска је, након седмодневне истраге, издала саопштење, које је пренео потпуковник Блејхвел, портпарол мултинационалне дивизије у Багдаду. „Прецизноста напада, опрема која се користи-

Премијер Ирака Нури ал-Малики изјавио је 30. јануара да „Иран подржава нападе на коалиционе снаге“. Америчка војска известила је 22. марта 2007. о хапшењу Каиса Хазалија и његовог брата Лаита, вођа такозване Хазали мреже, под сумњом за повезаност са нападом у Карбали. Генерал Дејвид Петреус, главнокомандујући америчких снага у Ираку, рекао је да је то глава тајне екстремистичке ћелије, која је добијала знатну финансијску помоћ, изводила обуку на територији Ирана, за што су јој омогућена савремена експлозивна средства и технологија, те помоћ саветника. У заплењеном компјутеру пронађен је меморандум у коме је детаљно описан поступак током планирања, припреме, одобрења и извођења напада у Карбали. Американци сматрају да је тај документ, али и многи други у којима су описани напади на коалиционе снаге, сачуван како би се накнадно приказао финансијерима. „Нема сумње“, наставио је Петреус, „да Иран финансира нападе преко јединица Ал-Кадс, које припадају Иранској револуционарној гарди“.

Међутим, зна се да је Каис Хазали био портпарол шиитског свештеника Муктаде ал-Садра током 2004. године, али се од тада није појављивао у јавности. Неки сматрају да се он са 3.000 присталица одвојио од Ал-Садра у самосталну фракцију. Бригадни генерал Кевин Бергнер, главни портпарол америчких окупационих снага, оптужио је 3. јула 2007. године Иран, наводећи да су испитивањем заробљеника добијени докази о његовој повезаности са акцијом у Карбали. Осим Хазалија, ухваћен је и Али Муса Дакдук, који је признао да је члан Хезболаха, и за ког се зна да је командовао јединицама Хезболаха у Либану, али је 2006. по наређењу руководства организације прешао у Иран, како би помогао Ал-Кадсу у обуци бораца. Дакдук је ухапшен у Басри, где је глулио глуменом особу, како се не би запазио његов либански нагласак. Према тврд-

њама Бергнера, и он и Хазали изјавили су да је вођству Ал-Кадса било познато све у вези са нападом у Карбали, те да су га они подржали. Азара Дулаимија, који је непосредно руководио акцијом, убили су Американци у мају 2007. године.

САРАДЊА СА ЛОКАЛНИМ СНАГАМА

У извештају Пентагона о стању у Ираку, објављеном у јуну 2007. године, стоји – „Значајан проблем који је стално присутан представљају припадници устаника који су се инфилтрирали у месне полицијске јединице“. Аналитичар Центра за стратешке и међународне студије из Вашингтона Ентони Кордсмен истиче да је исти проблем био и у Кореји и Вијетнаму, као и свуда где постоји уска сарадња са локалним снагама. Сматра се да је Махди армија убацила највише својих људи у ирачку полицију.

СМЕЛИ НАПАДИ

Четрдесетак добро наоружаних људи упало је око поднева 30. маја 2007. у зграду Министарства финансија у Багдаду и отело пет Британаца. Четворица су радници приватне канадске агенције за обезбеђење из Монреала, док је пети финансијски експерт америчке фирме и ради као саветник у Министарству. Сва петорица су британски држављани. Нападаци су носили униформе специјалаца Министарства унутрашњих послова Ирака.

Сматра се да је то био одговор на убиство Абу Кадера, команданта Махди армије у Басри, ког су британски војници убили недељу дана пре тога.

Обим и смелост напада подсећају на 14. новембар 2006, када је нападнута зграда Министарства за високо образовање и отето око 200 људи, од којих неки више никад нису пронађени. У Самари су устаници поставили лажне контролне пунктове и отели више од 40 ирачких војника и полицајаца.

■ АНАЛИЗЕ

Девет дана пре напада у Карбали, у рано јутро 11. јануара, америчке снаге су хеликоптерским десантом заузеле зграду иранске канцеларије у граду Ирбил, који се налази у делу Ирака под контролом Курда. Том приликом заробљено је пет службеника Иранаца, који се од тада налазе у притвору. Званично је саопштено да је реч о „особама за које се сумња да су блиско повезане са активностима чији су циљ коалиционе снаге у Ираку“. Напад се одиграо само неколико сати после обраћања председника Буша нацији. Он је тада изјавио да Иран пружа материјалну подршку нападачима на америчке трупе и означио га, уз Сирију, као главног непријатеља САД у Ираку.

Аналитичар британског *Индепендента* Патрик Кокбурн такве тврдње не сматра логичним, пошто у Ирбилу није убијен ниједан припадник коалиционих снага, нити у регији коју контролишу Курди има сунитских побуњеника или припадника шиитских паравојних јединица.

Канцеларија Ирана није дипломатско представништво, али је отворена још 1992. године и особље у њој обавља делатности из делокруга конзулата, као што је издавање виза. Заробљени службеници су релативно ниског ранга. Према изворима *Индепендента*, циљ америчког напада била су два висока иранска званичника, Мохамед Џафари, заменик председника Иранског националног савета за безбедност, и генерал Миноахар Фрузанда, начелник обавештајне службе Иранске револуционарне гарде, који су у то време били у Ирбилу. Мора се истаћи да они нису били у тајној посети властима Курдистана, већ у званичној посети, током које су се сусрели са ирачким председником Џалалом Талабанијем, а потом и са Мусудом Барзанијем, председником регионалне владе Курдистана. Сам Барзани је изјавио да су Иранци дошли у службену посету

ФИНАНСИРАЊЕ СУКОБА

Кадс је арапско име Јерусалима, док је Ал-Кадс назив специјалних јединица Иранске револуционарне гарде (ИРГ), чији је пуно име Иранска армија чувара исламске револуције. ИРГ има сопствену обавештајну службу, морнарицу, ваздухопловство и јединице копнене војске. Задатак Ал-Кадса је организација, обука, опремање и финансирање исламских револуционарних покрета у другим земљама, а уз то и стварање и одржавање веза са милитантним организацијама у целом исламском свету.

и да је њихове сусрете пренела ирачка телевизија. „Американци су дошли да би заробили ову делегацију, а не службенике у канцеларији“, рекао је Барзани и додао, „Дошли су на погрешно место у погрешно време“. Високи званичник курдске владе Фуад Хусеин изјавио је *Индепенденту* да су Американци хтели да ухвате Џафарија, који је потврдио иранској агенцији ИРНА да је у време напада био у Ирбилу. Кокбурн изражава чуђење због оптужби САД да су Иран и Сирија главни непријатељи САД у Ираку, пошто се борбе углавном одвијају у сунитском делу земље, у ком влада јако антииранско расположење.

Покушај Америкаца да заробе два висока иранска званичника који су у јавној посети Ираку он упоређује са евентуалним покушајем Ирана да зароби руководиоце ЦИА или британског *М.И.6* када би дошли у службену посету Пакистану или Авганистану. И акцију назива озбиљним и агресивним чином, који је довео до ескалације односа између САД и Ирана. Уз подсећање да САД подржавају курдску герилу у Ирану, сунитске дисиденте у Хузистану, јужном делу Ирана, те организацију Муџахедин е-Халк, коју је чак Министарство спољних послова САД означило као терористичку, Кокбурн износи да су 4. фебруара 2007. ирачки војници из 36. батаљона командоса у Багдаду заробили Џа-

лала Шарафија, иранског дипломату. Влада Курдистана није била обавештена о америчкој акцији у Ирбилу, па је директан сукоб америчких и курдских војника избегнут у последњем тренутку. Уз то, Кокбурн сматра да је касније хватање петнаест британских морнара последица управо сукоба САД и Ирана, јер је процењено да су Британци рањивији од својих америчких савезника.

Роберт Бер, бивши оперативац ЦИА, верује да је Иранска револуционарна гарда извела напад у Карбали као освету за хапшење „петорице њених чланова“ у Ирбилу. Пет Америкаца за пет Иранаца, каже он у свом чланку објављеном у магазину *Тајм*, под називом „Јесу ли Иранци кренули у освету?“. Бер сматра да се ИРГ не сме потценити јер је способна да озбиљно омете логистичке линије америчких снага у Ираку. Он наводи речи иранског амбасадора у Ираку, који је у својој изјави за *Њујорк тајмс* рекао како је Иран дошао у Ирак да ту и остане, независно од тога да ли се то допада Бушовој администрацији.

Поједини аналитичари нису сигурни у повезаност Ирана са нападом у Карбали. Џо Кеј на сајту *World Socialist Website* сматра да је напад изведен у врло погодном тренутку за владу САД – одмах после оптужби да Иран подржава устанике у Ираку и претњи војном силом. У ирачким круговима се, према *Њујорк тајмсу*, размишља о теорији да су „амерички плаћеници“ одговорни за напад, јер би он послужио за ескалацију претњи према Ирану. Хазали и Дајдук, наставља Кеј, признали су тек после неколико месеци заточеништва, током кога су, вероватно, злостављани. Новинар *Тајма* Марк Томпсон истиче да је веза Хазалија са Карбалом недовољно јасна и да би се на њега могло гледати као на фракционашког милитантног вођу, чија је повезаност са Ал каидом и Махди армијом једноставно „пословни однос“. Генерал Петреус признао је да још нису пронађени докази који директно указују на повезаност Ал-Кадса и Карбале, али је сенатор Џозеф Либерман изјавио да „САД морају бити спремне на предузимање агресивне војне акције против Ирана“. ■

Др Александар МУТАВЦИЋ

НОВА ТЕОРИЈА РАТОВАЊА

ПРОТИВ ЉУДСКОГ УМА

Током историје рат је био стални пратилац човечанства. Имао је различите облике, интензитет, циљеве и учеснике. Данас се свет суочава са феноменом рата који још није дефинисан, класификован и садржајно одређен. Војни теоретичари га различито називају – ратом четврте епохе, ратом идеја и емоција или ратом у коме противник уопште не поштује правила ратовања. Такав модел рата највише одговара терористима, екстремистичким организацијама и осталим асиметричним учесницима.

Као пратилац човечанства, рат је инспирисао бројне теоретичаре да га дефинишу, класификују и садржајно одреде. Једну од новијих теорија о рату, феномену рата четврте епохе са којим се данас суочава човечанство, критички је анализирао војни теоретичар Јорг Студер, у студији „Пет прстенова или петља у рату четврте епохе“.

■ ЧЕТИРИ ЕПОХЕ

Теорију о ратовима и њиховом начину вођења развили су још 1987. године амерички истраживачи Т. Линдсеј Мур и Роберт Ј. Банкер. Они кажу да се ратови у историји људске цивилизације могу поделити на четири епохе (генерације). Рат прве епохе, заснован на људској енергији, може се сместити у време древних Грка или Римљана. Употреба енергије засноване на животињама чини основу за рат друге епохе и карактеристичан је за средњи век. Коришћење механичке енергије у облику мотора и машина чини ратове треће епохе и завршава се са Другим светским ратом. Рат четврте епохе заснован је на постмеханичкој енергији и обухвата ратовање напредном технологијом.

Теорија феномена рата четврте епохе, са којим се свет данас суочава, представља новину, а модел рата који разрађује још је у развоју. Његове карактеристике фундаментално се разликују од свих ратова из протеклих епоха. Један број војних аналитичара рат четврте епохе дефинише као могућност борбе против непријатеља који не поштује правила ратовања. Други говоре о рату емоција и идеја. Трећи указују на његове асиметричне актере. Четврти говоре о тоталном глобалном рату, док амерички војни теоретичар Џон Р. Бојд, бивши саветник поморско-десантних снага САД,

такав рат дефинише као рат исцрпљивања са физичким нивоом, маневар са менталним нивоом и рат на моралном нивоу, који укључује културне стандарде понашања. Његов је циљ да се продре у противничково ментално-морално-физичко биће, како би му се уништила унутрашња хармонија, повећала парализа и сломила воља за пружање отпора. Најсвеобухватнија дефиниција рата четврте епохе је – рат свих против свих и свих против свега.

Једна од карактеристика таквог рата је да су учесници националне државе, терористи или екстремистичке организације, који не признају монопол државе и њених представника – војске, полиције, граничних јединица. Они не желе да контролишу велике територије, па зато немају ни линију фронта ни позадину. Борбени простор у коме се одвијају сукоби не укључује само оперативни простор оружаних снага, већ мање-више читаво друштво непријатеља које је рањиво.

Рат четврте епохе има за циљ да изазове унутрашњи колапс и хаос непријатеља, а не физичко уништење његових оружаних снага. Циљеви нису усмерени и ограничени само на војне, већ укључују економске, политичке, социјалне и психолошке аспекте.

Такви савремени ратови воде се на етничком, верском и идеолошком принципу, уз снажно испољавање емоција, због чега су и сви симболи непријатеља (државне зграде, школе, болнице, трговачки и финансијски центри, истакнути политичари, индустријалци и војсковође) његове сталне мете.

Још једна од карактеристика рата четврте епохе јесте да нема разлика између бораца и небораца. У њему сви припадници војске али и цивили, мушкарци, жене и деца, представљају потенцијалну мету. Учесници сукоба не користе војну униформу и не припадају категорији традиционалних војника. Измешани су са становништвом. Обично се регрутују из добростојеће средње класе и најчешће су веома образовани. Знања стичу на универзитетима у САД, Великој Британији и другим развијеним земљама. Процент Палестинаца бомбаша самоубица, на пример, који имају образовање више од средњошколског већи је три пута него код просечне палестинске популације.

Рат четврте епохе настоји да измени начин размишљања и популације непријатеља и креатора његове политике. Зато се у њега укључују сва средства пропаганде и сви масовни медији.

■ ТРИ НИВОА

Рат се најчешће финансира из криминалних делатности – трговина дрогом, прање новца, узимање талача, трговина робљем. Употреба неконвенционалних борбених средстава и модела у борбеним дејствима – аутомобили бомбе, отмице путничких авиона, бомбаши самоубице, деца ратници – у великој мери отежавају идентификацију и прођење претњи, процену намера и њихово планирање.

Уроке рата четврте епохе војни теоретичари откривају у неспособности, слабости или неуспешности владе, државе или земље, неправедној расподели богатства, склоности корупцији и

репресији, колапсу друштва, етничким, верским или културним сукобима, или произвољно постављеним државним границама.

У рату четврте епохе постоје сва три нивоа рата – стратегијски, оперативни и тактички, мада су подложни бројним променама. Теоретичар Вилијам Линд у рату четврте епохе разликује морални, ментални и физички ниво. Морални укључује културне стандарде и понашање у време рата, и његов неуспех може да има катастрофалне последице. Ноћни упади америчких marinaца у ирачке домове у потрази за побуњеницима, на пример, или злостављање заробљеника у затвору Абу Грайбу, застрашили су и понизили Ирачане и повећали њихову подршку побуњеницима. Ментални ниво представља везу између моралног и физичког нивоа, а означава интелектуалну активност како би се процениле физичке акције. Најприсутнији, али најмање значајан јесте физички ниво рата.

Он се своди на статистичке показатеље о ратним ефектима – број уништених објеката војне инфраструктуре, број рањених, односно погинулих и слично.

Стратешки ниво рата четврте епохе претпоставља постизање стратешке парализе над противником, која има физичку, менталну и моралну димензију. Његов је циљ да више онемогући него уништи противника. Тим нивоом рата остварује се максимални политички ефекат воје корист, уз минималне војне напоре или трошкове. Усмерен је на противничкове физичке и менталне могућности, односно контролу ратних дејстава, чиме се смањује његова воља и способност да пружи отпор.

Асиметрични учесници на стратешком нивоу рата имају различите циљеве. Циљ Ал Каиде је, на пример, да оствари божанско право потчињавања целе планете Алаховој вољи, док наркокартели настоје да очувају или прошире свој бизнис, а терористи желе да изазову општу пометњу или хаос. Левичарско настројена јужноамеричка герила тежи, пак, да уведе комунизам. Тај ниво рата четврте епохе теоретичари различито тумаче. Једни говоре о сукобу на глобалном плану, други у њему виде сукоб култура, а трећи као политику засновану на верским уверењима и етничком пореклу.

Оперативни ниво рата усмерен је на слабе тачке противника на политичком, економском, војном или социјалном плану. Док тактички ниво укључује тактику и борбену технику ранијих епоха, са актерима четврте епохе, рат се води на читавом спектру националних, традиционалних и субнационалних мрежа, тачније на целој планети.

Може се рећи да рат четврте епохе представља реалност, мада још недовољно познату. Многи сукоби данас се воде по његовим принципима веома дуго, чак деценијама. Његово одвијање на више нивоа, који су различити у односу на уобичајене војне сукобе, налаже добру процену стратегије, актера четврте епохе ратова и њихових циљева. Потребно их је поразити не само физички него и морално. Претње рата четврте епохе у будућности подразумеваће и употребу биолошког, хемијског, радиолошког, нуклеарног или високоексплозивног оружја, али и информационе операције чија мета нису објекти, већ људски ум. ■

Станислав АРСИЋ

САД ПОЈАЧАВАЈУ ВОЈНЕ СНАГЕ У АВГАНИСТАНУ

У Министарству одбране САД објављено је да ће приближно 3.200 припадника морнаричке пешадије у најкраћем року бити упућено у Авганистан, као превентивна појачања постојећим америчким снагама због очекиване офанзиве талибана. Са више од 3.000 нових војника, америчке снаге у Авганистану достићи ће бројку од око

30.000, односно највише од инвазије којом су 2001. са власти збачени талибани. Осим проблема са талибанима, коалиционе снаге до сада нису успеле да забележе велики помак у борби против производње сировог опијума, главне сировине за добијање хероина, па је у Авганистану прошле године произведено око 6.200 тона те дроге, или 93 одсто светске производње. Авганистан је последњих недеља захватио и талас самоубилачких напада, што је такође један од разлога упућивања допунског контингента. Осим америчких снага, у Авганистану се налази још и око 13.000 припадника оружаних снага 36 држава, од којих су 26 чланице НАТОа. ■

ПРОФЕСИОНАЛИЗАЦИЈА БУГАРСКЕ АРМИЈЕ

Остварујући циљеве из Стратегијског прегледа одбране, у делу професионализације кадра, у КоВ Бугарске армије у 2007. години расписано је 10 конкурса за пријем младих на којима се пријавило око 5.000 заинтересованих за службу у БА. Од укупно пријављених, у професионални састав при-

мљено је 2.880 кандидата, и то 2.185 мушкараца и 695 жена.

Са новопримљеним, број професионалних војника у КоВ достигао је 9.280, од којих 7.530 мушкараца и 1.750 жена. Међутим, и поред напора МО и Генералштаба БА на побољшању услова, пре свега финансијских и могућности напредовања, у КоВ-у недостаје око 1.900 припадника. Бугарски војни врх је посебно забринут због повећања броја који напуштају редове БА. За разлику од 2006. када су БА напустила 474 припадника, тај број се у 2007. години попео на 888, од којих су већина возачи и слична дефицитарна занимања. ■

СЛОВЕНАЧКА ЈЕДИНИЦА У СНАГАМА ЗА БРЗО РЕАГОВАЊЕ НАТОА

Почетком јануара у касарни „Франц Розман Стане“ у Љубљани одржана је примопредаја између јединица Словеначке војске које су стално ангажоване у Снагама за брзо реаговање НАТОа (NATO response forces). Уместо вода из 17. батаљона војне полиције, у саставу снага НАТОа ушла је чета из 18. батаљона АБХО.

Словеначка војска у Снагама за брзо реаговање учествује од јануара 2005. године, у мандатима који су временски ограничени на шест месеци. До данас, из састава 18. батаљона АБХО учествовале су по једна чета у четвртој, петој, седмој и осмој ротацији, а вод војне полиције из 17. 6ВП био је у шестој и деветој ротацији. У саставу чете АБХО, која ће до јуна ове године бити ангажована у NRF, налази се и извиђачки вод АБХО мађарске војске. ■

КИНЕСКИ ПОЛИЦАЈЦИ У МИРОВНОЈ МИСИЈИ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Група од 18 кинеских полицајаца из југозападне провинције Сицхуан ојачаће контингент мировних снага под окриљем УН на Косову. Ови миротворци, изабрани по специјалним критеријумима, део припрема провели су у Академији за безбедност у граду Лу Зхоу где су били подвргнути различитим тестовима и вежбама физичке и психолошке издржљивости.

Сваки од кандидата обучен је у гађањима из свих врста стрелачког оружја, оспособљен за вожњу теренских и специјалних возила, а сви добро говоре енглески језик. Припадници прве групе кинеских миротвораца на КиМ информисани су о политичкој, економској, војнобезбедносној, етничкој и културној ситуацији региона у који се упућују. ■

ФРАНЦУСКО ПРИСУСТВО НА БЛИСКОМ ИСТОКУ

Прва француска војна база изван границе, за последњих педесет година, биће изграђена на територији Уједињених Арапских Емирата у зони луке Абу Даби. Према изјави француског министра одбране Лорана Тесијера, УАЕ ће сносити трошкове изградње објеката инфраструктуре а Француска за опремање. У будућој бази, у почетном периоду, биће стационирано око 400 француских војника, али ће се тај број повећавати у складу са развојем политичко-безбедносне ситуације у региону.

Техничка и борбена средства, која ће бити смештена у бази, користиће се за подршку француским јединицама у региону и извођењу заједничких вежби са припадницима армије УАЕ. Изградњом ове базе Француска обезбеђује стално присуство у региону, који после посете председника Саркозија постаје важан део њених војних и енергетских интереса. ■

Пише
Александар РАДИЋ

ПРЕВЕНТИВНИ ВЕРБАЛНИ УДАР

Одлучност Руске Федерацији у обнови старе славе и моћи и покушаји САД да барем ограниче повратак старог ривала у прву лигу глобалне политичке сцене, обновили су сећања на време хладног рата. Иако односи две силе нису ни изблиза лоши као пре 1991. године и чак су у многим сегментима изузетно добри, повратак старих фраза о превентивном нуклеарном удару подсећа на доба када се сматрало да су сва средства добродошла у застрашивању противника из другог блока.

Први вербални нуклеарни удар задали су Руси – начелник Генералштаба руских оружаних снага генерал Јуриј Балужевски обратио се 19. јануара јавности ставом да се не искључује могућност превентивне примене нуклеарног оружја у случају да се мора бранити суверенитет и територијални интегритет Руске Федерације. Посебно важан детаљ у размишљању генерала Балужевског представља и то да се превентивно може деловати ако су угрожени руски савезници.

Речи руског генерала узнемириле су светске политичке кругове. Сви су покушали да препознају себе у претњама или користи која може да уследи. Из нашег угла гледано, наравно да се у контексту решавања статуса Косова и Метохије може очекивати да ће тврди став Москве, појачан нуклеарним вербалним ударом, ојачати позицију Србије.

У државама ЕУ, руска претња анализира се углавном у контексту америчког настојања да се у Пољској и Чешкој постави инфраструктура противракетног штита. Иранци желе да буду „савезници“ под руском заштитом када су већ суочени са отвореним претњама америчким нуклеарним превентивним ударом. Део политичких аналитичара маргинализовали су безбедносне последице претње генерала Балужевског проценом да се ради само о маркетингу који треба да ојача Путина и следбенике у предизборном времену.

До сада једини јасан одговор на руски изазов послало је пет пензионисаних генерала из САД, Велике Британије, Немачке, Француске и Холандије – они су предложили „манифест НАТОа“ у који су уврстили могућност превентивног удара нуклеарним оружјем са намером да се заустави незадрживо ширење нуклеарног оружја и производња другог оружја за масовно уништавање. Генерали су уверени да се „клин клином избија“ под предусловом да нема реалистичних ненасилних начина да се дође до свега без нуклеарног оружја.

Предлог да се НАТО користи превентивним ударом представља сасвим логичан наставак америчког приступа примени нуклеарног оружја у антитерористичком рату. Администрација Буша млађег и до сада се без устрчувања залагала за нуклеарни удар ако нема другог ефикасног одговора на угрожавање америчких националних интереса. Сада мултинационални генералски тим само предлаже да се амерички поглед на свет прихвати за читав НАТО и да се на елегантан начин створи нова коалиција вољних. Нови став представља и то да, због слабења нацио-

налних власти у НАТОа, треба укинути механизам одлучивања консензусом. У пракси, то значи да би Американци, ако процене да треба прибећи крајњој сили, засигурно иза себе имали НАТО као морални интернационални ауторитет и став струке о томе да се само нуклеарним оружјем може избећи веће зло. Оно, према процени пет генерала, долази од политичког и верског радикализма, тероризма, организованог криминала, ширења оружја за масовно уништавање, климатских промена и небезбедног снабдевања енергијом.

Руси, иако говоре о нуклеарном оружју, као средство притиска користе енергенте, односно зависност ЕУ од руских резерви и налазишта у руској сфери утицаја. Меки начин за постизање политичког циља своди се на то да Руси контролишу цене и трансфер земног гаса. Ко не жели да слуша Москву слушаће не баш стварну олују, али у случају лоших метеоролошких услова становници државе која не жели да уважи став велике силе смрзаваће се у хладним становима и фабрике ће морати да стану.

Енергенти су се већ исказали као моћно средство у случају Украјине која се залетела ка НАТОу. Када су срачунали цену енергетске зависности одлучили су се за средњи приступ у међународној политици уз одржавање солидних односа и са Москвом и са Вашингтоном.

Руси су свесни цене и моћи енергената. Открили су економију као ефикасно оружје које доноси много, уз сасвим подношљив ризик и за цену улагања драстично мању у односу на вечно гладна уста хладноратовске Совјетске армије.

Нови Руси оружје користе за нашоњење вербалног удара конкурентима у надметању за контролу над свима на свету витално важним централноазијским резервама. За тај регион можда ће се водити и прави, можда и нуклеарни ратови. Американци и Руси заклониће се иза противракетног штита и штитиће се као у време хладног рата ризиком од обостраног потпуног уништења, али под ударом можда ће се наћи народи који не могу да постану нуклеарна сила.

Иранци, чија се новија историја не може раздвојити од интереса великих сила према енергентима, свесни су тога и зато желе у клуб, али наишли су на зид – ако дођу до нуклеарног оружја биће схваћени озбиљно као релевантан светски фактор, али у случају да наставе рад на нуклеарном програму биће изложени америчком превентивном (нуклеарном) удару и то не само на речима већ и на делу? ■

ЛАКИ БОРБЕНИ АВИОНИ

ПОВРАТАК
ОТПИСАНИХ

У борбама против асиметричних противника ултрамодерни борбени авиони пете генерације нису лек сами по себи. Зато развијене земље, посебно САД, праве одређене кораке уназад – ка средствима и доктринама за које се мислило да су прошлост. Повратак отписаних огледа се у намери да се употребе једномоторни турбоелисни авиони, који се данас тежишно користе за основну летачку обуку.

Врхунска технологија уграђена у борбеним ваздухопловима високих перформанси била је током протекле деценије кључ успеха у оружаним сукобима који су се по својој физиономији могли сврстати у конвенционалне. Међутим, исто тако, искуства стечена током Првог и Другог заливског рата, затим током бомбардовања Републике Српске и СРЈ, довела су многобројне војне теоретичаре у погрешно уверење да је на сваком месту и у свако време могуће остварити стратегијски успех само уз употребу врхунски обучених и опремљених ваздухопловних снага.

Цену те заблуде први је платио Израел током Другог либанског рата, вођеног у лето 2006. године. Израелске одбрамбене снаге, које су борбена дејства изводиле са тежиштем на ударима млазне авијације, тада нису успеле да поразе злогласни Хезболах који је и даље претња миру и стабилности у том региону. У донекле сличној ситуацији нашле су се и америчке снаге у Ираку и Авганистану где стање на терену није под контролом чак ни уз обилату ваздухопловну подршку.

Објашњење те појаве је релативно једноставно. Наиме, савремене западне ваздухопловне доктрине, које се ослањају на високу технологију, веома су ефикасне у случајевима када за противника имају државу и њене оружане снаге које у војном погледу заостају бар једну генерацију. Међутим, борба против асиметричних противника (било да се они називају герилцима, побуњеницима, терористима) тражи другачији приступ у којем ултрамодерни борбени авиони пете генерације

попут F-35 и F-22 нису лек сами по себи. У том смислу морају да се, условно речено, праве одређени кораци уназад ка средствима и доктринама за које се мислило да су прошлост.

Најсвежији пример те врсте (који се у стручној штампи често наглашава) је намера да се у дејствима против ирачких побуњеника употребе једномоторни турбоелисни авиони, који се данас тежишно користе за основну летачку обуку. Због тога је расписан конкурс чији ће се резултати знати ускоро. Главни кандидати су амерички АТ-6В Teksan II, бразилски ЕМВ-314 супер тукао и јужнокорејски КО-1. У овом случају посебно су интересантне и историјска генеза проблема и логика која је довела до повратка концепта противпобуњеничког авиона, познатог и под скраћеницом COIN (COunter INsurgency – противпобуњенички) авион.

Премда је и наша војна теорија препознавала ту врсту авиона, они су у домаћим изворима означавани као лаки борбени или партизански авиони.

■ КОНЦЕПТ СТАР ПОЛА ВЕКА

Појава млазних борбених авиона крајем Другог светског рата представљала је једну од највећих прекретница у историји развоја војног ваздухопловства. Међутим, и поред револуционарног напретка који су донели, млазни авиони нису у потпуности успели да потисну авионе са клипно-елисном погонском групом, како се то у први мах очекивало.

Већ је Корејски рат (1950–1953), први већи сукоб у којем је масовно употребљена млазна борбена авијација, пружио потпунију слику о вредностима, али и манам млазне борбене авијације. И док је у домену борбе за превласт у ваздушном простору млазни ловац постао неприкосновена фигура, на пољу блиске ваздухопловне ватрене подршке ситуација је била видно другачија. Сам карактер блиске ваздухопловне ватрене подршке тражио је визуелно распознавање циља, пре свега јер су се такви задаци често извршавали у непосредном додиру са непријатељским снагама. Брзине којима су нови млазни авиони летели биле су и двоструко веће у односу на клипне претходнике (800 наспрам 400 км/ч), што је на тадашњем нивоу развоја оптоелектронских и комуникацијских средстава знатно повећавало ризик од пријатељске ватре, а довело је у питање и прецизност дејства.

Додатан проблем представљала је и немогућност базирања млазних авиона на травнатим пистама у близини линије фронта, али и релативно кратко време остајања млазњака у ваздуху. Готово експресно, задаци блиске подршке поново су поверени клипним авионима из периода Другог светског рата од којих је добар део повучен из резерве, попут авиона Р-51 мустанг. Као резултат знатно је повећана ефикасност блиске ватрене подршке, и поред повећаних губитака тих авиона.

Поучени искуством из Кореје, и Французи су током војног ангажовања у Алжиру (1954–1962) на задацима блиске ватрене подршке масовно употребљивали клипне авионе, махом америчке производње (Р-47, А-1, Т-6, Т-28), што се показало као исправан приступ. Лаки борбени авиони са клипно-елисном погонском групом били су актери и низа других локалних суко-

ба на афричком, азијском и нарочито јужноамеричком континенту. Њихова употреба је до изражаја дошла у обрачунама режимских снага са разним ослободилачким покретима, герилцима, а и нарко-мафијом. Ту врсту авиона преферирали су и плаћеници који су, као у случају Швеђанина Фон Розена (рат Бијафре и Нигерије 1967–1970), поседовали права мала ваздухопловства.

Такав развој ситуације подстакao је многе конструкционе бирое, пре свега америчке, да пројектују специфичну врсту ла-

КРАГУЈ

У развој лаких борбених авиона намењених ватреној подршци упуштале су се и друге државе, укључујући и Југославију. Тако је, на пример, југословенска ваздухопловна индустрија, на бази америчког модела флечер FD-25, конструисала авион Ј-20 крагуј намењен партизанском ратовању у оквиру тада важеће концепције општенородног одбрамбеног рата. Шездесетих и седамдесетих година прошлог века, фабрика „Соко“ из Мостара произвела је у више серија 43 авиона.

ких борбених авиона који се данас називају COIN авиони. Тај термин је првобитно подразумевао само лаки борбени авион погођен клипном или турбоелисном погонском групом намењен блиској ватреној подршци. Типични амерички представници су OV-10 бронко, OV-1 мохок и O-2 скајмастер.

Систематичнију и озбиљнију примену COIN авиона бележимо током периода интензивнијег америчког војног ангажовања у Вијетнаму. И у том случају ти авиони, чији је препознатљив знак била елиса, ступили су на сцену тек након што су се далеко бржи и тежи млазни борбени авиони показали непримереним у борби против герилаца који су ефикасно користили све предности домаћег терена.

Категорију COIN авиона у Вијетнаму представљали су корејски ветеран А-1 скајрејдер, двомоторац OV-10 бронко, Т-28 тројан и Цеснин модел O-2 скајмастер. Поред блиске ватрене подршке и дејства по позиву, ти модели су се показали ефикасним и у борбеној пратњи хеликоптера, операцијама трагања и спасавања, затим задацима визуелног извиђања, откривања и означавања уносних циљева на који је касније навођена снажнија борбена авијација. Поврх свега, због приступачности и једноставности за летење и одржавање, тим авионима опремани су и пријатељски режими у региону чиме је директно смањено оптерећење америчких ваздухопловних јединица.

Међутим, конструисање и производња авиона COIN категорије није била само америчка привилегија. У развој лаких бор-

бених авиона намењених ватреној подршци упуштале су се и друге државе, укључујући и Југославију. Тако је, на пример, југословенска ваздухопловна индустрија конструисала авион J-20 крагуј. Шездесетих и седамдесетих година прошлог века фабрика „Соко“ из Мостара је у више серија произвела 43 авиона.

Аргентина је, са друге стране, пројектовала лаки двомоторни турбоелисни авион IA-58 *лукара*. Тај авион, чији је прототип полетео 1969. године, успешно је употребила у борби против побуњеника на северу земље у региону планине Тукуман 1975. године. Авиони типа *лукара* и данас су у употреби. Између осталог, користи их и Шри Ланка у борби против тамилских побуњеника.

Властити пут у пројектовању следио је и Бразил чији је турбоелисни *тукано* с временом еволуирао у праву борбену летелицу, својеврстан еталон модерног COIN авиона.

■ ИЗ ЗАПЕЋКА У ПРВИ ПЛАН

Нагли развој прецизно вођених средстава, оптоелектронике, авионике, напредак *стелт* технологије много су утицали на карактеристике ратних сукоба и војних интервенција које су обележиле период деведесетих година прошлог века – Први заливски рат, а и бомбардовање Републике Српске и Савезне Републике Југославије. У ревидираним војним доктринама водећих сила, које су потом следиле и мање армије, COIN авиони су поново занемарени и разматрани као неперспективно средство.

Иако у домену своје намене ти авиони имају несумњив квалитет и доказану предност у односу на борбене хеликоптере и већину вишенаменских борбених авиона, у једном моменту изгубили су подршку у америчком војном врху. Прост разлог лежао је у чињеници да те летелице нису биле тако „сјајно перје“ којима би се једно озбиљно ваздухопловство дичило. Битан фактор у читавој причи био је и недостатак интереса великих компанија и индустријских концерна којима такви авиони нису могли донети екстрапрофит. Примера ради, док је цена вишенаменских борбених авиона премашила 50 милиона америчких долара, просечни COIN авион задржали су се на цени од пет до седам милиона.

Међутим, карактеристике сукоба у Авганистану и Ираку, те дебакл који су израелске снаге доживеле у окршају са Хе-

зболохом, наметнула су озбиљна преиспитивања ставова о начину употребе ваздухопловних снага у борби са асиметричним противницима. У мноштву примера показало се да моћна ваздухопловства, попут америчког и израелског, нису била у стању да ефикасно и у потпуности поразе противнике какве нису очекивали, а самим тим се за то и нису припремали. Мале групе побуњеника које дејства изводе из блиског контакта, често и у урбаним срединама, нису уносан циљ и не онемогућавају ефикасну употребу брзих борбених авиона који угроженим јединицама треба да пруже ургентну ватрену подршку. Сем тога, употреба бомби и ракета стандардних калибара, које садрже по неколико стотина килограма експлозива, биле су у великом броју случајева узрочник смрти недужних цивила али и властитих војника. Због тога је, као парадокс, забележен повећан број случајева да пилоти авиона F-15 и F-16, који су крцати

ЛАСТА У ИРАКУ

Крајем прошле године српска наменска индустрија потписала је уговор о испоруци НВО Ираку у вредности од 235 милиона долара. У оквиру тог пакета предвиђена је и испорука 36 клипно-елисних авиона типа *ласта* који би требало да буду произведени у фабрици авиона „Утва“ у Панчеву. У том контексту су, у делу домаћих медија, погрешно интерпретиране одређене карактеристике и могућности тог авиона. Тако је, на пример, *ласта* поређена са турбоелисним *пилатусима*, који су, оквирно речено, погоњени троструко јачом погонском групом, двоструко су бржи и при том имају десетоструко већу цену.

Одређена нагађања прављена су и око *ластиног* наоружања. Наиме, варијанта *ласте* намењена домаћем ваздухопловству неће бити наоружана и биће употребљена искључиво за почетну и основну летачку обуку будућих пилота. Ипак, нелогично је очекивати да ће ирачке *ласте*, с обзиром на локалне прилике, бити ненаоружане па макар да је у питању само лаки школски авион.

Поређећи *ласту* са сличним авионима, као што је на пример SF.260W, реално је претпоставити да ће бити захтевана интеграција контејнера митраљеског наоружања (али не и топовског), а и невођених ракетних зрна мањег калибра. Таква *ласта* би осим школовања, могла да послужи и за скромнију ватрену подршку, а нарочито би могла да буде погодна за означавање циљева и навођење снажније борбене авијације. Ипак, *ласта* ни под разне не сме да се пореди са авионима типа Pilatus PC-9, *супер тукано*, AT-6B или КО-1.

прескупом електроником и наоружани прецизно вођеним средствима, морају побуњенике да визуелно идентификују и потом гађају топом!

Борбени хеликоптери, попут *апача*, показали су се, са друге стране, преспорим и без обзира на оклоп осетљивим на пешадијску ватру.

Један од првих корака америчког ваздухопловства, којим је тражен одговор на овакву ситуацију, била је ургентна модернизација авиона А-10 *тандерболт*, који је тренутно једини амерички авион специјализован за блиску ваздухопловну ватрену подршку. Осим продужења ресурса и освежења конструкције, ти авиони су наоружани прецизно вођеним бомбама мањег калибра, те новим комуникацијским и информационом системима који би требало да смање ризик дејства по властитим снагама.

Међутим, далеко интересантнија била је процена америчких стручњака да је за велики број задатака у блиској подршци могуће ефикасније и далеко јефтиније употребити лаке борбене, односно COIN авионе. Разлог више било је и очекивање да се новоформирано ирачко ваздухопловство налази на таквом нивоу да може да прихвати ту категорију ваздухоплова. На тај начин је, у једном од програма помоћи, расписан конкурс за куповину лаког борбеног авиона погоњеног турбоелесним мотором. Премда је засада реч само о мањим серијама авиона, стручној јавности су веома индикативни тактичко-технички захтеви прецизирани конкурсом. Сматра се да ће, као и много пута досада, амерички погледи и схватања усмерити даљи развој и те категорије авиона.

Премда се конкретни тактичко-технички захтеви у овом случају не могу сматрати револуционарним, они веома добро осликавају прагматичан приступ и суштину будућег COIN авиона.

■ КРАТКА ЛИСТА КАНДИДАТА

Листа авиона који могу да одговоре на тражене тактичко-техничке захтеве није претерано дугачка. На њој се налазе авиони типа ЕМВ-314 *супер тукано* бразилске производње, јужнокорејски КО-1 и америчка верзија *пилатуса* РС-9 названа АТ-6В.

Тип ЕМВ-314 *супер тукано* (бразилска ознака А/ТА-29) настао је из турбоелесног школског авиона ЕМВ-312 *тукано* који је произведен у 650 примерака за потребе 17 ва-

здухопловства. У односу на претходника, *супер тукано* је тежи и већи, трап је ојачан, изабран је нови аеропрофил крила и преобликован изглед поклопца кабине. Примењени мотор Pratt&Whitney PT-6А у подваријанти 68/1 пружа снагу од 1.193 kW (1.600 КС).

Кокпит је опремљен уз помоћ израелских компанија. У њему су инкорпорирани HOTAS команде, два дисплеја компатибилна са наочарима за ноћно гледање, два рачунара мисије, термовизија и GPS/INS навигацијски уређај. Опрема авиона обухвата и сигнализатор радарског озрачења, сигнализатор приближавања ракета,

затим диспензер ИЦ/радарских мамаца, дата-рикордер и радио-висиномер.

Наоружање се састоји од два митраљеза 12,7 мм уграђених у крилима, контејнера са топом 20 мм (на подтрупном носачу), класичних авио-бомби Мк81 и Мк82 (113 и 227 кг), касетних бомби BLG-252, невођених ракетних зрна и ИЦ вођених ракета МАА-1 *пирана*. На линијама наоружања може бити поткачен и контејнер FLIR уређаја, односно, контејнер за ласерско обележавање циљева.

Бразилско ваздухопловство користи више од 90 *супер тукана*. Њихова основна намена је спречавање илегалног летења изнад Амазона. У тим задацима ЕМВ-314 су путем дата-линке непрекидно увезани са авионима R-99А (ЕМВ-145СА), бразилском летелицом AWACS намене.

Време остајања ЕМВ-314 у ваздуху са додатним горивом је шест часова и 30 минута.

Јужнокорејски КАИ КО-1 такође је наоружана варијанта школског авиона. Његова примарна намена је откривање и означавање циљева другим врстама борбене авијације. У овој улози, КО-1 замењује *цесне* О-2. Корејско ваздухопловство је купило 20 авиона КО-1, који су нешто снажније конструкције и веће масе у односу на базну, школску варијанту КТ-1. Модел КО-1 на крилима поседује четири носача на којима се, осим подвесних резервоара, могу поткачити контејнери са митраљезима 12,7 мм, класичне бомбе серије Мк81 и Мк82 или седмоцевни лансери невођених ракетних зрна, типа LAU-131. Авион је опремљен компјутером мисије, горњим приказивачем (HUD), INS/GPS системом и једним вишефункционалним дисплејом. Погонска група авиона је мотор Pratt & Whitney PT-6А-62А снаге 708 kW.

КОНКУРС

Амерички стручњаци су проценили да је за велики број задатака у блиској подршци могуће ефикасније и далеко јефтиније употребити лаке борбене, односно COIN авионе. На тај начин је у једном од програма војне помоћи Ираку расписан конкурс за куповину лаког борбеног авиона погоњеног турбоелесним мотором.

Тактичко-техничким захтевима тражен је турбоелесни мотор који потиче из фамилије мотора PT-6, са минималном снагом од 1.200 КС. Минимално време остајања авиона у ваздуху, у конфигурацији са две бомбе типа GBU-12 или Мк-82, износи четири сата, уз резерву горива за 45 минута лета. Авион мора да буде прилагођен експлоатацији са слабије уређених летелишта. Кабина мора да буде климатизована и опремљена изабацивим седиштима, а предвиђена је и лака оклопна заштита кабинског простора. Авионика подразумева HOTAS систем команди, горњи приказивач (HUD), три радио станице, IFR навигацијску опрему (укључивши и INS/GPS), наочаре за ноћно летење (NVG), могућност интеграције електро оптичких и ИЦ сензора, ласера, те сигнализатор претњи.

Посебна пажња посвећена је умрежености авиона са осталим учесницима у борбеним дејствима. Тај авион, путем дата-линке и остале наменске опреме, мораће да буде у стању да информације различитог формата ефикасно, брзо и поуздано размењује са другим летелицама, са снагама на копну, командним местима и слично.

Представници компаније KAI су свесни да је КО-1 по својим особинама иза главног конкурента, *супер тукана*, па ужурбано раде на модификацијама КО-1. Нова верзија би, осим интеграције FLIR уређаја и прецизно вођених средстава, требало да има и HOTASC систем команди лета и три вишефункционална дисплеја. Овим активностима ће вероватно бити испеглане неке концептуалне недовршености авиона КО-1 и његове базне верзије КТ-1.

Време остајања КТ-1 у ваздуху са максималним горивом је пет часова.

ПОГИБИЈА АМЕРИЧКОГ ПИЛОТА

За америчке снаге у Ираку посебно болна је била погибија мајора Троја Гилберта, пилота на авиону F-16. У покушају да спасе властите снаге које су 27. новембра 2006. упале у заседу северно од Багдада, Гилберт је свој авион спустио у бришући лет како би поуздано идентификовао циљеве и потом их, због близине властитих снага, напао топом. Маневришући великим брзинама и на екстремно малим висинама Гилберт је након једног од налета изгубио контролу над авионом и ударио у земљу.

ПРОТИВПОБУЊЕНИЧКЕ ЛЕТЕЛИЦЕ

Под COIN авионима, у преводу противпобуњеничким (COunter INsurgency), првобитно су се подразумевале само лаке борбене летелице погоњене клипном или турбоелисном погонском групом, а биле су намењене блиској ватреној подршци. С временом су у ту категорију уврштени и одређени наоружани транспортни и неки лаки млазни авиони.

Заједничке одлике свих тих летелица јесу једноставност конструкције, јефтина и лака експлоатација и могућност употребе са слабије припремљених полетно-слетних стаза. Ти авиони нису импресивних перформанси – просечне брзине лета им се крећу око 500 км/ч, али зато у ваздуху остају сатима, пружајући могућност дужег остајања у зонама чекања и брзу подршку по позиву, што није случај са скупљим борбеним хеликоптерима који се такође користе за блиску ватрену подршку.

Хокер-Бичкрафтов АТ-6В јесте даљи развој америчких варијанти *пилатуса* РС-9. Концепт тог авиона представљен је на сајму у Фарнбороу 2006. године, али прототип још није полетео (због чега су одређене техничке карактеристике и даље непознате). За разлику од основне школске варијанте Т-6А и напредније Т-6В варијанте, намењене виртуелној борбеној обуци, АТ-6В је наоружана летелица. У тзв. „стакленом кокпиту“ налазе се три доња и један горњи HUD приказивач. Кабина ће бити заштићена оклопом на бази кевлара, а купола, намењена смештају сензора, биће интегрисана са доње стране задњег дела трупа. Авион ће на шест подвесних тачака носити ласерски вођене бомбе и ракете, контејнере митраљеског наоружања и модерне ракете ваздух-ваздух типа АИМ-9Х малог домета.

Очекује се да ће главни квалитет тог авиона у односу на конкуренте бити ниво његове опремљености мрежним системима и уређајима прилагођеним концепту мрежноцентричног радовања.

■ ДОДАТНИ КВАЛИТЕТ

Без обзира на исход конкурса, несумњиво је да ће било који од претходно описаних авиона донети нови квалитет, како са тактичког аспекта тако и из економског угла.

На тај начин ће ново ирачко ваздухопловство добити први борбени авион, макар он био и скромнијих могућности, а Американци ће растеретити своје летачке јединице, пре свега хеликоптерске. С обзиром на очекивану расположивост нових авиона, очекује се брже, ефикасније али и далеко јефтиније пружање сваког вида подршке за коју су ти авиони намењени.

Има ли се у виду заиста велика предност коју, када је реч о набавној цени и експлоатационим трошковима, COIN авиони нуде, може се очекивати повећана потражња за том врстом летелица, поготово ако се имају у виду карактеристике оружаних сукоба какве војни теоретичари очекују у блиској будућности. ■

Мр Славиша ВЛАЧИЋ

Verujemo jedni drugima
Vaše vizije mogu da se ostvare

**Bez žiranata i životnog osiguranja.
I za neuknjižene nekretnine sa upotrebnom dozvolom.**

- NKS 5.3% godišnje, EKS od 5.57% godišnje, kredit u RSD indeksiran u CHF
- NKS 7.2% godišnje, EKS od 7.61% godišnje, kredit u RSD indeksiran u EUR

www.otpbanka.co.yu • Call Center: 0700 480 400 • 021 4800 400

Stambeni krediti

otpbanka
Verujemo jedni drugima

СПОМЕН-ЗБИРКА
ПАВЛА БЕЉАНСКОГ

СЛИКЕ И ШЧУП

„У свету живих бића
природа не зна
за једнообразност“
– записао је Павле
Бељански, правник,
дипломата, страствени
колекционар
и творац једне од
најзначајнијих збирки
српског сликарства
20. века, која се
налази у Новом Саду

Оамо изворна, спонтана ликовна остварења пркосе времену. Као што се под дејством сунчане енергије из материје – под датим условима – ствара животна супстанца, тако се, рекао бих, под дејством животне креативне снаге коју ликовни уметник носи у себи – а посредством форме – ствара такође супстанца своје врсте: ликовно дело. У овом свету вечитог постојања она има ту особину да синтетизира доживљавања и збивања која се одигравају у дубини људских душа; по свом трајању она стреми ка вечности, као и снага која ју је створила” – појашњава Павле Бељански природу истински вредног ликовног дела.

Има много љубитеља уметности чија сакупљачка страст доводи до стварања великих, добрих и чак спектакуларних уметничких збирки. Ипак, збирка Павла Бељанског је већ у време настајања одређивана за најзначајнију колекцију сликарства прве половине двадесетог века у Југославији, као што данас представља поставку без премца у Србији.

Спомен-збирка Павла Бељанског носи назив по своме дародавцу и оснивачу Павлу Бељанском (19. јун 1892–14. јул 1965), дипломати и великом колекционару, који је посебним уговором о поклону, из новембра 1957. године, завештао српском народу своју збирку уметничких дела: слика, скулптура и таписерија. Ову значајну колекцију допуњавао је до краја живота и она, према коначном инвентару, броји 185 дела 37 аутора. Колекција је смештена у нову, наменски пројектовану грађевину по нацртима архитекте Иве Куртовића, саграђену 1961. у Новом Саду и отворену за јавност у октобру исте године. Она сакупља најзначајнија дела српске уметности настала од почетка до седме деценије двадесетог века, са нагласком на период између Првог и Другог светског рата. Колекција хронолошки започиње сликама прве генерације модерних (Надежда Петровић, Милан Миловановић, Коста Миличевић), а наставља се делима најважнијих представника српске уметности између два светска рата (Сава Шумановић, Милан Коњовић, Петар Добровић, Иван Радовић, Јован Бијелић, Петар Лубарда, Сретен Стојановић, Ристо Стијовић), те остварењима уметника друге половине двадесетог века (Зора Петровић, Лиза Крижанић, Живко Стојсављевић, Миленко Шербан, Љубица Сокић).

Када се Павле Бељански оријентисао на сакупљање дела домаћих аутора, већина тих уметника били су непознати млади људи на почетку своје каријере, што колекцији доје још већи значај, јер је Павле Бељански показао спремност и способност да препозна квалитет и изабере уметничка дела чија ће вредност касније бити потврђена и истакнута у најзначајнијим студијама о српској уметности прве половине двадесетог века.

АНЕ ИЗНУТРА

О томе како је препознавао и бирао уметничка дела за своју колекцију, Бељански је записао:

„Непосредно после Првог светског рата био сам на дужности у иностранству и тада сам почео да сакупљам слике страних старих мајстора. Срећом, 1923. напустио сам овај јалов посао и одлучио сам да се посветим искључиво сакупљању ликовних дела наших уметника. То је било доба великог превирања, разних праваца, разних 'изама', доба када су неки старији уметници још уживали привилегију неприкосновености. Преда мном се дакле постављало питање: којим путем поћи? У први мах имао сам утисак да се налазим у лавиренту. После дужег лутања две чињенице су ми послужиле као путоказ. Прва је: да су ликовна дела постојала код свих народа и у свим временима; а друга: да њихови ствараоци нису познавали никаква назови-правила естетике, нити су често знали за узор, а још мање за академије. Шта то значи и који се закључци намећу? Значи да ликовно стваралаштво лежи у природи људи: то је дакле симболички језик своје врсте којим се човек изражава. То даље значи да прави уметник, а њихов број је мали, као што је мали број шкољки које стварају бисере, носи у себи неку животну креативну снагу коју спонтано материјализује, према одређеној хармонији коју такође носи у себи, а која је условљена разним факторима. Та креативна снага црпе своје сокове или из њега самог, као човека, те он онда обликује оно што је вечито људско, или пак преко самог уметника из његове средине; тада ова дела одражавају духовно стање средине у којој су настала и њен поглед на свет. Мислим да неће бити далеко од истине ако се каже да је ликовно дело изданак на стаблу живота, да је оно цвет људског духа и према томе ликовно стваралаштво нужно подлеже законима живота. Оно се – као и све што је са животом у вези – израђује изнутра. У свету живих бића природа не зна за једнообразност.

НА ПОВРШИНИ ЛИКОВНЕ РЕКЕ

Овим поводом пада ми на памет један мој сусрет са Бијелићем. Било је то пре много година. Бијелић је био дошао код мене да види своју Купачицу. Посматрајући ову слику он ће ми рећи, после дужег

размишљања, наглашавајући сваку своју реч: 'Знате, Бељански, ја сам у животу много сликао. Али, чини ми се, да сам насликао свега двадесет добрих слика и то је' – додао је указујући прстом на Купачицу – 'једна од тих двадесет. А знате ли како је настала? Једног дана био је дошао овај модел у мој атеље. Он ме је јако, јако одушевио. Зграбио сам платно и боје. У том моменту био сам заборавио све што сам учио, све што сам видео, и ову сам слику ишчупао из себе.' Бијелић је дубоко осетио оно до чега сам ја био дошао после много лутања: да ликовни уметник своје дело мора да „ишчупа из себе“.

ЗАБОРАВИТИ ЗНАЧИ ИЗДАТИ

Многи су разлози због којих није претерана тврдња да већина европских културних метропола нема такав легат, музејску поставку таквих уметничких вредности коју је осмислио и сакупио један човек.

Тај човек, Павле Бељански је уметницима који долазе оставио у аманет и следећи исказ:

„Ја дубоко верујем у стваралачки геније нашег народа; ја дубоко верујем да ће млади ликовни уметници наћи себе и свој пут, и да ће проговорити оним ликовним језиком који се налази у њиховом бићу. Шта ме подржава у тој вери? У данима ропства нашег народа, који временски обухвата период од преко двадесет генерација с оца на сина, он је – под најтежим животним условима, кад су живи завидели мртвима, дубоко повучен у себе и не знајући за

туђе узор – изградио величанствене споменике песничког надахнућа, којима се и данас диви цео свет. У тешким борбама које је, у даљој и ближој прошлости, водио за своју независност – увек са знатно надмоћнијим непријатељима и не знајући за комплекс инфериорности – он је имао пред очима један циљ, а то је – слобода. Смисао ове слободе лежи у томе да ми неодступно желимо да дамо маха стваралачким снагама које носимо у себи, неспутавани било с које стране. Не лежи ли можда у томе и смисао људског постојања? За ову слободу пале су огромне жртве. Сликовито речено, наша прошлост – то је непрегледна галерија хероја палих за слободу; то је море крви, брдо од костију. Они који стварају на ликовном пољу не смеју то да забораве и, кад су дошли до слободе, да сами себи стављају на руке туђинске ланце. Неко је рекао: заборавити значи издати.“

Колекција коју је тако створио Бељански данас живи као јединствена целина и као величанствени споменик свом творцу. Данас Спомен-збирка Павла Бељанског садржи сталну поставку, Меморијал Павла Бељанског који реконструира његов животни амбијент, Меморијал уметника са портретима и документарним материјалом о сликарима из Збирке (основан 1971), те документарни фонд са збирком писама, цртежа, скулптура и слика, те веома богату библиотеку, што ову донацију чини компетентним центром за изучавање српске уметности прве половине двадесетог века, али и лепим доживљајем за љубитеље уметности. ■

Драгана МАРКОВИЋ

Пише
Горан МИЛОШЕВИЋ

ВИТЕШКА
ВРЕМЕНА (3)

КОРЕНИ ХУМАНИТАРНОГ ПРАВА

Иако вазална држава,
Србија прва у Европи
доноси документа
којима своју војску
обавезује
на стриктно
поштовање женеvских
конвенција
и хумано поступање
са заробљеницима

Само годину дана по објављивању Женевске конвенције у Србији се иде и корак даље. „Ратна правила по међународном праву“ донета су 1877. године, у време интензивирања ослободилачких ратова Србије, са циљем да се обезбеди поштовање тада важећих закона и обичаја ратовања, у чему је њихов историјски значај. Због тога је њима придодата и „Наредба министра војног за све официре, ниже чинове и редовне војнике књажевске српске стајаће и народне војске“. По свом правном карактеру ти документи су представљали упутство српској војсци како треба да се понаша у случају рата. У чак 92 веома садржајна параграфа Ратна правила заузимају позитиван однос према тада важећим нормама међународног ратног права, при чему нарочито импресионира потенцирање обавезе хуманог поступања према одређеним категоријама лица.

Гледано из данашње перспективе, такав приступ несумњиво му даје обележје значајног правног наслеђа Србије, посебно када се има у виду њен тадашњи међународноправни положај и оскудан кодификациони ресурс ратног права.

Са становишта међународног права, Србија је у то време још имала статус вазалне државе у односу на Турску, мада је он био доста релативизован атрибутима међународно гарантоване аутономије. Париским уговором о миру из 1856. године, аутономност Србије као турског вазала стављена је под гаранцију Русије, Аустрије, Француске, Велике Британије, Пруске и Порте. На тај начин Србија је стављена под протекторат тадашњих великих сила. По својој суштини, Србија је имала државно-правна обележја која су, као таква, призната на Берлинском конгресу 1878. године. Тако, на пример, Србија је имала активно и пасивно право послан-

ства, што значи право на одржавање међународних односа и право да закључује међународне уговоре са одређеним међународно-правним субјектима. У складу са тим, она је закључила телеграфску конвенцију са Аустријом 1862. године, те поштанску конвенцију са Аустроугарском 1868. и Румунијом 1871.

Када је реч о спољној политици Србије, њу је, као што смо истакли, деценијама пре тога превасходно карактерисала тенденција удруживања са балканским народима са циљем коначног ослобођења од турске доминације, што је резултирало закључивањем серије војних савеза са Грчком, Румунијом, Црном Гором и бугарским националним покретом. Оваква политика и неколико неуспешних ратова са Турском потврда су доминације војне компоненте у спољнополитичкој оријентацији Србије као примарног средства за стицање независности. У том контексту, свакако, треба посматрати и разлоге доношења ратних правила.

СРБИЈА ПРВА У ЕВРОПИ

Оно због чега тај чин не треба сматрати обичним, јесте чињеница да је Србија, судећи по доступним историјским изворима, била прва држава у новијој европској историји која је донела оваква правила и обавезала своју оружану силу да их поштује. Пре тога, али на америчком континенту, донета су *Либерова правила*, примењивана током америчког грађанског рата. Неке европске државе учиниле су исто тек почетком 20. века. Тако је Немачка 1902. године донела Приручник за официре, Француска 1913. године Законе сузовеног рата, а Велика Британија 1914. године Приручник ратног права.

„Ратна правила по међународном праву“ и пратећи документи доказ су високе одговорности Србије пред обавезама наметнутим међународним ратним правом, али и њеног етичког односа према њима, који је посебно дошао до изражаја у балканским ратовима 1912–1913 године и током Првог светског рата.

Из тог периода позната је Заповест престолонаследника Александра Карађорђевића у којој је, између осталог, стајало: „Према побеђеном непријатељу и непријатељу који се преда будите човечни и милостиви, јер он тада престаје бити непријатељ, него остаје само човек, а према човеку треба бити човечан. Куће, имања, част и образ побеђеног непријатеља и његове породице штедите и штитите, као и куће, имање и част сопственог народа, јер то не захтева само човечност и наша православна вера, него то и доликује јунацима“.

Током Првог светског рата Србија се доследно придржавала закона и обичаја ратовања. Иако није била потписница хашких конвенција из 1907. године, она се све време позивала на њих и стриктно их поштовала, о чему сведоче признања Међународног комитета Црвеног крста и бројни извештаји Арчибалда Рајса, великог српског пријатеља из тих дана.

Околност да је такве документе Србија донела много пре других европских држава, а посебно оних које су биле кључни актери међународних односа, потврђује и оријентацију Србије да изгради сопствени правни поредак који неће заостајати за тада познатим на европском тлу. Тако је, на пример, 1844. године донела Грађански законик као рецепцију аустријског Општег грађанског законика базираног на римском праву, а 1860. године Казнителни законик, који је по својим институцијама и решењима био доста близак европским кривичним законодавствима.

ОБИЧАЈИ И ЗАКОНИ

Куриозитет тог времена је и доминација међународних обичајних норми ратовања над писаним правилима. Њихова кодификација остварена је само у три поменута међународна уговорна инструмента. С друге стране, Бриселска декларација о законима и обичајима рата из 1874. године није ступила на снагу и поред чињенице да је њоме извршена до тада најшира кодификација ратног права.

Дакле, у условима таквог међународноправног амбијента Србија је донела поменута правила чији је домаћај далеко изнад она која су пружале све три наведене конвенције заједно. С обзиром на доста обиман садржај и детаљну разраду најважнијих института тадашњег ратног права, може се рећи да су и „Ратна правила по међународном праву“ својеврсна кодификација ове материје, разуме се на интерном плану. По свој прилици, она је била знатно детерминисана решењима из петроградске и бриселске декларације. Што се, пак, тиче „Наредбе министра војног“, она је придодата из разлога потребе да се осигура поштовање поменуте женевске конвенције, којој је Србија приступила 24. марта 1876. Ова конвенција је значајна и по томе што је означила почетак једног дугог и муко-трпног процеса изградње тзв. међународног хуманитарног права чији је врхунац тзв. женевско право о заштити жртава рата из 1949. и 1977. године.

Ратна правила Кнежевине Србије, донета у предвечерје међународног признања њене независности, у свом значајном делу нису ништа друго него хуманитарно право. Остале одредбе регулишу нека питања која улазе у домен „чисто“ ратног права као што су, на пример, објава рата, примирје, капитулација, опсада, неутралност, ратна шпијунажа, мировни уговори и др. У том сегменту овај акт потпуно задовољава стандарде карактеристичне за ове правне установе, а који ће без већих ревизија остати својствени и каснијим кодификацијама међународног ратног права.

Оно што је, дакле, његова посебна вредност јесте настојање да се тзв. војној потреби као принципу дозвољености у рату што више супротстави принцип хуманости који се темељи на тежњи смањивања неопходних патњи људи у рату, односно патњи које не доприносе постизању војног циља. Овај први је имао велики значај у развоју правила ратовања, јер је увек представљао неку врсту полазног критеријума у процени до које мере треба дозволити сукобљеним странама да једна другој наносе штету и патње. Одавно је развијено уверење да су овакве последице сувишне уколико нису неопходне да би се постигао ратни циљ, тј. да је понашање противника спорно ако превазилази границе војне потребе. У складу са тим схватањем постепено су развијана и прихvatана правила понашања у рату, чији је основни постулат да циљ рата није да се противнику уништи, већ да се савлада, а тај тренутак настаје престанком његовог отпора.

НЕЧОВЕЧНО ПОСТУПАЊЕ

Управо овакав став о рату испољен је већ у првим одредбама Ратних правила из 1877. године, по којим је његов непосредни циљ „да се победи војска противника и доведе до немогућности да даље продужи борбу“ (пар. 3.). На тај начин подржан је идентичан став Петроградске декларације из 1868. године, иако Србија није била њен члан. У овом погледу посебно вредно пажње је и давање предности мирним средствима решавања спорова, при чему је рат само крајње насилан метод (пар. 1 и 4). Тако се, у смислу ових правила, рату могло прибећи једино у случају да спор није могао бити решен на друге начине. Који су то начини, овај документ не помиње, али је међународно

обичајно право и тада познавало одређене поступке (нпр. добре услуге, посредовање, арбитражу, анкетне комисије и др.) који ће бити кодификовани тек Хашком конвенцијом о мирном решавању међународних спорова из 1907. године.

Наведено схватање основних циљева рата оснажено је забраном сваког облика нечовечног и свирепог поступања према противнику „јер није једно исто убити или ранити непријатеља и мучити га док не издахне и није свеједно убити непријатеља оружаног и неоружаног“ (пар.6). Такви поступци се не могу правдати војном нуждом „која ни мало не приноси непосредном циљу рата, победи и која се очевидно

ЧАСНО СА ЗАРОБЉЕНИМ НЕПРИЈАТЕЉЕМ

Током балканских ратова, 1912. и 1913. године, у српској војсци важала је и Заповест престолонаследника Александра Карађорђевића, у којој је, између осталог, стајало: „Према побеђеном непријатељу и непријатељу који се преда, будите човечни и милостиви, јер он тада престаје бити непријатељ, него остаје само човек, а према човеку треба бити човечан. Куће, имања, част и образ побеђеног непријатеља и његове породице штедите и штитите, као и куће, имање и част сопственог народа, јер то не захтевају само човечност и наша православна вера, него то и доликује јунацима“.

протиу закониа човечности" (пар. 7). Зато је забрањена и употреба „сувише свирепих средстава ратовања", те оних која „срамоте онога ко их употребује". У склопу те забране посебно се апострофира нехуманост распрскавајуће муниције (пар. 10 и 11) и отровног оружја „јер они који га употребувају сматрају се као дивљаци" (пар. 12).

Као што смо нагласили, у овом правном документу снажно доминира етичка компонента која је нарочито испољена у ставу да рат „ваља да је частан иако представља борбу за живот и смрт међу ратним странкама", те у ставу да „непријатеља не треба убијати на превару, мучки и ако није у стању да се брани, већ само у отвореној и поштеној борби" (пар. 13). У овом последњем реч је о забрани перфидије, односно вероломства као начина ратовања, јер „и према непријатељу ваља одржати веру и задату реч" (пар. 15).

Да су и јунаштво, храброст и част представљали вредносне категорије за српску војску, потврђује и гледиште да је забрањено „отказати поштеду храбром непријатељу", јер „онај који не да поштеду својем противнику, не може са своје стране тражити да противник буде милостивији према њему" (пар. 14). Зато и пленидба непријатељске имовине искључује, тј. најстроже забрањује „грабеж и отимање имања, јер грабеж срамоти војску и претвара војнике у мародере" (пар. 16). У овом погледу заврћује пажњу и одредба о обавези нуђења предаје противнику пре него што уследи напад на њега „па ма био уверен да му се предлог неће примити, јер је то дуг части и човекољубља" (пар. 22).

Принцип човекољубља (хуманости) посебно је наглашен у делу посвећеном положају ратних заробљеника. Наводећи ко све може да потпадне под ову категорију и ко не подлеже „ратноме ропству", овај акт изричито забрањује свако насиље над њима јер „они ни су зликовци нити преступници, него заштитници отаџбине који се налазе под врховном влашћу, а не под појединим лицима" (пар. 28). Њима се може судити само „ако су одговорни за злочинство које су учинили пре него што су дошли ропства" (пар. 34).

Нешто мање пажње посвећено је цивилима, што се може разумети јер су ратови тога доба, с обзиром на могућности оружја, били далеко од тоталитарности. Другим речима, постојала је дистинкција

између фронта и позадине, због чега је велики број цивила остајао изван домаћаја ратних дејстава. Стога су они у овом акту стављени под заштиту само у ситуацијама бомбардовања „вароши и места", када им се „не крати да се из њих иселе". При томе се таква могућност дозвољава само женама, деци и старцима „који се рачунају као неспособни за борбу". Међутим, у случају опсаде њима се може забранити исељавање како би се противник приморао на предају (пар. 23). Што се тиче становништва окупираних територија, његова лично и имовинска права остају неповредива, а посебно је забрањено „врећати људе и нападати на част жена и девојака... јер то значи каљати војни обичај" (пар. 77).

И коначно, најснажнији хуманитарни потенцијал овог документа представљају одредбе о заштити, тј. неповредивости рањеника и болесника, медицинских установа и особља задуженог за бригу о њима. Оне су садржане у поменутој наредби министра војног Кнежевине Србије, која обавезује „све официре, ниже чинове и све војнике да се, што се тиче рањеника и болесника пољских резервних и сталних болница, болница које за време рата подижу приватна друштва или поједина лица, као и што се тиче рањеника и болесника пошто оздраве, строго придржавају ових правила". Чак су официри својим потписом морали да гарантују да су прочитали текст овог документа. Иначе, он представља потпуну имплементацију Женевске конвенције из 1864. године, коју су, како у њему стоји, прихватили „готово сви образовани народи".

Сумирајући наведене чињенице о Ратним правилима из 1877. године, морамо још једном нагласити значај њиховог хуманитарног

аспекта, односно потенцирања категорија као што су човекољубље, правда, савест, част, задата реч и др. Оне само говоре о високом моралу српског војника тога времена и његовом схватању да суровост рата никако не искључује бар минимум етичности према противнику „као највећем благу сваке војске".

Такве особине доказане су и каснијој пракси ослободилачких ратова која је Србија водила. Опште је познато да је, поред храбрости, хуманост била кључна врлина српске војске и да је она постала саставни део њене ратничке традиције. ■

(Крај)

РАСПРСКАВАЈУЋА МУНИЦИЈА

У Ратним правилима, првом документу те врсте у Европи, Србија се обавезује на часно и хумано ратовање. Својим војницима забрањује нечовечно поступање са заробљеницима на бојишту, али и употребу „сувише свирепих средстава ратовања", те оних која „срамоте онога ко их употребује". У склопу те забране још крајем седамдесетих година 19. века, Србија посебно апострофира нехуманост распрскавајуће муниције (пар. 10 и 11. Ратних правила) и отровног оружја „јер они који га употребувају сматрају се као дивљаци" (пар. 12).

ДОГОДИЛО СЕ...

1. фебруар 1889.

Објављено објашњење министра војног о финансијским ограничењима везаним за прославе слава у командама, војним надлештвима и заводима. Ради смањења издатака за те потребе напоменуто је да „сваки српски грађанин мрзи на раскош“ и да финансијска средства не смеју излазити из оквира предвиђених за ту прилику.

4. фебруар 1804.

Да би осујетили устанак који се припремао, Турци су почели са убијањем виђенијих људи у Србији. У Ваљевској нахији тога дана на превару су убијени Алекса Ненадовић и Илија Бирчанин.

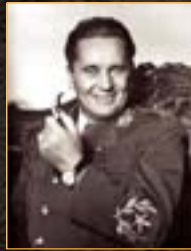
5. фебруар 1876.

У Кнежевини Србији донето *Устројство ђенералштаба*. Треће одељење Главног ђенералштаба добило је задатак да прикупља податке за ратну историју, „пише их, уређује и чува“ и да „под њим стоје библиотеке и цела ђенералштабна архива“. Овај датум означио је почетак бављења архивистиком и војном историјом у српској војсци. Ове године Војни архив обележава 132 године организованог сакупљања, обраде и публикација архивске грађе значајне за историју српске војске.

6. фебруар 1876.

У Кнежевини Србији основано Друштво Црвеног крста, непуних 13 година после Прве међународне конференције Црвеног крста у Женеви. Оснивање Црвеног крста Србије покренуо је млади војни лекар Владан Ђорђевић, а за првог председника изабран је митрополит Михајло.

6. фебруар 1958.

Одржана седница ЦК СКЈ на којој је Јосип Броз указао на чињеницу да „други по републикама ударају против савезног руководства“ и да о Београду говоре као „о неком великосрпском центру, иако нас овде има из свих република“. Броз је том приликом изнео захтев да се партија врати „револуционарном стилу деловања“ и „административним мерама руковођења“.

13. фебруар 1884.

Објављено објашњење министра војног којим се одређује посебна исхрана за војнике муслиманске и Мојсијеве вероисповести.

14. фебруар 1956.

У Москви је почео 20. конгрес Комунистичке партије СССР. Шеф партије Никита Хрушчов осудио је политику Стаљина и омогућио процес децентрализације Совјетског Савеза.

15. фебруар 1804. (2. фебруара по Јулијанском календару)

У Орашцу одржан договор народних представника из централног дела Шумадије, где је објављен почетак устанка против Турака. За вођу устанка изабран је Ђорђе Петровић Карађорђе. У току истог преподнева запаљен је турски хан у Орашцу, а током дана спаљени си и ханови у селима Ранчиловићу, Тополи и Жабарима. Наредног дана устанак се пренео на ширу околину Орашца и Тополе.

ДАН ДРЖАВНОСТИ

Дан државности Републике Србије и Дан Војске Србије. Обележава се у знак сећања на почетак Првог српског устанка 1804. године и доношење Сретењског устава 1835. године.

СРЕТЕЊСКИ УСТАВ

Народ стајаће под кметовима, капетанима и судовима, судови под Државним Советом, Совет под књазом и уз књаз, а књаз под законом и у непосредном додиру са Советом. Овим речима је књаз Милош Обреновић на Великој народној скупштини у Крагујевцу на Сретење, 15. фебруара 1835, посланицима и оку-

пљеном народу објаснио нову хијерархију власти у Кнежевини Србији. Сретењски устав је прокламовао поделу власти на законодавну, судску и извршну.

Уставне одредбе, међутим, не спроводе дословно ову поделу: законодавну власт деле кнез и Савет који улазе и министри, законодавна иницијатива припада кнезу и министрима, а законе доносе кнез и Савет. Једно поглавље Устава посвећено је грађанским правима (*Општенародна права Србина*). Значај Сретењског устава је у томе што се за њега народ изборио буну (Милетина буну 1835. године), што је ограничило власт владара, што је увео и оснажио грађанска права, што је прописао државна обележја земље, што је Народној скупштини дао вид легалности и што је први модерни устав који је донет у Србији. Међутим, Сретењски устав је био на снази свега две седмице, до почетка марта, када је привремено суспендован.

Под притиском Турске, Русије и Аустрије Сретењски устав је престао да важи 11. априла 1835. године.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

СРПСКА ВОЈНА ШТАМПА

ХРОНИЧАР ВРЕМЕНА

Војна гласила допринела су развоју теорије ратне вештине, војне науке, стручном усавршавању официра и бољој информисаности војничког састава

Око неколико деценија након Гутенберговог проналаска – 1493. године, на Ободу, недалеко од Цетиња у Црној Гори, основана је прва штампарија на Балкану. Била је то *Штампарија Црнојевића*, прва ћирилична и прва државна штампарија, из које је већ почетком следеће године изашла и прва богослужбена књига *Октоих* (Првогласник).

Од појаве штампарије до првих новина у Европи прошла су скоро два века. Први дневни лист „Газета“ изашао је у Паризу 30. маја 1631. године. Почетком 18. века, после појаве дневних новина, у стајалим армијама штампају се и први војни листови. У то време они су излазили нередовно и нису имали јасну концепцију нити намену. У другој половини 19. века војне штампе има све више.

ВОЈИН

Током Првог светског рата војна штампа се убрзано развија. Са закључењем мира, у већини земаља број војних листова знатно се смањило, али је њихов садржај обогатен. У затвореној средини као што је војничка, штампа је била показатељ унутрашњих слобода, савремених настојања војничког састава и показатељ величине

војске, њених могућности и достигнућа у области ратне вештине и технике.

Војна штампа у Србији појавила се релативно касно. Јован Драгашевић покренуо је 1864. године часопис „Војин“ – „лист за војничке науке, вештине и новости“. У њему се писало о организацији војске, администрацији, тактици и стратегији, „артиљерији“, војном грађевинарству, затим, о ратној историји, географији и топографији, те статистици, новом оружју и војничком судству. Због честих финансијских проблема „Војин“ је престао да се штампа 1870. године.

■ РАТНИК

После ратова од 1876. до 1878. године повећало се занимање српских официра за војну књижевност. Зато је, на иницијативу министра војног Јована Мишковића покренут нови војни лист „Ратник“, почетком 1879. године. Он је поред „научног и поучног“ имао и званични, односно „службени део“. Оснивањем „Војног службеног листа“ 1881. године, у „Ратнику“ више није штампан „званични“ део.

Крајем 19. и почетком 20. века у Србији је покренуто још неколико војних часописа. Уређивало их је Министарство војно – „Војин“ од 1879. до 1889. и „Глас војске“ 1890. године. Затим су штампани и први приватни војни часописи – „Српска војска“ као независни недељни војни лист излазио је од 1908. до 1912. године, и „Узданица“, „војнички лист за науку, неговање војничких врлина и витешку забаву“, који се штампао од 1901. до 1912. године, најпре недељно, а после 1905. године месечно. Краће време су излазили и листови „Артиљериско-инжињерски гласник“ (1905–1906), и „Војска“ (1903–1907).

Током Првог светског рата престао је да излази већи број војних гласила. Сву штампу ригорозно су контролисале и цензурисале војне и политичке власти. Тада је било забрањено писати о распореду и кретању јединица, њиховом бројном, моралном и борбеном стању, али и о плановима Врховне команде. О савезницима, њиховим војним и политичким акцијама писало се афирмативно.

С почетком Првог светског рата измениле су се и потребе војске и становништва за информисањем. Српски Ратни прес-биро и Врховна команда штампали су, у облику дневних информација, званичне војне извештаје, најпре у „Ратном бележнику“, који је од јула 1914. године излазио у Ваљеву, а затим у Крагујевцу и, напослетку, у „Ратном дневнику“.

Године 1915, због драматичног повлачења Српске војске, прекинуто је штампање поменутих војних листова. „Ратни дневник“ обновљен је у Солуну 1916. године и излазио је све до краја рата. Сем тог званичног војног гласила, команде Резервних трупа и Подофицирске школе Српске војске у Бизерти покренуле су гласило „Напред“. У њему су коментарисане и тумачене војне и политичке одлуке државног врха, како би се попуниле празнине у информисању војске и народа.

Предратна војна гласила знатно су допринела развоју ратне теорије и вештине, војних наука, стручном усавршавању официјерског кора и бољој информисаности целокупног војничког састава. Највеће заслуге за то могу се приписати „Ратнику“ – листу са најдужом традицијом међу официјерима Српске војске, са којима је у различитим временима делио добро и зло.

После Првог светског рата „Ратник“ је излазио и у новој држави Краљевини СХС, а преузео је и улогу основног „општевојног листа за војне науке и књижевност“.

Војна штампа одувек је била важан хроничар кретања у војсци и друштву, у области војнотеоријске мисли. Она је давала снажне импулсе за модернизацију војске и уједињење официјерског кора.

У Краљевини СХС, након Првог светског рата, указала се потреба да се настави са традицијом у војном издаваштву и обнове поједини предратни војни листови. Иако су војску чинили официјери из аустроугарске, српске или црногорске армије, војна штампа у Краљевини „наслањала“ се на војну штампу Српске војске.

Тадашња војна штампа имала је довољно простора да пласира различита војна знања, умећа и вештине, научне, привредне, едукативне и књижевне садржаје. Они су обогатили и војску и војну штампу, али и друштво и цивилну литературу. Такође је допринела едукацији официјерског кадра, војника, и осталих структура друштва, у области ратне технике и вештине.

ФРОНТ – НАРОДНА АРМИЈА – ВОЈСКА

Последњи број „Ратника“ изашао је у марту 1941. године. Догађаји који су обележили прву ратну годину прекинули су штампање многих војних гласила. И док је у северним крајевима Југославије беснео рат, 25. фебруара 1945. године изашао је први број „Фронта“, органа Политичког одељења Министарства народне одбране. Наредних година, за готово пола века, одштампано је 1.683 броја „Фронта“. У њему се писало о војсци, одбрани, друштву, модернизацији наоружања, али и о култури.

Још један војни лист обележио је последњих пет деценија 20. века у Југославији – „Народна Армија“. Први број појавио се 2. октобра 1945, а штампано је 2.781 број те новине.

Традицију оба листа наставио је, у новом окружењу, 1992. године, лист „Војска“. Тринаест година тај недељник био је гласило припадника војске, а 1. октобра 2005. заменио га је магазин „Одбрана“.

Војну штампу у првој декади постојања „нове војске“ и „нове државе“ препознајемо као *информативно-забавну* и *војно-стручну*. Она је одржавала и континуитет са предратном штампом Војске Краљевине Србије.

Први лист у издању Министарства војног и Морнарице појавио се 1920. године. Био је то „камен темељац“ у развоју осталих гласила. У јануару 1921. године појавио се „Војнички гласник“, али и „Војнички забавник“, који је био намењен за едукацију војника, њихову забаву, те сазнавање о културном стваралаштву „троименог“ народа.

У обједињеној свесци за јануар, фебруар и март 1921. године почео је поново да излази

најпопуларнији општевојни стручни лист „Ратник“. Он је попунио празнину у едукацији и усавршавању официра која је до тада постојала. „Ратник“ се као „општевојни стручни лист“ читалачкој публици наметнуо квалитетом прилога. Поред тога, исказала се потреба за гласилима појединих родова, јер као општевојни лист није могао да „угаси жеђ“ оних младих официра жељних знања и искустава пре свега у свом роду.

■ ГЛАСНИК

Већ наредне 1922. године, као гласило „Пешадиске официјерске школе“, односно као њен стручни војни лист, појавио се „Гласник пешадијске школе гађања“, а после објављивања другог броја променио је назив у „Пешадиски гласник“. Представљао је незамењиву стручну лектуру пешадијским старешинама – командантима батаљона, командирима, водницима и подофицирима.

Нови војни листови – „Коњички гласник“ и „Артиљериски гласник“ штампани су тек од 1926. године. Њима је употпуњена и обogaћена писана војна реч и мисао. „Инжињерски гласник“ појавио се 1929. године. Ни он, међутим, није заокружио војно издаваштво, јер још бројни видови и родови војске нису имали своје стручне часописе – морнарица, ваздухопловство, хемијска служба.

Промена назива државе није успорила војно издаваштво, тако да је већина родова и видова војске убрзо имала своја гласила – „Ваздухопловни гласник“, „Морнарички гласник“, „Јадранска стража“ и „Добровољачки гласник“. Тридесете године прошлог века доносе велик број војних часописа, који покривају све војне области. Војна штампа у време Краљевине Југославије прати судбину војске. ■

Мр Иван МИЈАТОВИЋ

МАТЕРИЈАЛИСТА

Што је какав је, није његова кривица: пре је то бреме природног предодређења. Али, ми, друкчији, морамо бити одговорни због тога што он остаје какав јесте. Разуме се, није лако раширити видик материјалисте и облагородити његову душу; тим пре, то треба чинити.

„Постоји само материја и ништа осим материје!“. То је ћорсокак, у који је он ушао и где му је тако лепо да би у ћорсокачки видик хтео да затвори и читаво човечанство: толико му се такав видик чини једноставним, толико се сам од себе подражава, толико је „свеобјашњив“, да он не може схватити зашто ми, друкчији, не желимо с њим да се сагласимо; зашто „не желимо“ – категорички.

Тако настаје та комедија неспоразума око материјалисте; ко је сам такав, не разуме како се може бити некаквим другачијим; ко такав није, тај не може да схвати какав може да буде.

Како човек постаје материјалиста? Он то постаје, најпре, по својој природи, а затим недовољне бриге за своје духовно и умно искуство.

Постоје људи који као да су прилепљени за своје сопствено тело и за своја опипљива осетила. Овде је – главни извор њихових животних садржаја, жељено пристаниште њиховог вољеног „ја“. Реалношћу за њих се јавља то што им дојаве вид, слух и њух, опип и укус; на остало они не обраћају пажњу. Само спољашње искуство, само спољашњи изглед, само спољашње односе прихватају заозбиљно. Може се рећи да су они „окренути према споља“ (екстравертни), унутрашњи живот их не дотиче. Они ужасавијају мало знају шта су срце и савест; њих не мучи осећање одговорности, осећање социјалне правде они примају са зловним подсмехом; добро и зло су за њих „предрасуде глупака“; а о ономе што нам откривају експеримент и посматрање, и не слуте. Лирско им говори тако мало; трагично им служи за разоноду; сликарство и музика за њих нису више до средства узбуђења – они траже шаренило, дречавост, ма каква глупарија у питању била. Не могу ни да замисле шта су религија и вера, и стално иза таквог нечег осећају превару...

Са каквом радошћу бих дао тим беспомоћним људима мали савет – да упознају неколико кратких децих бајки!...

Живео, једном, на белом свету човек који је тако дуго и упорно гледао кроз свој прозор, да се и сам изгубио у њему; почео је мислити да и сам није ништа друго, него прозор, и „само“ прозор, и да на целом белом свету не постоји ништа друго, осим прозора. Ускоро је допао луднице, где и сада лежи...

Живео, тако, на белом свету паметан пуж. Једом је примећувао да без своје кућице не може да живи. То је за њега био велики ударац! Тада је кренуо натраг, у кућицу, и није хтео више ништа да зна о самом себи, само да би живела та његова кућица-љуштурса. И ево, ускоро је љуштурса усахла, а у њој је умро пуж голаћ; мртва кућица је остала да лежи на путу, а следећег јутра ју је прегазео камион...

У једној далекој земљи живео је, некада давно, дрзак момак који није хтео да зна за Бога. Тада га је Бог казнио тако да му се све што је видео, од тог трена, чинило мртвом материјом. А други нису могли да разумеју шта је с њим, радовали су се цветовима и сами цветали у радости. Тада је запао у очајање и лишио себе живота...

Богаљаст и слеп црни кућни дух хтео је да учини човечанство слепим и богаљастим, па је уз помоћ врачарија налио отров у кипући котао. Тада су се сакупили верни и храбри људи, изврнули котао и избавили од његовог садржаја добре људе...

Јер, добри људи поседују боље и благородније ствари, него што су отровне и злобне прљавштине слепог материјалисте... ■

Иван А. ИЉИН

Из књиге „Пред буктавим загонеткама господњим“ Светигора, Цетиње 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. фебруар

Православни

12. фебруар – Света Три Јерарха

14. фебруар – Свети мученик Трифун

15. фебруар – Срећење Господње

Римокатолички

2. фебруар – Приказанье Господње

6. фебруар – Пепелница – Чиста сриједа

(строги пост) – почетак Коризме

10. фебруар – Прва недеља Коризме

СВЕТИ МУЧЕНИК ТРИФУН

...Рођен је у сиромашној породици у селу Кампсади смешеном у Фригији. Током детињства је чувао гуске, али је у себи увек носио велику благодет Божију, јер је могао да исцељује болести људима и стоци и да из њих истера зле духове. У то време Римским царством владао је цар Гордијан чија се ћерка Гордијана тешко разболела пореметивши умом. Многи лекари покушавали су да јој помогну, али без успеха. Из ње је једном проговорио зли дух и рекао да га само

Трифун може истерати. У двор су довели многе људе са тим именом. Кад се по Божијем промислу појавио млади Трифун из Кампсаде, излечио је девојку а Цар га је обасуо многим даровима. По повратку у свој крај, младић је сво богатство поделио сиротињи па наставио да чува гуске и да се моли Богу.

Када је на римски престо дошао христорборни цар Декије, свети Трифун је много страдао и бивао мучен због Христа. Све те патње лако је подносио говорећи: *О, када би се могао удостојити, да огњем и мукама скончам у име Исуса Христа Господа и Бога мога.*

Мучитељи су га најзад осудили да буде посечен мачем. Пред смрт се помолио и предао душу свом Творцу, 250. године. ■

СРЕТЕЊЕ ГОСПОДЊЕ

Тај празник је установљен још 544. године за време владавине цара Јустинијана. Четрдесетог дана по рођењу божанског сина, Пресвета Дева га је донела у храм јерусалимски да га, сходно закону, посвети Богу и себе очисти. Иако ни једно ни друго није било потребно, Законодавац није хтео да се огрешу о слово које је написао и дао кроз свог слугу и пророка Мојсија.

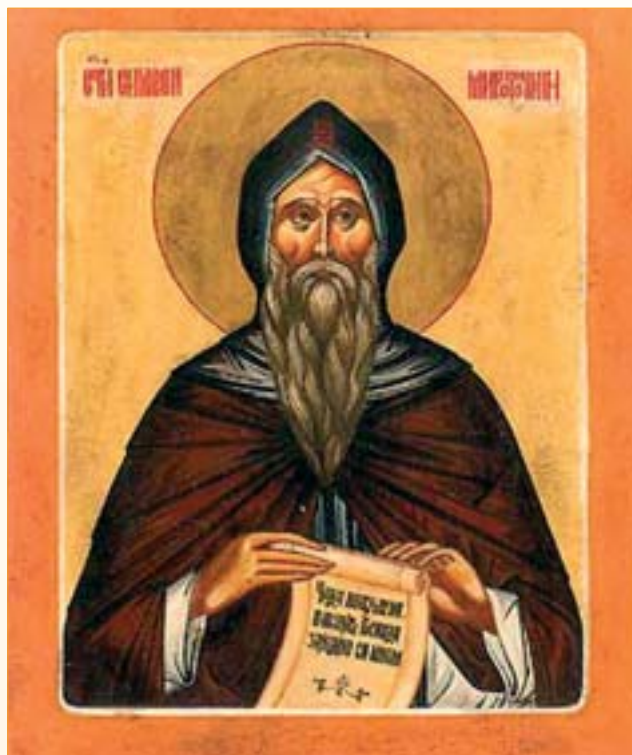
У храму је првосвештеник Захарија, отац Јована Претече, поставио Деву Марију не на место за жене већ за девојке. Видевши то, фарисеји присутни у храму су то брзо дојавили цару Ироду. Уверен у причу звездара с Истока да је то Нови Цар, Ирод је послао војнике да убију Исуса. Међутим, божанска породица је већ измакла из града и упутила се у Мисир, по упутству анђела Божијег... ■

NAFTNA INDUSTRIJA SRBIJE
PETROL

dopunjujemo se...

www.petrol.nis.yu

Биографија Светог Саве о оцу представља ремек дело српске средњовековне књижевности, али и први, далековиди, национални програм, остављен у аманет српском народу. Свети Сава је у свом главном делу, „Живот господина Симеона“, описао последње Немањине године, када се он одрекао престола и замонашио под именом Симеон. Вешто компонована и непосредно писана, та биографија спада у ред најбољих књижевних остварења старе српске књижевности.

СТЕФАН НЕМАЊА

ВЛАДАР И СВЕТАЦ

По доласку на просторе Балкана (6. и 7. век), Срби су настанили средишњу планинску област. Христијанизација, која је наилазила на отпор, завршена је крајем 9. и у 10. веку, као последица продора службе и црквених списа на словенском језику и писму. Почети српске писмености, као и код осталих словенских народа, уско су везани за рад солунских просветитеља Константина (у манастиру Ћирило) и Методија, током друге половине 9. века, а онда и њихових ученика, понајвише Климента Охридског. Резултати тог рада су – глаголица (писмо које је саставио Ћирило), касније замењена ћирилицом и старословенски језик. Од раних сведочанстава те писмености ваља поменути: „Темнички натпис“ (10 – 11. век), „Маријинско јеванђеље“ (11. век), писмо босанског бана Кулина (1189. година). Српска редакција старословенског језика коначно је уобличена у „Мирослављевом јеванђељу“ (крајем 12. века), најстаријој и најлепшој књизи писаној ћирилицом, богато украшеној иницијалима и минијатурама.

КЊИЖЕВНИ СПОМЕНИЦИА

Међу најзначајније књижевне споменике преднемањћког доба убраја се „Летопис попа Дукљанина“ (Барски родослов), написан у другој половини 12. века, сачуван само у латинском преводу истог Дукљанина, католичког свештеника из Бара, под насловом „Regnum Slavorum“ (Краљевство Словена). У њему се приказује историја јужнословенских земаља од доласка Словена до средине 12. века, препуна прича и легенди, од којих је најлепша она о љубави и патњама Владимира и Косаре.

Основна обележја ране српске књижевности су – религиозна оријентација и преведена књижевност. Стара српска књижевност отпочела је преводима и обухватала је скоро сва вреднија тадашња дела. Дабоме, у њој преовлађују библијски списи, апокрифна лите-

ратура, хагиографије (житија светаца), духовно песништво, црквено беседништво, богословски списи, историографија, правна дела и други садржаји.

Најтешње повезана са развојем државе Немањића, српска књижевност се тада најизразитије испољава у животописима светаца и владара, посебно из династије Немањића. Међу тим биографијама чак две су посвећене Стефану Немањи, а написали су их његови синови Растко (св. Сава) и Стефан (Првовенчани).

Свети Сава је у свом главном делу, „Живот господина Симеона“, описао последње Немањине године, када се он одрекао престола и замонашио под именом Симеон. Вешто компонована и непосредно писана, та биографија спада у ред најбољих књижевних остварења старе српске књижевности.

Као монах у грчком манастиру Ватопеду (Света гора), Сава је дочекао свога оца Немању, сада монаха Симеона, 2. новембра 1197. године. Ту су остали да раде на подизању српских монашких упоришта, манастира Хиландара и Карејске ћелије. Сава је у два маха одлазио у Цариград и од цара „добило дозволу“ да обнови запустели царски посед, манастир Хиландар и још неколико мањих манастира. Када је Хиландар био довољно обновљен, „за приманье људи од српског народа“, прешли су да живе у њему.

За Хиландар је Сава користио типик Евергетидског цариградског манастира, где су Немањићи били други ктитори, „бирајући“ из њега делове који се могу применити у Хиландару, превео га са својим сарадницима и додао нове садржаје. Таква је прва глава, састављена од Савиних омиљених цитата из светих књига, који у ствари представљају његову личну исповест, као човека који се „одрекао света због љубави Христове“, као и друга и трећа глава које ће се коначно уобличити тек после Немањине смрти.

Са типиком, Хиландар је добио и оснивачку повељу којом се заснива хиландарско властелинство. То је „Прва хиландарска повеља“ Стефана Немање, у којој он као мотив оснивања Хиландара наводи своју тежњу ка духовном животу. Учинио је то у облику своје аутобиографије, најпре у краткој рекапитулацији свог владарског живота, а онда, опширније, у интимној исповести о „монашењу и странствовању“ у Светој Гори. Арена повеље излаже „теорију“ о божанском пореклу власти и дубокој повезаности владара

и народа, изражава морално схватање да је власт дата појединцу „ради добра народа“ коме он мора да „служи и штити га“, пред „људима и пред Богом“. Том теоријом владар постаје духовни отац, пастир свога стада, па је све пренето на новозаветну иконографију. Такав лик свога оца, владара и монаха, Сава је доживљавао за његова живота, а нарочито после смрти, коју је дирљиво описао у „Извештају о боловању и смрти господина Симеона“, који је упутио браћи у Србију.

После Немањине смрти било је могуће довршити главе Хиландарског типика које говоре о оснивању манастира и његовом ктитору. То су друга и трећа глава. Сава је у потпуно пренете реченице грчког изворника веома пажљиво уградио.

Одмах после полагања Немањиних моштију у манастиру Студеници, 19. фебруара 1207. године, Сава је започео велики организациони и духовни рад. Постао је игуман у Студеници, прилагодио за њу Хиландарски типик, а Кратак нацрт Немањине биографије развио је 1208 у широку биографију – „Житије господина Симеона“.

■ НАЦИОНАЛНИ ПРОГРАМ

„Живот господина Симеона“ је изузетно вредно дело српске књижевности. Сем што је то Немањина биографија, оно је, можда и више, Савина аутобиографија. Дело је Савин далековиди национални програм, веома неопходан у, грађанским ратом разрованој и рањеној, српској земљи. Лик Немање као „оца и пророка“ који заповеда синовима да „живе у љубави и слози“, уз претњу проклетством ако не послушају његов завет, жив је и узбудљив до данашњих дана. У ово своје дело Сава је уградио све своје раније текстове: кратак приказ изградње Хиландара из Хиландарског типика, делове несачуваног, а вероватно и недовршеног „похвалног слова“ и цео „Извештај о боловању и смрти господина Симеона“, објединивши их општом структуром хиландарских повеља.

Није утврђено када је Немања канонизован, али приличан број савременика и историчара сматра да је то било 1209. године. За ту прилику Сава је довршио раније започету „Службу светом Симеону“. Иако се Служба потпуно придржава прописаних византијских узора, Сава и овде успева да „изваја“ топао и хуман лик свога оца - свеца.

За десет година боравка у Србији, Сава је учинио много на консолидовању прилика у држави и на црквеном плану. Помогло је брату Стефану у државним и дипломатским пословима, обнављао религиозни живот, градио цркве, деловао својом искреном побожношћу. Уредио је српске манастире по Студеничком типик. Од Студенице је направио центар духовног живота и Немањиног светачког култа, па је она постала „мајка српских цркава“. Долазећи из Свете горе, над очевим моштима је измирио завађену браћу и њихове синове и постао једина морална снага која је могла да поврати мир у душама разједињене властеле, а народу улије веру у правичност.

У Nikeји, 1219. године, Сава је постао први српски архиепископ. Српска црква је постала самостална. Тиме је Сава, у времену потпуне политичке неизвесности на балканским просторима, успео да у пуној мери оствари оно за шта се већ одавно определио, самосталност Српске цркве која неће зависити од Запада, тада веома моћног, ни од Истока, који је једва преживљавао.

Обликујући себе по моделима и схватањима великог хуманисте, Сава је узор човека видео у свом литерарном јунаку, светом Симеону, своме оцу Немањи, који је у Савиној књижевној интерпретацији парадигматичан лик цивилизацијског човека, хришћанског владара и искреног духовника.

Родоначелник династије, Немања, постао је временом „небески заштитник своје земље и народа, молител и посредник између Христа и Богородице“. Ауторитет будуће лозе Немањића увећан је 1236. године, када се после смрти архиепископа Саве, усталио и његов култ. И тако, са „светим родоначелником“ (Немања) и „светим“ оснивачем аутокефалне цркве (Сава), династија је добила на светости, па се о Немањиним унуцима говорило да су од „светог, побожног или доброг корена“. ■

Крсман МИЛОШЕВИЋ

МАЧЕВАЊЕ

ВЕШТИНА ОФИЦИРА И ЏЕНТЛМЕНА

У веку за нама мачевање су практиковали песници, господа и официри. Од витешке вештине, коришћене за одбрану повређене части у двобојима и тајанственим сукобима, мачевање се развило у олимпијски спорт, у коме је драгоценије уживати у лепоти потеза него у победи над противником.

У време када је официрски сталеж убрајан у господски, а ратовање било више индивидуално него масовно, мачевање је било веома пожељна и цењена вештина. Касније, с развојем ратовања и оружја, значај мача, сабље, копља и буздована, опадао је сразмерно повећању масовности зараћених страна. Од времена у коме су разочарани песници и боџи, после рукавице бачене у лице противника, задовољење тражили у мачевалачким двобојима, протекло је много воде, али се љубав госпде према том витком оружју није смањила. Мачевање је постало спорт којим се баве, углавном, припадници војне професије.

Поједине модификације мача и сабље, једно време пре Другог светског рата, биле су препознатљиво обележје и српских официра. Сабља је била нераздвојни део њихове униформе, незаобилазно оружје на ондашњим егзерцирима, попут пиштоља који се носио на опасачу. Спретно руковање сабљом, флоретом и мачем се подра-

зумевало, а свакодневни тренинзи мачевања били су веома популарни.

Данас то више није тако. Али сабља није заборављена. После паузе дуге више од шест деценија, десетак српских официра обновило је занимање Војске за мачевалачку вештину. Протерано далеке 1939. године, мачевање се, тако, поново вратило међу официре, додуше најпре међу оне најмлађе, који су тада тек закорачили трновитом официрском стазом. Прва мачевалачка секција Војне академије, основана марта 2004. године, бројала је свега 14 чланова, заљубљеника у витештво, средњи век и мачевање. У почетку је, као и у свим другим приликама, било тешко. И поред великог разумевања ондашње управе Војне академије за несеквични ентузијазам будућих официра, није било лако доћи до потребне опреме, до тренера, одговарајуће сале и времена за тренинге.

Међу заинтересованим студентима убрзо се појавио и наш прослављени учитељ мачевања Александар Станковић, тренер Мачевалачког клуба „Свети Ђорђе“ и оснивач мачевалачке секције у Дому Војске. На Војној академији је одржано неколико демонстрационих часова, чији је циљ био оживљавање занимања за мачевање у средини у којој је „Официрска школа мачевања“ постојала још далеке 1900. године. Напори заљубљеника у племениту вештину уродили су плодом и секција је заживела.

Како су дани пролазили, а број официра са сабљом у руци се увећавао, расла је и пажња Војне академије, а затим и Војске у целини, за тај олимпијски спорт. Од прошле године, упоредо с активнијим учешћем наших спортиста на војним олимпијским играма у организацији CISM, озбиљније се размишља и о убрајању мачевалача у војну спортску репрезентацију. Слободан Врачар, један од иницијатора враћања мачевалачког спорта међу официре и подофицире, истиче да то неће бити тако тешко. Потребно је, додуше, обезбедити релативно скромна средства за набавку заштитне опреме и мачева и показати добру вољу за мачевање.

– Сигуран сам у једно. Ако одемо на следећу војничку олимпијаду, нећемо се обрукати. И на последњим играма у Индији, где нису учествовали наши мачеваоци, показане вештине нису биле протерано високог квалитета. Ми бисмо, уз напоран рад и тренирање, могли равноправно да се носимо с најуспешнијим мачеваоцима из света. То се посебно односи на западни стил мачевања, где можемо да се сврстамо у ред успешнијих бораца. Уосталом, мачевање је спорт војника, зашто да се и ми не опробамо у тој витешкој вештини – пита се Слободан Врачар.

Да то заслужујемо, показао је и Меморијални турнир „Љуба Савић“, одржан недавно у Војној академији. Похвалне оцене о успешној организацији тог захтевног турнира, који се, четврти пут заредом, одвијао у Спортском центру Војне академије, јасно сведоче о повећаном занимању припадника Војске за мачевање и да тај спорт има будућност у војној средини, одакле је, несумњиво и потекао. ■

Душан ГЛИШИЋ

ТРАДИЦИОНАЛНО
БОГОЈАВЉЕЊСКО ПЛИВАЊЕ

ЗА КРСТ ЧАСНИ

Широм Србије, у суботу 19. јануара, на православни празник Богојављење, одржане су манифестације пливања за богојављењски крст, у коме су учествовали и бројни припадници Војске. По необично топлим дану, пливало се у знак поштовања чудесног догађаја Христовог крштења у реци Јордану, када је Спаситељ први пут објавио своје присуство.

Традиционално богојављењско пливање за часни крст ове године је организовано у низу градова у Србији. Пливало се на рекама и језерима, свуда где се вода налази у близини неке богомоље, јер древни је обичај да се пре почетка пливања одржи света литургија, и да литија са освећеним крстом прође од цркве до места где се крст спушта у воду, док га из ње не изводи најхрабрији и највештији пливач. На многим местима припадници Војске Србије били су међу пливачима, а учествовали су и у организацији самих свечаности. Стаза за пливаче свуда је била дуга симболичних 33 метра, колико је и Исус имао година у доба свог страдања.

На језеру на Ади циганлији, у организацији Скупштине града Београда, „Свибора“ и општине Чукарица, одржана је манифестација на којој су пливала 43 такмичара. Из Војске Србије учествова-

ло је осам такмичара, студенти Војне академије стајали су у шпалери, а оркестар Војног округа Београд музички је увеличао цео догађај. Поред тога, члан организационог одбора био је пуковник Зоран Шћекић из ГШ ВС, а главни судија те трке био је мајор Ненад Мрдак. Када је свечана литија, у којој су били представници Патријаршије, Вазнесењске и цркве Светог Ђорђа на Чукарици, стигла на Аду, беседу је одржао епископ хвостански Атанасије Ракита.

– Небеса су се на данашњи дан отворила и вода се осветила. Небо је отворено и наши уздаси и молитве се од тада не враћају, него их чује Бог на небесима... – обратио се епископ Атанасије окупљеном народу.

– У име Бога, за крст часни, крени! – била је команда на коју су пливачи скочили у хладну воду Савског језера на Ади. Припадник жандармерије Марко Томашевић тријумфовао је допливавши први до леденог крста тешког 15 килограма, направљеног од прошлогодишње богојављењске водице. Марко, који је запливао, упркос томе што је имао високу температуру, своју победу је посветио преминулом пријатељу и колеги Игору Костићу.

После литургије у земунској цркви Светог Николаја, коју је служио владика сремски Василије, на Дунавском кеју у Земуну за крст часни пливало је чак 70 такмичара. Знак за почетак трке дат је пуцњем из трешњевог топа, истог као из доба Карађорђевих устаника, који је направљен у селу Пилатовићи код Пожеге. До крста је у Земуну први допливао Дејан Димитријевић.

Педесетседмогодишњи Алексинчанин Милош Мирковић био је најспретнији у вађењу крста из Нишаве, код моста поред тврђаве у Нишу. Међу 19 пливача у Нишу први пут се нашла и једна девојка, Биљана Давидовић, чланица нишког женског ватерполо клуба „Железничар“. У Пироту се, такође, пливало на Нишави, поред „го-

„СВЕБОР“ КОД КУЛЕ НЕБОЈШЕ

На трећем по реду свесрпском богојављењском пливању, одржаном у организацији „Свебора“, на Ушћу Саве у Дунав код куле Небојше у Београду, победник је био Бранко Тобић из Београда. Њему је припао златни крст, копија крста са храма светог Саве на Врачару.

Клубови српске вештине борења „Свебор“ организовали су надметања на многим местима, а између осталих ове године се у њиховој организацији први пут пливало у Краљеву. Четврто свесрпско богојављењско пливање, како је најављено у „Свебору“, одржаће се наредне године у Власотинцу. ■

лемог" моста. Победник те трке био је Игор Ковач. У Зајечару је први био Дејан Богдановић.

У Крагујевцу, где је богојављењско пливање за часним крстом прерасло у праву градску светковину, пред око пет хиљада посматрача тријумфовао је Борко Марић, студент из Горажда. На још једној изузетно добро посећеној трци, на плажи Стари град на Сави у Шапцу, пред око четири хиљаде суграђана, до крста је први стигао Сава Исаковски. Међу 40 пливача у Шапцу нашао се и један Словенац, витални шездесетједногодишњак Јоже Танко из Цеља.

У Сремској Митровици, крст је из Саве изводио Душан Жигић. Ђорђе Вукмировић из Лознице победник је првог богојављењског пливања које је одржано на Зворничком језеру. На тој манифестацији учествовали су становници с обе обале Дрине, па је трка показала јединство народа који живи уз ту реку. Нешто узводно одатле, у Љубовији, највештији је био Славолуб Весић.

Немања Трнавац, кошаркаш из Чачка, трећи пут је био победник у свом граду, па је проглашен за почасног носиоца златног часног крста, извађеног из Западне Мораве. На истој реци је одржано и витешко надметање код беловодске скеле надомак Крушевца, где је међу 39 пливача тријумфовао млади Марко Ђокић из села Јасике. На језеру Очага код Лазаревца најбржи је био Марко Симић, а пливало се и на Багрданском језеру код Јагодине и Марковачком језеру између Младеновца и Аранђеловца.

И у Црној Гори су на више места одмерили снаге пливачи који поштују велики верски празник. Најзанимљивије је било на мору, нарочито у Бару, где је победио ученик средње економске школе, осамнаестогодишњи Марко Черовић. Нарочито су бројна надметања била у Републици Српској. ■

Александар АНТИЋ
Симио Немања ПАНЧИЋ

НОВЕ ПОБЕДЕ СПОРТИСТА ВОЈНЕ АКАДЕМИЈЕ

Спортисти Војне академије почели су ову годину победама. На традиционалном „Белом кросу“ 26. јануара у Кошутњаку, 11 студента и студенткиња и три војника остварили су одличне резултате. У конкуренцији око 80 припадника Министарства одбране и Војске Србије, студент Александар Милосављевић и војник Кристијан Стошић освојили су прво и друго место, док су студенти Дарко Митровић и Миломир Лисанин били пети односно десети. У женској конкуренцији студенткиња Невена Јовановић убедљиво је тријумфовала.

На Светосавској трци у Ваљеву, 27. јануара, на којој је наступило седамдесетак припадника Војске Србије, представници Војне академије су поново били најбољи. У женској конкуренцији Невена Јовановић освојила је прво место, у мушкој конкуренцији Кристијан Стошић прво, а Александар Милосављевић треће. Студент Никола Симовић био је пети, а Миломир Лисанин шести.

С. Ђ.

ВОЈНА ПОШТА 9858 БАТАЈНИЦА – АЕРОДРОМ р а с п и с у ј е

К О Н К У Р С

за пријем војника на служењу војног рока и војника у резерви у професионалну војну службу на војничке дужности, по уговору, на одређено време

У ВОЈНУ ПОШТУ 9858 БАТАЈНИЦА – АЕРОДРОМ

- 1. У род пешадије**
– ВЕС 71101 16 лица.
- 2. У род АРЈ ПВО**
– ВЕС 71314 1 лице
– ВЕС 71326 3 лица
- 3. У род везе**
– ВЕС 71808 1 лице
– ВЕС 71812 1 лице
- 4. У род АБХО**
– ВЕС 71901 1 лице
- 5. У род ВОЈ**
– ВЕС 73803 1 лице
– ВЕС 73807 1 лице
- 6. У техничку службу КоВ**
– ВЕС 72102 3 лица
- 7. У санитарску службу**
– ВЕС 72503 1 лице
- 8. У саобраћајну службу**
– ВЕС 72701 („Б“ и „Ц“ категорија) 8 лица
– ВЕС 72701 („Е“ категорија) 4 лица

ОПШТИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- да је кандидат држављанин Републике Србије,
- да је способан за војну службу, што утврђује надлежна војнолекарска комисија,
- да није осуђиван за кривично дело на казну затвора у трајању дужем од 6 (шест) месеци,
- да се против кандидата не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да је кандидат одслужио војни рок,
- да кандидат има прописану стручну спрему која одговара војноевиденцијалној специјалности одређеној за формацијско место на које конкурише,
- да је за време служења војног рока кандидат оспособљен за обављање одговарајуће дужности.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ КОНКУРСА

- да кандидат није старији од 28 година ако се прима за дужност у роду, односно 30 година за дужност у служби,
- да има завршену најмање основну школу,
- за кандидате за возаче моторних возила да имају најмање положену „Б“ и „Ц“ и „Е“ категорију за формацијска места у конкурс за која је то потребно.

НАЧИН КОНКУРИСАЊА

- кандидати који испуњавају услове конкурса захтеве подносе непосредно Војној пошти 9858 Батајница,
- војници на служењу војног рока молбе достављају Војној пошти 9858 Батајница преко старешина јединице у којој се налазе на служењу војног рока.

УЗ МОЛБУ СЕ ПРИЛАЖЕ: молба са кратком биографијом, извод из матичне књиге рођених (не старији од 6 месеци), уверење о држављанству (не старије од 6 месеци), оверен препис сведочанства о завршеној основној школи, оверена фотокопија дипломе о завршеном стручном испиту (уколико је кандидат поседује), уверење да се против кандидата не води кривични поступак и да кандидат није осуђиван (не старије од 6 месеци), уверење о регулисаној војној обавези, оверена фотокопија војничке књижице (свака страна где је уписан неки податак), оверена фотокопија сваке стране личне карте, оверена фотокопија радне књижице (свака страна где је уписан неки податак), оверена фотокопија возачке дозволе.

Војнике у резерви на оцену здравствене способности упућује комисија која врши избор кандидата.

КОНКУРС остаје отворен до потуне слободних формацијских места, а најдаље 30 дана од дана објављивања.

Ближа обавештења о условима конкурса могу се добити на телефон 011/3106-135.

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА НА МЛАЂИМА...

Анђелија Стојановић – Марија Петровић
Панчево, 2007.

1.д4 Сф6 2.Лг5

Ако ништа друго, прошлогодишње првенство Србије за жене било је занимљиво. У одсуству неколико најбољих, фаворит је била Ирина Челушкина, а рачунало се и на искусну Марију Петровић – обе су се већ китиле титулом, и то када је првенство било далеко јаче.

Анђелија Стојановић је девојка тасала у сваком погледу, спремна да промени однос снага у нашем женском шаху. Помислила је рачуне супарницама са највишом титулом, а њену противницу у овој партији је вероватно изненадила несвакидашњим отварањем Тромповског. На првенству је остварила чак седам победа и заслужено триумфовала.

Потез у партији има за циљ да онемогући познате шеме и евентуално поремети почетни пешачки борбени поредак – све по цену ловачког пара.

2...г6 3.Лф6 еф6 4.е3 Лг7 5.г3 дб 6. Лг2 ф5 7.Се2 Сд7 8.ц4 0-0

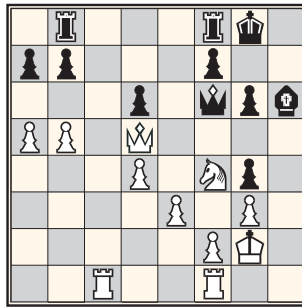
9.Сбц3 Сф6 10.0-0 Тб8 11.б4 цб 12.а4 х5 13.б5 Лд7 14.а5 цб5

Одрицање од ловачког пара (уместо 14...а6) није било добро за црну позицију.

15. Сб5 Лб5 16.цб5 х4 17.Дб3 х3 18.хг3 Сг4 19.Сф4 Дг5 20.Лф3

Као и у рату, треба поред тактике знати и стратегију. Овим потезом бели је стекао знатну предност, јер је сада неутралисана једина активна противничка фигура.

20...Дх6 21.Лг4 фг4 22.Кг2 Дг5 23. Дд5 Дф6 24.Тоц1 Лх6

Бели: Кг2, Дд5, Тоц1, Тф1, Сф4, а5, б5, д4, е3, ф2, г3
Црни: Кг8, Дф6, Тб8, Тф8, Лх6, а7, б7, д6, ф7, г4, г6

25. Тц7

Крај овог потеза био је стављен знак узако, али му ту није место, јер је то апсолутно логичан потез. Седми ред је као да играч има пешака вишка.

25...Лф4 26. еф4 Кг7 27.Те1 Тх8 28.Тее7 Тбф8 29.Те6 Тх5 30. Ддб Дд8 31. Тг6 Кх8 32. Тд7 Де8 33. Дф6

Артиљерија белог била је убитачна.

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

РЕКОРДНА СИМУЛТАНКА

На Тргу револуције у Хавани у Хавани одиграна је 7. децембра 2002. године најмасовнија симултанка у историји шаха; Против 550 најбољих кубанских шахиста играло је 11. 000 њихових партнера – на сваког мајстора по 25-30 противника. Тиме је оборен дотадашњи рекорд, постигнут у Мексику 22. октобра 2001. године, када је играна симултанка на 10. 007 табли.

ЗАНИМЉИВОСТИ

ТИТУЛЕ НЕ ИГРАЈУ!

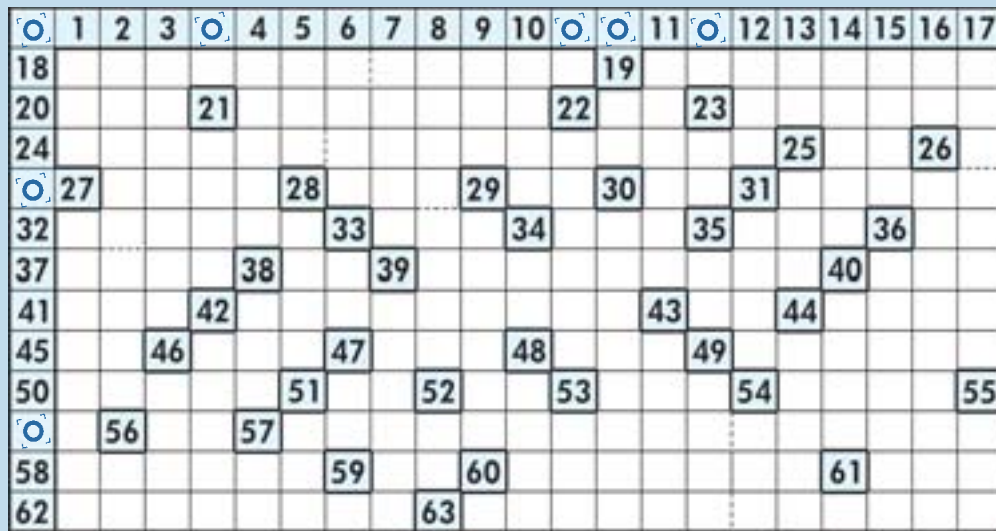
На меморијалу Зорана Иванковића 2006. године учествовало је 92 играча, од чега 10 велемајстора, 11 међународних мајстора и 12 мајстора ФИДЕ. После великих борби, догодила се сензација: победио је Срђан Димитријевић, играч без међународне титуле! Он је још једном доказао да шах не играју ни имена ни титуле, већ конкретни људи.

ШАХ У ХОЛИВУДУ

Када је мађарски мајстор Херман Штајнер (1905-1955) отишао у Америку и тамо освојио првенство те земље, коју је представљао на четири олимпијаде, отворио је Холивудски шаховски клуб. Међу редовне посетиоце тога клуба били су и многи славни холивудски старови, међу којима Хемфри Богарт и Лорин Бекол.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Припремио Жарко ЂОКИЋ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОГРАВНО: потанко, пловак, хумано, обале, Гб, Еур, листа, ИГ, Рус, стерео, Аден, осека, ас, отарак, Стари Град, р, стајалица, Лил, Ца, килу, Тал, Тиса, политичарке, величанство, Ајон, трп, Сана, Ат, тен, Атанасије, р, кланцари, батист, аз, браон, севи, кимано, Ана, иф, кипер, кер, Ир, немир, настап, чист, ка, илпиро.

УСПРАВНО:

18. Мелодија, напев из опере, 19. Минијатурни уређај за обележавање домаћих животиња, 20. Швајцарски национални херој, Виљем, 21. Млечни шећер, 22. Изговор латиничног слова Љ, 23. Област у античкој Грчкој, 24. Српски виолинист светске славе, 25. Упишите: о, л, 27. Врста хемијског једињења, 28. Река у Аустрији, 29. Први и четврти самогласник, 30. Ауто-ознака Аранђеловца, 31. Краћи назив грејфрута, 32. Фрактуре, лом костију, 33. Немачки дадаист, Ханс, 34. Узвик за ућуткивање, 35. Речна острва, 36. Трећи и први самогласник, 37. Прозорска стакла, 38. Символ радијума, 39. Одлагалиште, 40. Радио-дифузно предузеће (скр.), 41. Лисичја орепина, 42. Разне остале могућности, 43. Четврти и први самогласник, 44. Страно женско име, 45. Символ тантала, 46. Једва, 47. Ознака једне класе хормона (melanocyte-stimulating hormones), 48. Међународни позоришни институт, 49. Гонич и чувар сеоских говеда на целодневној испаша (покр.), 50. Фабрика уља, 51. Потврдна речца, 52. Извршни комитет (скр.), 53. Врста наркотика, 54. Врста лежаја, 56. Символ радијума, 57. Београдска глумица, Сека, 58. Име песника Шантића, 59. Кеџ, 60. Пратилац, трабант, 61. Француска скраћеница Организације уједињених нација, 62. Градњ и Браничевском округу, 63. Сазвезђе на небу, Велики воз.

УСПРАВНО:

1. Бивши певач естонског порекла, Георг, 2. Београдски глумац, 3. Елеменат, 4. Сланог укуса, 5. Град на Азурној обали, 6. Бубуљица, гнојница (мед.), 7. Грчка престоница, 8. Бренд луксузних аутомобила, 9. Интернационал Зоо Едуцаторс асоцијација из Аустралије, 10. Женско име, 11. Петљати, тајно радити (фиг.), 12. Место у Бачкој, близи Новог Сада, 13. Грчко слово, 14. Име књижевника де Балзака, 15. Држава у Јужној Америци, 16. Суседна слова азбуке, 17. Хартија за паковање, 19. Упитна заменица, 21. Бренд спортске опреме, 22. Ископавати, откопавати, 23. Символ иридијума, 25. Куда, 26. Симболички задати математички изрази, 27. Процедура, 28. Тама, помрчина, 29. Бивши совјетски шахист, Лав, 30. Осветљавати, 31. Турски адмирал, Метин, 33. Део хектара, 34. Ауто-ознака Туниса, 35. Визионер и мистик, Џори Бернхард, 36. Бугарски шахист, Иван, 38. Бивши либеријски фудбалер, Џори, 39. Власник, 40. Врста листопадног дрвета, 42. Крило зграде, 43. Истичај времена, 44. Крупнооке, буљаве, 46. Старогрчки бог рата, 47. Изговор латиничног слова Д, 48. Благогајне, 49. Славни каталонски сликар, Салвадор, 51. Завист, пакост, 52. Ауто-ознака Исланда, 53. Име глумца Килмера, 54. Картица мобилног телефона, 55. Природа, нарав, 56. Ауто-ознака Лознице, 57. Најважнији зачин.

Специјално издање МАГАЗИНА **ОДБРАНА**

АРСЕНАЛ

Специјално издање магазина **ОДБРАНА**

Цена са поштом
350,00

1-10
400 дин.

www.odbrana.rs

ДЕСЕТ специјалних прилога магазина „Одбрана“
ПРЕГЛЕД најважнијих достигнућа у свету и код нас
ЕКСКЛУЗИВНО тенк „црни пантер“, ракетни систем „С 400“...
КОНТРАБЕРЗНО стрелачко оружје у операцији „Ирачка слобода“
ЗАНИМАЉНО најскупљи пиштољ, најмања беспилотна летелица...

240 СТРАНА

- О савременом оружју: оклопним борбеним возилима, хаубицама, авионима, хеликоптерима, беспилотним летелицама, сателитима, бродовима, подморницама...
- Развој, техничке карактеристике, борбена употреба и историја наоружања и војне опреме.
- У пуном колору, уз мноштво фотографија, „Арсенал“ говори и о томе како је конструисана, где испитивана и када коришћена војна техника коју свет данас познаје.

НАРУЏБЕНИЦА

НОВИНСКИ ЦЕНТАР „ОДБРАНА“
 Браће Југовића 19, 11000 Београд
 Тел: 011/3241-026, телефакс: 011/3241-363
Жиро-рачун : 840 - 49849 - 58

Наручујем _____ примерака Специјалног издања „Арсенал“ по цени од 350,00 динара по примерку.
 Плаћање целокупног износа, увећаног за 100,00 дин. за поштарину, врши се унапред на жиро-рачун НЦ „Одбрана“. Уз наруџбеницу треба послати доказа о уплати, након чега испоручујемо публикацију.

Купац: _____
 Улица и број: _____
 Место: _____ Телефон: _____

Потпис наручиоца: _____

М.П. _____

Официрска сабља и парадни бодежи кроз време и свечаности

Status Stil

ОБЕЗБЕДИТЕ ЗА СЕБЕ И ПОТОМКЕ ОФИЦИРСКУ САБЉУ!

Сабља је документ ваше часне професије и подсећа потомке да сте постојали у једној епохи и бавили професијом коју је требало заслужити, одслужити и необичношћу.

Кажу, живећи производимо успомене, а колико брзо живимо толико брзо их и бришемо ...

ОФИЦИРСКОМ САБЉОМ
и **ПАРАДНИМ БОДЕЖИМА**
уједините себе са својом професијом у породично наслеђе.

Парадни бодежи

- коњени
- ваздухопловни
- морнарички

НАРУЧБЕНИЦА

Овим неопозиво наручујем – ● стандардну ● посребрену ● позлаћену сабљу
– ● парадни бодаж (заокружити)

Име и презиме: _____

Адреса наручиоца: _____

ЈМБГ _____ Телефон: _____

Попуните наручбеницу и пошаљите на адресу:
„Статус Stil“, 11080 Земун, Ул. Градски парк 2

Тел: +381(0)11 377-15-22, факс: +381(0)11 377-15-13, моб: 063/876-88-01
Web: www.statusstil.com E-mail: office@statusstil.com

15 месечних рајаа

цене сабљи

- стандардна ... 33.000,00 + ПДВ
- посребрена ... 36.000,00 + ПДВ
- позлаћена 39.000,00 + ПДВ

парадних бодажу

- позлаћен 28.000,00 + ПДВ
- посребрен..... 25.000,00 + ПДВ

ОДБРАНА

СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 29

The coat of arms of the Republic of Serbia is centered on the page. It features a golden crown at the top, two golden eagles with wings spread, and a shield with four quarters. The quarters contain a golden eagle, a golden eagle, a golden eagle, and a golden eagle. The shield is supported by two golden lions. The background of the entire page is a blurred forest scene.

**ВОЈСКА СРБИЈЕ
У 2008.**

ВОЈСКА ПОСЛЕ РЕОРГАНИЗАЦИЈЕ

ПОУЗДАНА СНАГА ОДБРАНЕ

Савремени безбедносни изазови, али и политички, економски, културолошки и технолошки токови са којима се данас суочава наша земља, свакако и њихово предвиђање у будућности, наметнули су потребу да се Војска, у организационом и законодавном смислу, другачије уреди у односу на претходни период. Усвајањем *Закона о одбрани* и *Закона о Војсци Србије* створени су неопходни услови за наставак реформе која је започела средином 2006. године. После првобитних промена у структури, распореду, броју и наоружању јединица и састава Војске, следе њихова модернизација, опремање и развој. Како, заправо, изгледа српска војска данас и са којим променама ће се суочавати до 2010?

Реорганизација Војске Србије осмишљена је у две фазе – прва од јуна 2006. до јуна 2007, а друга до 2010. године. Обе фазе називају се планским, јер су дефинисане *Плановима развоја система одбране до 2010. године*. Планове чини двадесет програма развоја, који се односе на различите области система одбране. За поједине пројекте надлежно је Министарство одбране, док поједине реализује Генералштаб Војске.

Основни циљ организационих промена у Војсци Србије био је да се заустави под њене борбене моћи. Сходно расположивим финансијама, пројектована је њена ефикаснија и рационалнија структура, како би успешно одговорила новим мисијама и задацима. За достизање таквих циљева – превођење квантитета у квалитет, одређени су реални принципи, а промене су временски конретизоване.

До средине 2007. године оптимизирана је војна организација – изведене су све планиране организацијско-мобилизацијске промене у јединицама Војске, укинута неперспективни гарнизони и касарне, те састави растеређени вишка наоружања и војне опреме.

Бројно стање Војске дефинисано је на основу процењених безбедносних изазова, ризика и претњи са којима се Србија може суочити, њених финансијских могућности, површине земље и одлуке да се укључи у колективне системе безбедности.

У том периоду знатно је повећан оперативни део Војске Србије, а смањен командни и логистички. Резултат тога јесте промена у структури трошкова – више се новца издваја за оперативне задатке и инвестиције, а знатно мање за административне и персоналне потребе.

Да би обука војничких састава била ефикаснија, формирана је и Команда за обуку. Смањен је број команди, јединица и установа непосредно потчињених Генералштабу Војске.

Током организацијских промена у протекле две године, у Војсци Србије укинута су два оперативна састава, 37 јединица ранга бригада и 25 самосталних батаљона – дивизиона и ескадрила. На основу важећих прописа дефинисано је око 27.000 формацијских места, што је за око 55 одсто мање него 2006. године.

Неповољна кадровска пирамида с почетка 2006. године – структура официра по чиновима, умногоме је поправљена. Број старешина чина потпоручник – капетан прве класе, у априлу 2007. године, износио је око 64 одсто. Бројна величина Војске у периоду 2008–2010. утврдиће се на основу реалних изазова, ризика и претњи безбедности Републике Србије.

Данас српска војска има бригаде које и бројчано и технички одговарају свом називу. Сви новоформиран састави добро су попуњени старешинама, поготово официрима нижих чинова, и најисправнијим средствима наоружања и војне опреме којом Војска располаже.

Број гарнизона, касарни и објеката које користи Војска, посебно оних мањих, смањен је за 47 одсто – током 2006. године укинута су 43, а до јуна 2007. године још 23 гарнизона. На тај начин растеређена је логистика, а појефтинило је одржавање постојеће инфраструктуре. Војска Србије одредила је и перспективне капацитете наоружања и војне опреме. Вишак наоружања и војне опреме предвидела је за продају.

Досадашњом реформом реализована је својеврсна оријентација Војске – дефинисана је визија до 2015. године, а припремљени су бројни стратешки документи. Уследила је стабилизација – функционисање српске војске у новим оквирима и са новом организацијом. Средином 2007. године започела је фаза развоја Војске – креирање новог система обуке, доктрине и правила употребе јединица.

Приоритети реорганизације Војске од 2007. до 2010. године јесу даља оптимизација организације и логистичке подршке, стварање услова за прелазак на професионалну Војску, имплементација новог модела обуке, смањење броја гарнизона и изградња војних база, те модернизација и опремање у складу са могућностима земље.

Увођење нових система противваздухопловне одбране, куповина транспортних возила, униформе и средстава личне заштите, изградња одговарајуће инфраструктуре за потребе јединица Војске, те ремонт и набавка савремених ваздухоплова, оклопних возила и средстава за електронска дејства, телекомуникацију, муниције и минско-експлозивних средстава, само су делови планова у области модернизације и развоја Војске током ове године.

Последња димензија започетих промена у систему одбране јесу социјалне реформе, измене стамбене политике и примена усвојених законских решења када је реч о платама и систему интерних бенефиција припадника Војске Србије.

Без новог вредносног система није могуће окончати реформу Војске. У њога се инвестира образовањем, што тражи много више времена. ■

МИСИЈЕ И ЗАДАЦИ ВОЈСКЕ

НОВА ПЕРЦЕПЦИЈА РИЗИКА

Војска Србије је организована оружана снага која брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке, у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулишу употребу силе – стоји у *Закону о Војсци Србије*. Употреба Војске ван граница Србије уредиће се законом.

Мисије и задатке Војске дефинише Скупштина Републике Србије, на основу неутуђивог права државе на индивидуалну и колективну одбрану, сагласно члану 51. Повеље ОУН, на принципима међународног права којима се регулише употреба силе.

Мисије Војске су одбрана државе од спољног оружаног угрожавања, учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету, али и подршка у случају природних непогода и катастрофа.

Одвраћање од оружаног угрожавања и других војних изазова, ризика и претњи безбедности, одбрана територије, ваздушног простора и акваторије, оспособљавање војника, старешина, команди, јединица и установа за реализацију мисија и задатака, затим, учешће у међународној војној сарадњи и мултинационалним операцијама под окриљем ОУН, те пружање помоћи становништву и државним властима у случају природних непогода и катастрофа већих размера, у којима су угрожени људски животи, животна средина и материјална добра – тако гласе дефинисани задаци Војске.

Мисије и задаци Војске утврђују се стратегијом одбране Републике Србије. Те мисије и задаци слични су у оружаним

снагама земаља окружења и најразвијенијих земаља света. Мисије и задаци Војске су основа за њену пројекцију.

Основе њене организације и бројну величину утврђују надлежне државне институције, на предлог Министарства одбране, у зависности од степена угрожености, ресурса, мисија, задатака, али и међународних стандарда.

КОМАНДОВАЊЕ

Војском Србије, у миру и рату, командује председник Републике. Он одлучује и о употреби Војске, утврђује основе њеног развоја, опремања, те мирнодопске и ратне организације. На предлог министра одбране, председник Републике Србије одређује родове и службе Војске. Председник Републике, такође, проглашава делимичну или општу мобилизацију, поставља и разрешава дужности начелника Генералштаба и наређује спровођење мера приправности у случају ратног или ванредног стања и врши друге послове у складу са законом.

Влада Републике Србије утврђује и води политику одбране. Министар одбране руководи Војском Србије, а начелник Генералштаба и старешине Војске командују саставима и јединицама, у складу са законом и наређењима претпостављених.

Организација Војске Србије

НАОРУЖАЊЕ

Састави Копнене војске наоружани су артиљеријским оруђима – самоходна хаубица 122 мм гвоздика, самоходни вишецевни лансер ракета М77 *огањ* и М87 *оркан*, те топ хаубица *нора*. Јединице су опремљене борбеним оклопним возилима М86 и М80, оклопним транспортерима БТР50 и са 212 тенкова М-84 и М-84А. Пешадијски батаљони Војске за противоклопну борбу користе противоклопне лансиране комплете ПОЛК 9К111 *фагот*, противоклопне ракете *маљутка* – са ручним и полуаутоматским вођењем, ручне бацаче ракета 90 милиметара М79 *оса* и ручне бацаче ракета 64 милиметра М80 *зоља*, за индивидуалну и једнократну употребу.

У саставу артиљеријско-ракетних дивизиона противваздухопловне одбране, бригада Копнене војске и авијацијским базама Војске Србије налазе се батерије са противавионским топовима 40

милиметара *бофорс*, лаки преносни ракетни системи противваздухопловне одбране *игла*, те ракетни системи 9К31М *стрела-1М*, *стрела-2М* и *стрела-10М*.

Војска Србије наоружана је аутоматским пушкама М70 7,62 милиметра, аутоматским бацачима граната 30 милиметара М93, аутоматским пиштољима 7,65 милиметара М84, затим, минобацачима 120 милиметара М74 и М75, митраљезима 7,62 милиметра М84, те деветомиллиметарским пиштољима Ц399, пушкомитраљезима М72, далекометним пушкама 12,7 милиметара М93 и снајперским пушкама М76 и М91.

Припадници Специјалне бригаде Војске Србије и батаљона војне полиције за специјалне намене *Кобре* у наоружању имају и аутомате *хеклер 9* милиметара МП5, те финске снајперске пушке 7,62 милиметра *сако* ТРГ-21 и друго најсавременије наоружање.

Српска војска данас броји око 27.000 припадника. Развија сопствене системе обуке и логистике, а ослања се на ресурсе државе и страних партнера. Сарађује са више од 30 армија света. Идеолошки, интересно и страначки је неутрална. Унутрашњи односи у Војсци заснивају се на начелима субординације и једностарешинства.

Наша војска организована је на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу. Чине је Генералштаб, мирнодопске и ратне команде, јединице и установе. Уз Копнену војску, Ваздухопловство и противваздухопловну одбрану, Војска Србије има и Команду за обуку, са центрима за основну и стручно-специјалистичку обуку.

Генералштаб јесте највиши стручни организациони део Војске, надлежан за њену припрему и употребу у миру и рату. Јединице директно потчињене Генералштабу су Гарда, Централна логистичка база, Бригада везе и Центар за електронска дејства. Генералштаб, уз Управу војне полиције и Здравну оперативну команду, има девет организацијских целина (Ј-1 до Ј-9).

ЛОГИСТИКА

Снабдевање јединица и установа Војске Србије покретним стварима, резервним деловима, убојним и погонским средствима, интендантским, санитарским и ветеринарским материјалом јесте основни задатак Централне логистичке базе. Уз транспорт, База одржава средства посебне намене, убојна и ракетна средства, погонску опрему и инсталације. Команда те основне логистичке јединице Војске налази се у Београду. Централна база формирана је од некадашње 608. позадинске базе и складишних капацитета сличних састава. У њој су обједињени сви вантрупни складишни капацитети Војске Србије. Базу чине Команда, Командна чета и четири складишна батаљона.

Војска се дели на родове и службе, родови и службе на врсте, а врсте на специјалности. Поједини родови групишу се у видове. Видови Војске Србије су Копнена војска и Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана.

Родови Војске су пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжењерија, артиљеријско-ракетне јединице за противваздухопловну одбрану, авијација, речне јединице и јединице за електронско дејство.

Службе Војске су опште и логистичке. У опште службе спадају кадровска, обавештајна, безбедносна, телекомуникације, информатичка, атомско-биолошко-хемијска, ваздушно осматрање и јављање, геодетска, метеоролошка и навигацијска, финансијска и правна служба. Логистичке службе су техничка, интендантска, санитарска, саобраћајна, ветеринарска и грађевинска.

Војска се састоји од сталног и резервног састава. У сталном саставу су професионални припадници Војске Србије и војници на служењу војног рока. Резервни састав чине резервни официри, резервни подофицири и војници у резерви. Резервни састав састоји се од активне и пасивне резерве.

Припадници Војске су војна и цивилна лица. Војна лица су професионална војна лица, војници на служењу војног рока и лица у резервном саставу док се налазе на војној дужности. Професионални припадници су професионална војна лица и цивилна лица на служби у Војсци Србије. Професионална војна лица су официри, подофицири и професионални војници, док су цивилна лица на служби у Војсци војни службеници и намештеници.

Сретење, 15. фебруар, Дан државности Републике Србије, од 2007. године обележава се и као Дан Војске Србије. ■

ГАРДА

Елитна јединица српске војске јесте Гарда. Директно је потчињена начелнику Генералштаба Војске Србије. Њени састави распоређени су у Београду. Формирана је 30. новембра 2006. од некадашње Гардијске бригаде и Противтерористичког одреда Кобре. Наменена је за заштиту личности на највишим државним и војним функцијама, али и обезбеђење виталних објеката система одбране. Припадници Гарде изводе војне почасте домаћим и страним државним званичницима. Управљање резиденцијалним објектима такође је један од задатака тог састава Војске Србије. За потребе Министарства одбране и Генералштаба Гарда обавља и послове из делокруга рада војне полиције. У њој се обучавају војници на одслужењу војног рока и професионални састав у области пешадијске обуке и обуке специјалних и противтерористичких јединица.

Уз приштапске јединице, резиденцијалне објекте и објекте посебне намене, Команду, Гарда у свом саставу има Почасни батаљон, 25. батаљон војне полиције, Батаљон војне полиције Кобре и Логистички батаљон.

ВЕЗА

Бригада везе, јединица Генералштаба Војске, формирана је 30. октобра 2006. од некадашњих састава 398. пука везе и 235. центра стационарних веза. Њени припадници успостављају и одржавају стационарни систем веза у Србији и мобилне компоненте система веза на стратегијском нивоу, за Министарство одбране и Војску Србије. Бригада, уз Команду, има четири центра стационарних веза и батаљон везе. Команда Бригаде налази се на Бањици, а потчињене јединице размештене су у гарнизонима и издвојеним објектима на читавој територији Републике Србије.

КОПНЕНА ВОЈСКА

ЈЕЗИК БОРБЕН

Најмасовнији вид Војске Србије јесте Копнена војска. Њена организација, састав, опрема и наоружање одговарају мисијама и задацима Војске, првенствено за дејства на копну. Команда Копнене војске налази се у Нишу.

Уз четири бригаде Копнене војске и Специјалну бригаду, у њеном саставу је и Мешовита артиљеријска бригада. Најважнији задаци те јединице оперативног нивоа јесу да непријатеља одврати од оружаног угрожавања Републике Србије, да одбрани територију, обезбеди услове за мобилизацију и развој снага Војске, те помогне цивилним институцијама власти да се супротставе невојним изазовима, ризицима и претњама безбедности. Јединице Копнене војске, према прописаној законској регулативи, могу учествовати и у међународним мултинационалним мисијама.

У оквиру Копнене војске су и јединице: Речна флотила, 21. батаљон везе, 5. и 3. батаљон војне полиције, али и 246. батаљон АБХО.

Команде бригаде Копнене војске имају целине и функције које омогућавају рад по стандардима и процедурама савремених

оружаних снага – команданта и његовог заменика, начелника штаба, помоћника за подршку, у чијој су надлежности одсеци за људске ресурсе, логистичку подршку и телекомуникације и информатику, финансије и цивилно-војну сарадњу, затим, реферате за војнополицијске послове и помоћника за операције који прати реферате за извиђање и одсеке за оперативне послове и обуку.

Прва бригада Копнене војске има дванаест батаљона – командни батаљон, два артиљеријска дивизиона, артиљеријско-ракетни дивизион противваздухопловне одбране, два механизована батаљона, тенковски батаљон, пешадијски батаљон, два понтонирска батаљона, инжињеријски и логистички батаљон. Команда јој је у Новом Саду, а састави су размештени у Бачкој Тополи, Шапцу, Сремској Митровици, Панчеву и Новом Саду. Јединице се налазе у различитим степенима готовости. Бригада је формирана 31. јула 2006. од снага некадашњег Новосадског корпусу и делова Прве оклопне бригаде, те два понтонска батаљона.

Друга бригада Копнене војске састављена је од пешадијских, оклопно-механизованих, артиљеријских и артиљеријско-ракетних

ЕМОЋИ

јединица противваздухопловне одбране, инжењеријских и јединица везе. Чине је Команда и 11 батаљона – дивизиона. Команда Бригаде налази се у Краљеву, а састави су распоређени у Новом Пазару, Рашкој, Ваљеву и Краљеву. Формирана је 28. марта 2007. од делова 252. оклопне, 20. моторизоване, 305. инжењеријске, 37. моторизоване бригаде и 401. артиљеријско-ракетне бригаде. У њен састав ушле су снаге 228. батаљона везе, 24. батаљона за специјална дејства. и 524. логистичке базе Генералштаба. Поред осталих задатака припадници Бригаде обезбеђују административну линију према Косову и Метохији на пет база.

Трећа бригада Копнене војске формирана је 4. јуна 2007. од састава Војске који су махом били размештени у југоисточној Србији – 211. оклопне бригаде, 21. наставног центра извиђачких јединица, 4, 125. и 549. моторизоване бригаде, затим, 9. пешадијске, 52. мешовите артиљеријске и 52. артиљеријско-ракетне бригаде, те 352. инжењеријског пука, 201. логистичке базе и Војномедицинског центра. Команда Бригаде налази се у Нишу, а њене јединице у Прокупљу, Зајечару, Куршумлији и Нишу. Данас

Трећа бригада има Команду и 11 батаљона – дивизиона.

Четврта бригада Копнене војске, поред осталих задатака, обезбеђује административну линију са Косметом, на 16 база, и контролише Копнену зону безбедности. Команда Бригаде је у Врању, а њене јединице налазе се у Лесковцу, Бујановцу и Врању. У свом саставу има 11 батаљона дивизиона – пешадијских, оклопно-механизованих, артиљеријских и артиљеријско-ракетних. Формирана је 30. јуна 2007. од 78. и делова 549. моторизоване и 52. мешовите артиљеријске бригаде. Језгро Четврте бригаде Копнене војске чине припадници некадашње 78. моторизоване бригаде.

Мешовита артиљеријска бригада формирана је 4. јуна 2007. у оквиру организацијских промена у Војсци Србије. Чине је команди, мешовити, три хаубичка дивизиона и логистички батаљон. Команда и јединице Мешовите бригаде налазе се у Нишу. У састав те снаге Копнене војске ушао је и мешовити артиљеријски дивизион из Руме. У јединицама Бригаде изводи се стручно-специјалистичка обука припадника рода артиљерије свих специјалности. ■

РЕЧНА ФЛОТИЛА

У оквиру Копнене војске налази се Речна флотила. Намењена је за дејства на унутрашњим пловним путевима Србије, односно за бродску и противбродску борбу на нашим рекама. Реформом Војске смањен је њен минополагачки и миноловни програм, а повећан је удео средстава за превозење. Речни рониоци – специјалци Флотиле, данас се оспособљавају за извођење диверзија, противтерористичку борбу, али и трагање и спасавање на реци, што је у складу с европским и светским кретањима.

Речна флотила Војске Србије опремљена је са четири речна миноловца, класе *Нештин*, за контролу речних токова, и два десантно-јуришна чамца ДЈЧ-411, направљена од стаклопластике, велике маневарске способности и брзине. На речном помоћном броду РПБ-30 *Козара* налази се Команда Флотиле. Брод је ремонтован 2004. године. Припадници тог састава Војске успешно су учествовали у недавно организованом међународној вежби *Дунавска стража*.

Речна флотила је окосница новог рода Војске Србије – Речне јединице.

Структура Копнене војске

СПЕЦИЈАЛНЕ СНАГЕ

Традицију некадашњих противдиверзантских, противтерористичких, извиђачких и падобранских снага Војске наставља Специјална бригада. Претпостављена јој је Команда Копнене војске. Бригада је формирана 29. септембра 2006. обједињавањем јединица 72. специјалне бригаде, 63. падобранске бригаде и делова 82. поморског центра и Противтерористичког одреда Кобре. Команда Бригаде налази се у Панчеву. Припадници тог специјалног састава Војске Србије распоређени су у две касарне – *Растко Немањић* у Панчеву и *Аеродром* у Нишу.

Уз Команду, Командни батаљон и Логистичку чету, Специјалну бригаду српске војске чине Батаљон за противтерористичка дејства, 72. извиђачко-диверзантски и 63. падобрански батаљон. Бригада је здружена тактичка јединица, посебно организована, оспособљена и опремљена, за обавештајно-извиђачка, диверзантска и противдиверзантска, противтерористичка, противпобуњеничка, психолошко-пропагандна и друга специјална дејства на копну, рекама и у ваздуху. Јединице Бригаде изводе задатке у позадини непријатеља, у захвату фронта и властитој позадини, применом вертикалног или осталих облика маневра. Према одлуци надлежних државних институција, могу се ангажовати на читавој територији земље, али и у садејству са снагама Министарства унутрашњих послова Републике Србије.

Током извођења специјалних или класичних дејстава, Бригада се ојачава артиљеријом за подршку, инжењеријским, артиљеријско-ракетним јединицама противваздухопловне одбране и оклопним јединицама, хеликоптерима из састава Ваздухопловства и противваздухопловне одбране, али и снагама за везу и електронско извиђање и противелектронска дејства. Старешине задатке изводе у оквиру тимова.

Припадници специјалних снага Војске Србије обучени су за обавештајне и контраобавештајне акције, ослобађање талаца, разоружавање терористичких и криминалних група, спасавање оборених пилота, те десантирање и снабдевање из ваздуха. Њихово борбено оспособљавање подразумева тактичку, ватрену и физичку обуку највећег професионалног ризика. Такође завршавају различите специјалистичке курсеве – роњења, пливања, верања, борилачких вештина, преживљавања у природи, затим, употребе хладног и тетивног оружја и средстава велике ватрене моћи, летње и зимске алпинистике, пиротехничара, специјалних средстава за паљење експлозива, рушење објеката и борбе у насељеним местима.

Тек после успешне селективне обуке, током које се проверавају психофизичка издржљивост и основна војничка знања, официри и подофицири Војске Србије, могу постати, само добровољно, припадници Специјалне бригаде.

ВАЗДУХОПЛОВСТВО И ПРОТИВВАЗДУХОПЛОВНА ОДБРАНА

НЕБО БЕЗ ХИП

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана је вид Војске Србије. У њему су обједињени родови и службе, команде, јединице и установе Војске, опрема и наоружање, прилагођени за борбених дејстава у ваздуху и на земљи. Команда тог оперативног састава налази се у Земуну.

Јединице Ваздухопловства и противваздухопловне одбране су 204. и 98. авијацијска база, 250. ракетна бригада противваздухопловне одбране и 126. центар ваздушног осматрања, јављања и навођења. У том саставу су и 333. инжењеријски батаљон и 210. батаљон везе.

Снаге Ваздухопловства и противваздухопловне одбране контролишу ваздушни простор Републике Србије, одвраћају од агресије непријатеља, изводе ваздухопловну одбрану Војске и територије, те пружају ватрену подршку нашим јединицама. Они изви-

ђају из ваздушног простора, организују превозење ваздушним путем, али и помажу становништву у случају елементарних непогода и природних катастрофа. Према одлукама надлежних, учествују у иностраним мировним мисијама, међународној војној сарадњи и на аеромитинзима.

Здружене тактичке ваздухопловне јединица Војске Србије је су 204. и 98. авијацијска база. Њих чине модулари састави ранга ескадриле, батаљона, односно дивизиона. Команда 204. базе налази се на аеродрому у Батајници, а 98. на аеродромима Лађевци и Ниш.

Авијацијска база у Батајници формирана је 15. новембра 2006. године од јединица 204. ловачког авијацијског пука, 177. ваздухопловне базе, те 251. и 252. ловачко-бомбардерске, 890. хеликоптерске и 677. транспортне ескадриле. Она контролише и

ВАЗДУХОПЛОВИ

Припадници Војске за обуку у подобраним скоковима користе лаки транспортни авион Ан-2ТД. За превоз људи и борбених средстава употребљава се транспортни авион Ан-26. Пилоти се за задатке оспособљавају на школским борбеним авионима *галеб* Г-2 и Г-4.

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана Војске Србије има 31 авион у варијантима ловца МиГ-21 бис, двоседа МиГ-21УМ и извиђача МиГ-21М, модификованог за примену подвесника са аеро-фото камером за бочно снимање КА-112А. Сви авиони МиГ-21 налазе се у 204. авијацијској бази на Батајници. Савремене борбене авионе у наоружању Војске чине четири једносседа МиГ-29 и један двосед МиГ-29УБ, из 101. ловачке авијацијске ескадриле.

Тренутно наше ваздухопловство има 33 орла. Авиони који су у летном стању распоређени су на аеродрому Лађевци, у 241. ловачко-бомбардерској авијацијској ескадрили и 2. извиђачком авијацијском одељењу. За селективну и основну обуку студената рода авијације, те тренаже пилота који нису на дужностима у авијацијским јединицама употребљавају се авиони В-53 из састава 252. мешовите авијацијске ескадриле.

На аеродромима у Батајници, Лађевцима и Нишу Војска Србије има 61 лаки хеликоптер *газела* – СА-341Х/СА-342Л. У ВиПВО преостала су још три транспортна хеликоптера Ми-8 и два Ми-17.

У току је уговорени ремонт пет авиона МиГ-29. Модернизација српског ваздухопловства наставиће се током 2008. године ремонтом нових летелица – два хеликоптера Ми-24, два Ми-17, три хеликоптера Ми-8 и авиона Ан-26.

штити наш ваздушни простор, ватрено подржава јединице Копнене војске, организује превозење, извиђа из ваздуха, али и обучава студенте војних школа. У оквиру 204. авијацијске базе налазе се 101. ловачка авијацијска ескадрила, 252. мешовита авијацијска ескадрила, затим, 138. мешовита транспортна авијацијска ескадрила, 1. извиђачко авијацијско одељење и 24. ваздухопловно-технички батаљон. И 17. батаљон за обезбеђење аеродрома и 177. артиљеријско-ракетни дивизион противваздухопловне одбране Војске су у саставу те базе.

Авијацијска база у Нишу и Лађевцима настала је обједињавањем 161. и 285. ваздухопловне базе, 98. ловачко-бомбардерског и 119. хеликоптерског пука и једног одељења 353. извиђачке авијацијске ескадриле. Попут 204. базе и 98. авио база са ловачко-бомбардерског авијацијом и борбеним хеликоптерима ватрено подржава снаге Копнене војске у току операција. Њене артиљеријско-ракетне јединице непосредно штите аеродроме.

У саставу 250. ракетне бригаде противваздухопловне одбране Војске Србије налази се пет ракетних дивизиона – три самоходна дивизиона ракетног система *Куб* и два ракетног система *Нева*. На тај начин обезбеђено је ефикасно и рационално трошење расположивих техничких и борбених капацитета како би се постигао висок ниво способности и приправности јединица за извођење дефинисаних мисија и задатака. Команда Ракетне бригаде смештена је у београдској касарни *Бањица*, док су јединице размештене на девет места. Бригада организује противваздухопловну одбрану ширих простора градова и састава Војске, по-

себно од извиђања и дејстава противника из ваздуха. Оспособљена је да борбене задатке изводи самостално или у садејству са осталим снагама – ловачком авијацијом и јединицама ваздушног осматрања и јављања.

Центар ваздушног осматрања, јављања и навођења састоји се од команде, два батаљона ваздушног осматрања, јављања и навођења и чете за ваздухопловно и техничко одржавање, те снабдевање. Одговоран је за комплетан ваздушни простор Србије. Прикупљене податке прослеђује свим корисницима у систему одбране, како би, сходно потреби, организовали противваздухопловну борбу и противваздухопловну заштиту. Такође сарађује и са Агенцијом за контролу лета Републике Србије. Команда Центра налази се у Београду. Тај састав Војске има велики број малих, издвојених делова, који непрекидно осматрају ваздушни простор, откривају и прате циљеве у њему, нуклеарне експлозије, али и радарски обезбеђују јединице противваздухопловне одбране Војске Србије, те наводе ловачку авијацију и артиљеријско-ракетне снаге.

У 126. Центру обучавају се војници за специјалности рода ваздушног осматрања и јављања – цртач трага, спикер, оператер праћења, али и за поједине специјалности везе. Обука припадника је и сложена и атрактивно, јер се изводи на средствима која су у оперативном раду на радарским положајима и у оперативним центрима. Јединица реализује и увежбавање официра за навођење, на специјалним симулаторима за навођење ловачке авијације. ■

РАКЕТНИ СИСТЕМИ

Три дивизиона из 250. ракетне бригаде противваздухопловне одбране Војске Србије – у Новом Саду, Нишу и Крагујевцу, наоружана су ракетним системом *Куб-М*. За уништавање циљева који лете на врло малим, малим и средњим висинама, али и за дејство на копну и води по циљевима који се могу радарски осматрати, наша војска опремљена је ракетним системима противваздухопловне одбране *С-125М нева-М*. Њима су наоружана два ракетна дивизиона Војске. У будућности се очекује модернизација *нева-М* на стандард са ознаком *нева-М1Т*, који ће омогућити дејства и у условима снажног електронског ометања.

Осматрачки радар *АН/ТПС-70*, произведени у америчкој фирми *Westinghouse*, једини су 3Д радар – очитавају даљину, азимут и месни угао за сваки рефлектовани сигнал, којим је опремљена Војска Србије. Њени састави у наоружању користе и радарски систем британске производње *С-600*, са два радара – осматрачки *С-605* и за мерење висине *С-613*.

КОМАНДА ЗА ОБУКУ

ОКВИР ВОЈНИЧКОГ УОБЛИЧАВАЊА

Ради унапређења борбене обуке, у оквиру реформе Војске, 23. априла 2007. формирана је на оперативном нивоу, уз Копнену војску и Ваздухопловство и противваздухопловну одбрану, Команда за обуку Војске Србије формирана је од јединица некадашњих Оперативних и Копнених снага Војске, те Ваздухопловства и противваздухопловне одбране. Команда се налази у Београду, у касарни *Толчидер*, а њени састави распоређени су на читавој територији Републике Србије.

Команда за обуку планира, организује, реализује и контролише основну и стручно-специјалистичку обуку војника на служењу војног рока свих родова, служби и специјалности, мањих тимо-

ва и посада, официра, али и припадника страних армија, што је, у миру, основна мисија Војске. Формирање и оспособљавање територијалних бригада, сходно дефинисаним доктринарним одређењима система одбране наше земље, такође је задатак тог састава. У Команди се обучавају и усавршавају подофицири Војске Србије за рад у центрима за обуку војника, али и војници по уговору за подофицирске дужности. Новим моделом борбеног оспособљавања предвиђено је да подофицири буду командире војничких одељења и, уједно, инструктори који изводе обуку.

Организовањем Команде заокружен је модел оспособљавања војника и старешина Војске. Њена структура усклађена је пре-

ЦЕНТРИ

Команда за обуку Генералштаба Војске Србије формирала је, од некадашњих састава, седам центара за основну, односно општу обуку војника на служењу војног рока – у Сомбору, Панчеву, Јакову, Ваљеву, Зајечару, Крушевцу и Лесковцу. Ради стручно-специјалистичког оспособљавања образовала је пет центара – за војнике Копнене војске у Пожаревцу, ваздухопловства и противваздухопловне одбране у Батајници, за обуку и усавршавање војника везе, информатике и електронских дејстава у

Горњем Милановцу, а за логистику и АБХО у Крушевцу. Центар за обуку логистике има јединице у Краљеву – за обуку војника саобраћајне службе и у Нишу – за оспособљавање војника ветеринарске и санитетске службе.

Сви центри за обуку имају сличну унутрашњу организацију и структуру – уз остале елементе команде, односно одсеке и реферате, чине их још командне чете, логистичке јединице, батаљони, чете или центри за обуку и усавршавање, те полигони, вежбалишта или стрелишта.

ма потребама система одбране, финансијским могућностима и постојећим техничким капацитетима. Нови доктринарни оквир, измењени планови и садржаји обуке, јединствено планирање, реализација, контрола и вредновање тог процеса, али и менаџерски приступ задацима утемељени су на највишим светским стандардима у тој области.

У саставима Команде за обуку војници се оспособљавају прва три месеца служења војног рока. Најпре завршавају општу војну, а потом и специјалистичку обуку. Бригаде, до краја војног рока, организују заједничку обуку на нивоу одељења, водова и чета, пошто у тактичке јединице долазе већ оспособљени војници за основне војничке дужности.

Старешине Команде за обуку чине и језгро будућих ратних јединица Војске Србије. Центри за обуку војника Команде формирају осам територијалних бригада које се попуњавају резервним саставом. Они ће се селективно оспособљавати, што зависи од материјалних прилика у Војсци.

Команда за обуку и надлежне управе Генералштаба су на стратегијском нивоу уобличиле нов доктринарни оквир борбеног обучавања. Следи организовање подофицирског кора, који ће бити темељ оспособљавања, реда и дисциплине у јединицама Војске. Планови и програми обуке прилагођени су дужини служења војног рока, савременим захтевима борбеног обучавања и задацима које извршава Војска Србије. Истовремено ће Команда квалитативно и квантитативно другачије организовати и користити материјалну базу обуке којом располаже. ■

ПАСУЉАНСКЕ ЛИВАДЕ

На интервидовском полигону *Пасуљанске ливаде*, надомак Гуприје, из састава Команде за обуку, изводиће се гађања из свег наоружања којим су опремљени састави Војске Србије и заједничке тактичке вежбе њених видова и родова. И данас се на њему увежбава највећи број јединица, мада инфраструктура полигона још не одговара будућим потребама. У току је реализација студије о његовом развоју и модернизацији. Пошто се на поменутом полигону већ налази различита борбена техника, команде и јединице Војске могу је несметано користити у обуци својих припадника и војника, избегавајући додатне трошкове транспорта за ратна средства и опрему.

З Д Р У Ж Е Н А О П Е Р А Т И В Н А К О М А Н Д А

УНИВЕРЗАЛАН ОДГОВОР СТРУКЕ

Здružена оперативна команда јесте нова организацијска јединица Генералштаба Војске Србије. Надлежна је за оперативно командовање Војском. Како се стручном војничком терминологијом каже, еластичне је формације. То значи да Оперативну команду чине представници осталих целина Генералштаба, а по потреби и команде оперативних нивоа српске војске, да би се успешно планирала и објединила интервидовска дејства различитих састава Војске. Команда припрема документа и планове за командовање јединицама Војске у операцијама, које су одговор безбедносних структура земље на актуелну кризу.

Основна функција Здружене оперативне команде јесте командна. Основни задаци Здружене оперативне команде су:

- планирање операције,
- командовање снагама и операцијама,
- мониторинг сања у мултинационалним операцијама.

Формирана је по узору на сличне команде савремених армија света и у складу са стандардима који се примењују у евроатлантским безбедносним интеграцијама.

Уз команданта и његовог заменика, попут осталих команди Војске Србије, у Здруженој оперативној команди налазе се помоћник за операције и помоћник за подршку. Команду чине и шест одељења – за људске ресурсе, обавештајно-извиђачке и оперативне послове, те за логику, планирање и телекомуникације и информатику. Реферати за војно-полицијске послове, финансије и цивилно-војну сарадњу такође су у саставу те структуре Генералштаба Војске.

Центар за мировне операције Војске Србије и Оперативни центар читавог система одбране налазе се у оквиру Здружене оперативне команде. ■

МИРОВНЕ МИСИЈЕ

У мисији УН у Либерiji – UNMIL налази се данас шест официра на дужности војних посматрача. Они се мењају после истека мандата од годину дана. Од 2003. године у Либерiji је боравило 20 припадника наше Војске.

Мисија УН на Обали Слоноваче – UNOCI успостављена је 2004. године. До сада је у њој учествовало девет старешина Војске. Наш тим у мисији данас чине три официра, који извршавају задатке војних посматрача.

Мировна операција УН у Демократској Републици Конго – MONUC јесте једина међународна мисија у којој учествује једи-

ница Војске Србије, односно наш национални контингент. Јединицу чини санитарски тим у коме су два лекара официра и четири медицинско техничара цивилна лица. Они у мисији формирају два тима за медицинску евакуацију ваздушним транспортом – АМЕТ, а смештени су у Киншаси. Од 2003. године, када је упућен наш први санитарски тим, у Конгу је било ангажовано 48 наших припадника, у осам тимова, са мандатом од шест месеци – 18 официра, 18 подофицира и 12 цивилних лица, од којих је 11 жена. Тренутно се у операцији налази осми тим – АМЕТ-8.

Наши представници ниси до сада били животно угрожени ни у једној од поменутих међународних мировних мисија.

Прилог припремио
Владимир ПОЧУЧ
Фотографије
Фотоцентар НЦ „ОДБРАНА“